Hadrian og Historia Augusta

Tolkninger av keiser Hadrian

Karine Sandtveit

Masteroppgave i historie
Institutt for arkeologi, konservering og historie, IAKH

UNIVERSITETET I OSLO

Vår, 2017

Hadrian og Historia Augusta

Tolkninger av keiser Hadrian

Karine Sandtveit

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie, IAKH

Vår, 2017

Universitetet i Oslo

© Karine Sandtveit

Vår, 2017

Hadrian og Historia Augusta

Karine Sandtveit

http://www.duo.uio.no/

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har tatt lang tid, og perioden har vært preget av både oppturer og nedturer. Det er med en blanding av lettelse og engstelse at jeg gjør meg ferdig. Jeg startet høsten 2014, og etter flere forsinkelser, har jeg nå endelig kommet i mål våren 2017. Min veileder under denne perioden, Knut Ødegård, fortjener stor takk for støtte, tålmodighet og gode råd.

Karine Sandtveit

Universitetet i Oslo

Vår, 2017

Sammendrag

Denne oppgaven har tatt for seg den antikke kilden ofte kalt *Historia Augusta.* Det er også denne betegnelsen jeg har anvendt i oppgaven min. Denne kilden har flere problemer knyttet til seg, som for eksempel at dateringen av kilden er usikker, og at det er uenighet knyttet til antallet forfattere. Det er også blitt påvist at kilden inneholder mye feilaktig informasjon. Allikevel blir *Historia Augusta* ofte brukt ettersom den dekker en periode som ellers har lite andre skriftlige kilder, nemlig perioden 96-284 e.v.t. Formålet med å bruke *Historia Augusta* har vært å se på hvordan denne kilden beskriver keiser Hadrian (76-138 e.v.t.), spesielt hans personlighet og regjeringstid. Jeg har kommet fram til at keiserens personlighet blir beskrevet som kontrastfylt. Dette er noe som gjenspeiles i biografiens oppbygning, ved at beskrivelsen går fra nokså positiv i begynnelsen, til negativ mot slutten. Jeg har også funnet at hans gode gjerninger ofte sidestilles med onde gjerninger.

Jeg har i oppgaven min gått inn på litterære trekk ved sjangeren biografi som den ble brukt i antikken for å se om hva som gjorde seg gjeldene gjennom beskrivelsen av Hadrian. Jeg fant at det er visse retoriske virkemidler, som gjentakelse og vage ordvalg, som har blitt brukt for å påvirke beskrivelsen av keiseren. Jeg har også gått inn på verkets historiske kontekst, men det som ble klart er at problemene knyttet til *Historia Augusta* gjør det vanskelig å komme til sikre konklusjoner. Det er allikevel klart at biografien er et litterært verk, påvirket av sjangertrekk og tradisjoner.

Et annet aspekt av denne oppgaven har vært å bruke Anton Ræder sin bok *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), og Anthony R. Birley sin bok *Hadrian: The Restless Emperor* (1997) til å se på hvordan beskrivelsen i *Historia Augusta* har blitt brukt og tolket av senere forfattere. Da jeg begynte på oppgaven hadde jeg en forventing av at jeg ville finne betydelige forskjeller, men jeg kom til slutt til den konklusjon at disse verkene har flere likheter enn jeg trodde. Det finnes allikevel visse ting som kan tillegges tidsforskjellen, blant annet i behandlingen av Hadrians seksuelle natur, og den generelle tonen i verkene. Ræder hadde en tendens til å romantisere Hadrian, og forsvare ham. Birley kommer fram som mer jordnær, og er til tider mer kritisk ovenfor *Historia Augusta*.

Innholdsfortegnelse

1 Historia Augusta 1-11

1-1 Innledning 1

1-2 Historia Augusta 1-4

1-3 Historia Augusta og dens kilder 4-6

1-4 Biografi i antikken 6-8

1-5 Keiser Hadrian i Historia Augusta 8-10

1-6 Avslutning 10-11

2 Metodekapittel 12-24

2-1 Innledning 12

2-2 Levning eller beretning 12-13

2-3 Historieskriving i antikken 13-15

2-4 Biografi og senantikken 15-18

2-5 Keiseren i senantikken 18-20

2-6 Forskning 20-23

2-7 Avslutning 23-24

3 Personlige forbindelser 25-36

3-1 Innledning 25-26

3-2 Kvinnene i Hadrians liv 26-29

3-3 Antinous 29-31

3-4 Servianus 31-32

3-5 Venner 33-35

3-6 Avslutning 35-36

4 Forgjenger og etterfølger 37-48

4-1 Innledning 37-38

4-2 Hadrian og Trajan 38-41

4-3 Etter Trajans død 41-44
4-4 Hadrians etterfølgere 44-47
4-5 Avslutning 47-48
5 Hadrian og militæret 49-60
5-1 Innledning 49
5-2 Hadrians reformer 49-52
5-3 Hadrians forhold til hæren 52-54
5-4 Forsvarsverk og diplomati 54-57
5-5 Ingen kriger 57-59
5-6 Avslutning 60
6 Hadrian og senatet 61-72
6-1 Innledning 61
6-2 Senatet 61-63
6-3 Hadrians forhold til senatet 63-67
6-4 Konspirasjon 67-69
6-5 Den mørke slutten 69-71
6-6 Avslutning 71-72
7 Hadrians reiser 73-90
7-1 Innledning 73
7-2 En oversikt 74-76
7-3 Hadrian som velgjører 76-79
7-4 Hadrian og Athen 80-82
7-5 Turistkeiseren 82-84
7-6 Hvorfor reiste han? 84-86
7-7 Hadrian og Roma 86-89
7-8 Avslutning 90-91
8 Konklusjonskapittel 92-102

8-1 Innledning 92

8-2 Beskrivelsen av Hadrian 92-94

8-3 Bruken av Historia Augusta 94-96

8-4 Historia Augusta som et litterært verk 96-98

8-5 Historia Augusta som levning 98-101

8-6 Avslutning 101-102

Litteraturliste 103-104

1 Historia Augusta

1-1 Innledning:

Dette kapitlet kommer til å ta for seg hovedkilden til keiser Hadrian (76 – 138 e.v.t.) sitt liv, nemlig *Historia Augusta.* Dette verket er ikke til å komme unna når man tar for seg keiser Hadrian, men også store deler av senere keisere. Jeg kommer til å introdusere verket og problemene knyttet til bruken av det, hovedsakelig knyttet til hvem som skrev det og når, ettersom det har oppstått en lang diskusjon rundt dette. Deretter skal jeg gå gjennom biografi, og keiserbiografi, og hvordan denne sjangeren fungerte i antikken ettersom dette går på hvordan man skal tolke verket. Dette emnet vil også utforskes dypere i metodekapitlet. Til slutt skal jeg se på hvordan keiser Hadrian blir fremstilt i *Historia Augusta*. Dette kapittelet skal altså gi en grei oversikt over problemene knyttet til *Historia Augusta* og hva denne kilden forteller oss om keiser Hadrian. I tillegg ønsker jeg å sette det i sammenheng med den historiske og biografiske tradisjonen i antikken.

I min oppgave kommer jeg til å se på *Historia Augusta* både som en levning og, i en mindre grad, som en beretning. Jeg ønsker å vite hva denne kilden kan fortelle oss om keiser Hadrian, og vil dermed bruke den som en beretning for å kunne se nærmere på dette. Dette vil så bli sammenlignet med senere tolkninger av biografiens fremstilling av Hadrian. Jeg vil allikevel også se på *Historia Augusta* som en levning, noe jeg vil forklare nærmere i metodekapitlet. Mitt hovedfokus er ikke forfatteren, eller forfatterne, av *Historia Augusta* og grunnene til at dette verket ble til. Det er allikevel viktig å se på tradisjonen knyttet til biografi og konteksten rundt dette verket, for å se om dette kan ha hatt noen påvirkning på hvordan verket er bygd opp og hva det forteller om Hadrian.

1-2 Historia Augusta:

Historia Augusta er et verk med keiserbiografier som trolig var ment å ta for seg keiserne i perioden 96-284 e.v.t. Som med mange kilder fra antikken er det knyttet en del problemer til dette verket, blant annet at det mangler de to første keiserne, Nerva og Trajan, flere keisere som regjerte på midten av det tredje århundret e.v.t. og den første delen av livet til Valerian.[1]

[1] Conte: *Latin Literature; A History* (Baltimore, Md 1999), s. 650-652

Det er allikevel en hovedkilde til perioden det beskriver, og for keiser Hadrian er det det eneste, i hvert fall på latin, som er fullstendig.[2] Problemene som knyttes til *Historia Augusta* er blant annet at man ikke er sikre på hvem som skrev det og når. Det er også blitt påvist flere forfalskninger i verket, som falske dokumenter, navn og fiktive personer. Dette gjør selvsagt at man ikke kan stole fullstendig på hva kilden forteller oss, men det er også bevis for at det kan være mer pålitelig.

Når det kommer til hvem som faktisk var forfatter av *Historia Augusta* og når det ble skrevet står det i selve verket at det var seks forskjellige forfattere og at det ble skrevet i det fjerde århundre e.v.t. mellom regjeringstiden til Diokletian (284 – 305 e.v.t.) og Konstantin (306 – 337 e.v.t).[3] Én teori går ut på at de seks navnene er fiktive og at verket har blitt skrevet på et senere tidspunkt, trolig av én forfatter. Sir Ronald Syme er én av de som er overbevist om at det kun var én forfatter. Men han mener også at det ikke er noe som støtter en teori om at verket ble til over en lengre periode.[4] Dette baseres på skriftanalyser hvor man ser på hvordan forfatterne skriver, deres politiske og sosiale syn, og sammenligner disse. Man har funnet så mange likheter at flere mener det eneste logiske er at det kun var én forfatter som brukte flere forskjellige navn. Her er T.D. Barnes enig med Syme, og mener at det er alt for mange anakronismer til at verket ble skrevet da det selv sier. Han er også enig i at det kun var én forfatter.[5] Barnes konkluderer med en datering mellom 395 og 399 e.v.t.[6]

En annen teori er at noen i den andre halvdel av det fjerde århundre e.v.t. tok opp igjen og skrev om deler som hadde blitt skrevet tidligere, at verket altså skal ha blitt revidert. Norman Baynes var en som mente at *Historia Augusta* ble skrevet tidligere enn Syme og Barnes mener. Baynes mente at *Historia Augusta* ble skrevet som et propagandaverk under keiser Julian som var keiser fra 361 – 363 e.v.t. Han mener verket ble skrevet mellom 362 og 363 e.v.t.[7] Baynes var ikke så opptatt av om det var flere eller bare én forfatter, men han mente at det ikke hadde blitt redigert av en senere person. Han mente at verket ble skrevet i hast, men at det hele tiden var planlagt og utført som ett helhetlig verk.[8] Det finnes også noen som mener at det var en forfalsker som skrev verket. De fleste virker allikevel enige om at

[2] Syme: *Historia Augusta Papers* (Oxford 1983), s. 12
[3] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (Bruxelles 1978), s. 11
[4] Syme: *The Historia Augusta: A Call to Clarity* (Bonn 1971), s. 2 og 7
[5] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 16
[6] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 18
[7] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (Oxford 1926), s. 18
[8] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (1926), s. 73-74

Historia Augusta ble til en gang mellom slutten av det fjerde århundret e.v.t. og begynnelsen av det femte århundret e.v.t., uansett etter det tidspunktet verket selv nevner.

Som nevnt er det ikke mulig å komme rundt dette verket når man går gjennom den perioden verket dekker, altså årene 96-284 e.v.t. Dette gjelder spesielt perioden 117-284 e.v.t. hvor *Historia Augusta* er det eneste latinske verket som tar for seg denne perioden og som har blitt overlevert til vår tid. Dette kompliseres ved at verket er fullt av forfalskinger, blant annet forfalskede dokumenter brukt som kilder og oppdiktede personer. Også så mange som 34 biografforfattere og historikere nevnes som kilder og autoriteter, men nevnes ikke i noen andre kilder så man har antatt at også i hvert fall mesteparten av disse er oppdiktede eller forfalskede navn.[9] Verket er også fullt av selvmotsigelser, men ble allikevel sett på som troverdig helt frem til sent på 1800-tallet.[10] Så diskusjonen rundt dette verket har nå en lang tradisjon.

Personlig mener jeg det virker noe mer logisk at *Historia Augusta* ble skrevet på slutten av 300-tallet og mot begynnelsen av 400-tallet e.v.t. Jeg er altså mer enig med Barnes og Syme enn med Baynes. Når det kommer til om det var flere forfattere eller ikke er jeg svært usikker, og det er godt mulig man aldri får et bestemt svar på dette. For mine hensikter spiller det egentlig svært liten rolle ettersom jeg fokuserer på en del, én biografi, av det samlede verket og det er meget usannsynlig at det i den sammenheng var flere enn én forfatter. Hva han faktisk het og hvem han var forblir nok usikkert. Jeg mener også at spesielt Barnes og Syme har en tendens til å legge veldig mye i forfatterens hensikter og tanker med *Historia Augusta.* Dette blir for mye spekulasjon for min del. Om verket var ment å underholde eller informere, eller om det var for forfatterens egen underholdning på leserens bekostning er svært usikkert.

Det finnes hovedsakelig tre forskjellige retninger når det gjelder tolking av *Historia Augusta:* den konservative, den hyperkritiske og den kritiske. Den konservative retningen velger å tro på det som ikke er blitt bevist feilaktig og som virker troverdig. Den hyperkritiske velger ikke tro på noe som helst hvis det ikke kan få støtte fra andre hold. Den kritiske retningen forsøker å finne pålitelige måter å skille fakta og fiksjon, og forsøker å dele opp *Historia Augusta* i forskjellige deler.[11] Baynes var opptatt av at den beste måten å gå fram på var ved å undersøke alle historiske fakta hver for seg. Kun på denne måten ville man finne fram til hva

[9] Syme: *The Historia Augusta: A Call to Clarity* (1971), s. 1
[10] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 14
[11] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 20

som var riktig og hva som var feil.[12] Jeg vil si dette setter ham i den hyperkritiske retningen, mens Barnes mener at det beste er en middelvei mellom å forkaste alt verket forteller og å tro på alt. Dette vil jeg si plaserer ham i den kritiske retningen. Syme er vanskeligere å plassere, men jeg mener han havner på samme retning som Barnes. Det er også den retningen jeg selv heller mot og mener den virker mest fornuftig. Baynes sin metode virker svært tungvint og langsom, mens den konservative retningen virker litt for naiv for min del.

1-3 Historia Augusta og dens kilder:

Historia Augusta blir vanligvis delt opp i to deler. Den første vil jeg kalle hovedbiografiene og disse består av keiserbiografiene fra Hadrian frem til Geta (189 – 211 e.v.t.). Deretter kommer de sekundære biografiene som tar for seg Geta og forskjellige prinser og tronpretendenter. Ifølge Barnes ble de sekundære livene skrevet sammen etter at forfatteren hadde skrevet hovedbiografiene så langt som til Caracalla (188 – 217 e.v.t.). Flere biografier skal også ha blitt revidert eller fått tilskudd etter at de var skrevet. Hovedbiografiene inneholder mye korrekt informasjon og forfatteren viser stor kunnskap om perioden.[13] Denne inndelingen og vurderingen av hovedbiografiene har støtte fra de andre forfatterne. Dette mener jeg er godt ettersom Hadrians biografi er én av de som regnes som de mest pålitelig og mest historisk korrekte. Det er i hvert fall lite i hans biografi som sikkert er oppspinn, ifølge Barnes. De sekundære biografiene har langt mindre pålitelig informasjon.[14]

Når det kommer til *Historia Augusta* sine kilder er det også noe uenighet. Det er også et problem at flere kilder verket kan ha brukt nå er tapt og vi kan dermed ikke sjekke disse. Barnes mener *Historia Augusta* har brukt følgende kilder: Grunnkilden fram til 217 e.v.t. var en historisk kilde som nå er tapt, kalt *Ignotus.* Etter denne har Marius Maximus blitt brukt, men skal også ha blitt brukt til å supplere *Ignotus.* Herodian skal ha blitt brukt som hovedkilde for 238 e.v.t. og Dexippus skal ha blitt brukt i samme periode både som supplement og til å korrigere Herodian. Deretter ble Dexippus brukt som hovedkilde frem til 270 e.v.t. En annen tapt kilde kalt «Kaisergeschichte» skal ha blitt brukt som kilde til verkets kunnskap om vesten etter 260 e.v.t., men også brukt somkilde tidligere. Den siste kilden som nevnes er Eunapius, en gresk kilde brukt etter 270 e.v.t.

---

[12] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (1926), s. 69
[13] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 38-39
[14] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 47-48

Baynes støttet inndelingen av *Historia Augusta* og at hovedbiografiene baserte seg på latinske kilder, mens de sekundære biografiene brukte hovedsakelig greske kilder.[15] Han nevner også en annalistisk kilde som senere har blitt tapt, men som *Historia Augusta* fikk mye god informasjon fra.[16] Denne annalistiske kilden minner i stor grad om den gode kilden Barnes kaller for *Ignotus*, men Baynes bruker ikke dette navnet. Det gjør derimot Syme, og han nevner også det samme årstallet som de to andre for kildens sluttdato, nemlig 217 e.v.t.[17] Syme trekker også frem at mange mener Hadrians biografi skal ha vært basert på to forskjellige kilder og disse mener han var *Ignotus* og Marius Maximus. Sistnevnte var mer fiendtlig innstilt til Hadrian, mens store deler av hans biografi viser en mer nøytral, nesten vennlig behandling.[18] Dette støttet Barnes og påpekte at den ukjente kilden og Marius Maximus hadde forskjellige stiler, hvor den ukjente kilden var mer nøktern og mindre opptatt av sladder og skandaler.[19]

Syme trakk også frem den kilden som kalles «Kaisergeschichte», som skal ha vært en samling med keiserbiografier som senere har gått tapt.[20] Dette er det samme tapte verket som Barnes nevnte blant kildene. Også Baynes mente at *Historia Augusta* har brukt en biografisk kilde vi ikke kjenner til og som må skilles fra den annalistiske kilden de andre kaller *Ignotus*.[21] At det er flere kilder *Historia Augusta* har brukt som senere har gått tapt blir kanskje mer problematisk når man ser det i sammenheng med hvor mye verket kommer med av oppspinn i de sekundære livene. De fleste er allikevel enige om at hovedbiografiene holder en annen standard og har mye god informasjon. Baynes mente at de sekundære livene kunne være et tegn på at forfatteren ble dristigere i sitt forfatterskap, men det kunne også være forskjeller mellom kildene eller et tegn på flere forfattere.[22] Barnes mente at forfatteren av *Historia Augusta* egentlig var mer opptatt av fiksjon en historie, og blandet disse sammen etter hva han selv syntes var spennende.[23] Syme mente også at forfatteren var mer interessert i fiksjon og at dette kom tydelig fram i de sekundære biografiene.[24]

---

[15] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (1926), s. 68
[16] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (1926), s. 69
[17] Syme: *Historia Augusta Papers* (1983), s. 15
[18] Syme: *Historia Augusta Papers* (1983), s. 33-34
[19] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 102
[20] Syme: *Historia Augusta Papers* (1983), s. 13-14
[21] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (1926), s. 70-71
[22] Baynes: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (1926), s. 74-75
[23] Barnes: *The Sources of the Historia Augusta* (1978), s. 18
[24] Syme: *Historia Augusta Papers* (1983), s. 14

Som nevnt tidligere mener jeg at Syme og Barnes legger for mye i forfatterens personlighet og intensjoner, men det er unektelig langt mer fiksjon og mindre god informasjon de sekundære livene. Jeg mener Baynes hadde et godt poeng i at, i hvert fall noe, av motsigelsene i verket kan skyldes bruken av forskjellige kilder. Det ser i hvert fall ut til at dette er tilfellet i Hadrians biografi. Ettersom så mye litteratur har gått tapt er det vanskelig å vite sikkert hva slags kilder *Historia Augusta* faktisk brukte og i hvor stor grad. Det vi ser er allikevel at hovedbiografiene er nokså gode og at *Historia Augusta* har brukt flere forskjellige historiske kilder, så forfatteren må ha gjort en del jobb med det historiske.

1-4 Biografi i antikken:

I antikken jobbet man med verker som *Historia Augusta* på en helt annen måte enn vi gjør i dag. Det var et biografisk verk med visse klare sjangertrekk. I min oppgave kommer jeg til å se på *Historia Augusta* som et litterært, biografisk verk og jeg må derfor gå gjennom en del av den antikke tradisjonen knyttet til dette. Det viktigste å huske på er at man satte mer fokus på retorikk og at historien ofte skulle ha en moralsk funksjon. Romerne var enda mer moraliserende enn grekerne, men historien skulle fortsatt være underholdende. Kildehenvisninger var ikke et område som betydde spesielt mye i denne sammenheng. Ikke bare var det sjeldent at forfatterne faktisk informerte nøyaktig om hvor de hadde fått sin informasjon fra, men det er også flere kilder som ble brukt i antikken som nå er tapt. Det er derfor ikke alltid mulig å sjekke faktaene så nøye som man skulle ønske i dag. Biografiene var også i større grad enn historie, moralsk. Poenget var å finne eksempler for samtiden og ettertiden som man enten skulle følge eller lære av. Historieskriving skulle også være underholdende, så det var også viktig å få med det som var spennende og ikke alltid det som var riktig. Forfattere kunne også hoppe over visse ting som ikke var interessante nok. Sir Ronald Syme er én som argumenterer for at *Historia Augusta* burde leses og tolkes som et litterært verk.[25]

I antikken opererte man ikke med noe klart skille mellom fiktiv eller oppdiktet litteratur på den ene siden og faktabasert litteratur, eller prosa som det har blitt kalt i nyere tid, på en annen. Flertallsformen for *littera* er det nærmeste en kommer et latinsk ord for litteratur og det inkluderer all form for litteratur. I antikken var verdig litteratur det som var verdt å lese og reflektere over, det var ikke rangert etter sjanger slik som det ofte er i nyere tid. Poesi er

[25] Syme: *The Historia Augusta: A Call to Clarity* (1971), s. 5-6

kanskje det som skiller seg ut i denne forstand, men til og med i denne sjangeren er overgangen til historie nokså flytende. Quintilian skal selv ha sagt at historie er veldig nært poesi.[26] Dette kan man jo si passer svært godt med tanke på *Historia Augusta*, ettersom dette verket blander fakta og fiksjon sammen nesten som det passer forfatteren. Det kan muligens tenkes at forfatteren fant noen hull i fortellingen sin og bestemte seg for å fylle de på en interessant måte. For dette verket kan altså underholdning ha spilt en større rolle en opplysning. Dette er helt umulig å få noe fast svar på ettersom vi altså ikke vet sikkert hvem forfatteren var, eller om det faktisk bare var én. Det var ikke uvanlig at man fylte på litt hvis man mente det var nødvendig, de annalistiske forfatterne gjorde det når det ble litt tynt.[27]

I antikken var altså historie en form for retorikk, og kunne også sammenlignes med en overtalende tale. Historikeren måtte overbevise leseren om at hans verk var verdt å lese, og at forfatteren hadde både evne og integritet til å skrive en sann og ærlig historie. Den tradisjonelle måten å overbevise om emnets verdi var å vise til hvor viktige de hendelsene som ble beskrevet var.[28] For å bevise at man var pålitelig kunne senere historikere henvise til venner eller autoritetsfigurer som hadde bedt om verket, for å vise at andre gikk god for seg. Hvis man ønsket å vise selvstendighet kunne man utelate og nevne at verket hadde blitt spurt etter av en bestemt person.[29] For *Historia Augusta* har vi ikke noen forord så vi aner ikke om forfatteren her har nevnt noe spesielt motiv for at verket ble skrevet.

Som nevnt ovenfor var ikke direkte kildehenvisninger spesielt viktig for antikke historikere. Senere utover i antikken ble det allikevel mer vanlig at man viste til sine kilder for å bevise at man var pålitelige. Man kunne også vise til skriftlige kilder man hadde gått gjennom for å vise hvor mye arbeid man hadde gått gjennom. Eller man kunne nevne en annen forfatter for så å angripe deres verk og meninger.[30] Dette kan man se noe av i *Historia Augusta* ved at noen, som Marius Maximus, kan nevnes ved navn. Det kan også minne om debatter i nyere tid hvor historikere går mot hverandre i forskjellige verker for å vise at ens egen teori er den riktige. Dette har jeg truffet på i debatten om *Historia Augusta* hvor man rakker ned på hverandres argumenter.

---

[26] Iddeng, Jon W.: *Princeps et vis librorum* (Oslo 2004), s. 20
[27] Mellor, Ronald: *The Roman Historians* (London 1999), s. 20
[28] Rohrbacher, David: *The Historians of late Antiquity* (London 2002), s. 150
[29] Rohrbacher: *The Historians of late Antiquity* (2002), s. 152
[30] Rohrbacher: *The Historians of late Antiquity* (2002), s. 153-155

At retorikk spilte en så stor rolle har ikke bare betydning for hvordan ting blir fremstilt, men kan også påvirke hva som blir tatt med i en tekst. Dette kunne kanskje spesielt påvirke keiserbiografier som hadde et spesifikt formål, nemlig å vise frem gode og dårlige keisere som eksempler for ettertiden. For eksempel kunne en interesse for de egyptiske herskerne kjent som ptolemeerne ha en negativ effekt. Dette gjelder også for Hadrian som var interessert i det egyptiske. Ptolemeerne var opptatt av at de skulle stå i forbindelse med gudene, og dette førte til en overføring av negative karakteristikker på keisere som var interessert i dem. Dette kunne være at keiseren var tyrannisk, ond, lot senatorer drepe, lot familiemedlemmer drepe, drikker mye, lumsk og annet. Hadrian har blitt beskrevet med flere av disse, blant annet at han var lumsk og lot senatorer drepe.[31]

Etter hvert som keiserne tar over makten blir den romerske historieskrivingen mer biografisk. Senere var det heller slik at man var imot en keiser personlig, ikke selve systemet. Historikeren får også etter hvert problemer med å følge med på politiske beslutninger og diskusjoner ettersom keiseren tar dette bak lukkede dører. Det var ofte mer ros og smiger mens keiseren fremdeles levde, men hvis det endte dårlig kunne dette fort snus til ondsinnet kritikk og fordømmelse. Det som ble sagt eller skrevet etter at en keiser var død og hans etterfølger hadde tatt over ble som regel stående.[32] Dette kan vi se spor av hos Hadrian hvor det kommer frem at hans etterfølger, Antoninus Pius, måtte bruke sin posisjon for å redde Hadrians ettermæle, noe jeg diskuterer senere i oppgaven.[33] Dette kan også knyttes til det forholdet som eksisterte mellom keiseren og senatorene, om dette var godt eller dårlig. Det var også påvirket av om keiserens etterfølger støttet ham eller om det hadde vært et kupp.

1-5 Keiser Hadrian i Historia Augusta:

Hadrian skal ha vært veldig intelligent og med en imponerende hukommelse. Han kunne også være nokså vittig. Han skal også ha vært dyktig til å gjøre flere ting på én gang.[34] Han skal ha vært svært dyktig i forskjellige kunster som maleri, poesi og aritmetikk. Som nevnt tidligere ble han også beskrevet som svært lunefull og omskiftelig.[35] Han ble passet på av Trajan etter

[31] Sande, Siri: «Hadrian og det egyptiske element» I Schreiner, Johan Henrik og Knut Ødegård (red.): *To gode keisere? Roma under Traianus og Hadrianus* (Oslo 1996), s. 170
[32] Mehl, Andreas; *Roman Historiogaphy: An Introduction to its Basic Aspects and Development* (Malden, Mass 2011), oversatt til engelsk av Hans-Friedrich Mueller, s. 125-126
[33] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXVII.1-2
[34] Andersen, Øivind: *I Retorikkens Hage* (Oslo 1995), XX.7-11
[35] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.8-11

at han mistet sin far, og skal ha blitt behandlet som en sønn av Trajan.[36] Deres forhold virker noe turbulent, ettersom Hadrian senere skal ha vært bekymret for Trajans følelser for ham etter å ha blitt motvirket av andre i Trajans krets.[37] Han skal allikevel ha klart å holde seg i Trajans favør ved å følge hans vaner. Hadrian giftet seg også med en slektning av Trajan, noe Plotina skal ha støttet, mens Trajan skal ha vært mer tvilsom.[38] Selv om Trajans venner altså ikke var spesielt glade i Hadrian så skal han, med en del hjelp fra Plotina, ha klart å holde seg tett på Trajan, og ha blitt holdt av.

Store deler av Hadrians biografi er nokså vennlig innstilt mot ham, men ved flere anledninger blir han fremstilt nokså dårlig. For eksempel når det kom til hans behandling av forskjellige lærde. Han skal ha debattert ivrig med dem, men også ydmyket dem og tråkket på dem.[39] Her er det mulig å tenke seg at ting har blitt vridd av en kilde som fiendtlig innstilt mot Hadrian, og det som var ment som livlig debatt har blitt snudd til noe lignende trakassering, spesielt fordi det senere nevnes at han ofte beæret og var venner med flere lærde.[40] Også hans mildhet blir trukket i tvil og det nevnes at dette kun var for å unngå samme skjebne som Domitian, og at han egentlig var grusom. Denne påstanden tillegges Marius Maximus, og man kan ane at forfatteren stiller seg tvilende til dette.[41] Som nevnt fikk Hadrian skylden for at flere tidligere medlemmer av senatet ble henrettet, selv om det står tydelig i *Historia Augusta* at dette skjedde etter ordre fra senatet og mot Hadrians ønsker. Han beklaget dette ovenfor senatet, og måtte gi gaver til folket for å snu deres misnøye.[42]

Selv om ting begynte svært bra for Hadrian, og det står mye positivt om alt han gjorde og forsøkte å gjøre for både folket, senatet og provinsene så endte det opp med at det ble sagt mye negativt om Hadrian da han døde. Antoninus Pius måtte som nevnt gå inn og få senatet til å gjøre ære på ham.[43] På slutten av hans liv ble han svært syk, noe som skal ha gjort at han slapp løs all sin grusomhet. Han prøvde også å ta sitt eget liv, noe jeg mener vitner om hvor syk han var.[44] I en slik tilstand vil jeg argumentere for at det han kan ha sagt og gjort ikke

[36] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.2
[37] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.6-8
[38] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.10-III.3
[39] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV.10-13
[40] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVI.8-10
[41] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XX.3
[42] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.1-5
[43] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXVII.1-4
[44] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII.3-11

burde ha blitt tatt alt for alvorlig, og det synes som om Antoninus Pius var enig ettersom han gikk inn og stoppet ordre Hadrian skal ha gitt.[45]

Den fremstillingen som kommer fram av Hadrian er av en intelligent og svært kompetent leder med svært varierende interesser. Han virker oppriktig opptatt av å styre den romerske staten på en best mulig måte for folket. Allikevel er det ting som blir trukket frem som legger skygger over disse gode sidene, som hans oppførsel under sykdommen og hans påståtte oppførsel rundt lærde. Hans seksuelle oppførsel blir også trukket frem med et visst fokus på homoseksuell adferd.[46] Han viste også stor interesse og dyktighet med hæren.[47] I senere tid har dette ofte blitt overskygget av at han ga opp flere områder, også flere Trajan erobret.[48]

1-6 Avslutning:

Dette kapitlet har hatt som formål å gi en kort oversikt over problemene og diskusjonen rundt *Historia Augusta.* Det er usikkert hvem som skrev den, om det var én forfatter eller flere, og når den ble skrevet. For tiden er de fleste enige om at verket ble til mellom slutten av 300-tallet e.v.t. og begynnelsen av 400-tallet e.v.t. og uansett senere enn det selv påstår. Verket bygger også på kilder vi ikke har tilgang til i dag, noe som gjør det vanskelig å sjekke all informasjonen. Det er allikevel stor enighet om at de første biografiene, de jeg har kalt hovedbiografiene, har mye korrekt og god informasjon med svært lite forfalskinger og oppdiktede karakterer. Dette inkluderer Hadrians biografi, noe som lover godt for min oppgave.

Jeg har også forsøkt å gi en kort oversikt over biografisjangeren i antikken, dens tradisjon og utvikling. Her har vi sett at det er flere viktige elementer som det er viktig å ha i bakhodet når man går gjennom en antikk biografi. Det er blant annet viktig å huske på at historie var til ikke bare opplysning, men også i stor del underholdning og moralisering. Den var også under kraftig innflytelse fra retorikken, noe som også satte sine preg på hvordan ting ble utformet og hva som ble inkludert. Vi har sett at store deler av *Historia Augusta* lener mer mot underholdning enn mot opplysning, og det kan virke som forfatteren var mer opptatt av det som var spennende heller enn det som var korrekt. Ettersom vi ikke kjenner forfatterens

[45] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXV.8-9
[46] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.7 og XIV.4-6
[47] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.2-8
[48] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.2-3

intensjoner er det allikevel vanskelig å legge alt for mye i dette. Vi har sett at selv i *Historia Augusta* er det et skille mellom de mer underholdende og de mer faktabaserte biografiene.

Til sist har jeg ønsket å vise noe av hvordan Hadrian blir fremstilt i *Historia Augusta* og har trukket frem hvordan beskrivelsene ved anledninger skiller seg ganske klart fra hverandre, og noen ganger motsier hverandre. Dette kan som nevnt skyldes bruken av ulike kilder med ulike oppfatninger av Hadrian. Det har også blitt vist hvordan forfatteren av Hadrians biografi noen ganger trekker frem Marius Maximus sine påstander for så å trekke dem litt i tvil eller for senere å motsi dem. Hadrian var utvilsomt en komplisert figur og skilte seg fra både tidligere og senere keisere. Han hadde et turbulent forhold til senatet, familie og venner, men var en intelligent og dyktig keiser.

2 Metodekapittel

2-1 Innledning:

Dette kapitlet vil ta for seg historieskriving i antikken, hva som kjennetegner det og hva det vil si for *Historia Augusta.* Med det mener jeg hvordan disse kjennetegnene manifesterer seg i dette verket, og hva det vil si for fremstillingen av keiser Hadrian. Jeg vil i dette kapitlet også se nærmere på forholdet mellom levning og beretning, ettersom jeg bruker *Historia Augusta* som begge deler. Jeg har tidligere behandlet biografisjangeren, men her vil målet være å gå enda nærmere inn på historieskrivingen, spesielt i senantikken og knytte dette til *Historia Augusta.* Formålet med dette er å se nærmere på om det er elementer i senantikkens skriving som skiller seg ut og som kan sies å ha en tilknytning til beskrivelsen av Hadrian.

Hovedfokuset i dette kapitlet kommer til å være romersk historieskriving ettersom det er mer relevant for min oppgave. Jeg kommer allikevel til å gå inn på gresk historieskriving, ettersom dette var det romerske forbildet, og inspirasjonen til den romerske tradisjonen. Jeg kommer også til å se på hvordan disse to gruppene skilte seg fra hverandre, og hvilke sjangere som hørte til historieskrivingen. Her vil jeg også gå nærmere inn på forskjellige sjangre innen biografi og se på om dette har noen relevans for oppbygningen av *Historia Augusta.*

Jeg kommer også til å gå tettere inn på å bruke litteratur som en historisk kilde, og hvordan man kan gå fram for å tolke og forstå en litterær tekst. Retorikk spilte en viktig rolle i antikk historieskriving, og den muntligheten som var et viktig aspekt av all litteratur. Visse aspekter ved dette har påvirket teksten og vil bli behandlet og forklart i dette kapitlet. Her tenker jeg spesielt på elementer som originalt var fra retorikk og ment for det muntlige, men som ble tatt opp som viktige elementer av historieskriving.

2-2 Levning eller beretning:

Som nevnt vil denne oppgaven se på *Historia Augusta* som både levning og beretning, og derfor vil jeg se litt nærmere på disse begrepene. Ifølge Store norske leksikon kan alle typer kilder brukes som levning. Det vil si at man bruker kilder til å se på hva den forteller om sin opphavssituasjon. Skriftlige kilder kan brukes som beretninger når man ser på innholdet i det

som er nedskrevet.[49] Jon W. Iddeng har en litt mer utfyllende beskrivelse av hva han legger i betegnelsen beretning og hvordan en burde gå frem for å behandle en slik kilde. Han mener at når man anvender en kilde som en beretning vil det si at man bruker den som medium eller en indirekte informant til et saksforhold. Fokuset ligger da på det faktiske innholdet, og kilden vil måtte evalueres etter kriterier som pålitelighet og troverdighet. Deretter må kildens natur undersøkes mer inngående, og dens beretning må etterprøves mot andre kilder.[50]

Videre definerer han anvendelsen av en kilde som levning, som enhver annen anvendelse enn som beretning, men han deler inn begrepet i tre undergrupper, eller måter å se en levning. Disse gruppene består av opphavsreflektor, språkhandling og objekt. Den siste gruppen går mer på det estetiske og stilistiske, og Iddeng mener at historikere i liten grad er interessert i dette. Gruppen som kalles opphavsreflektor tar for seg bruken av en tekst som passivt kildemateriale, som kan reflektere sin historiske samtid på en aller annen måte. Fokuset blir lagt på det ekspressive som uttrykk for ting som mentalitet, innsikt og forståelse, eller typiske og atypiske karakteristika ved forfatter, samfunn, tidsånd og lignende. Gruppen kalt språkhandling tar for seg en tekst som en kommunikativ historisk handling og mulig bevirker. Denne gruppen henter inspirasjon fra senere betraktninger om tekster som språkhandlinger, og legger mer vekt på hensikten med teksten.[51]

Mitt formål med å brukes *Historia Augusta* som beretning er nokså lett å forklare, ettersom dette er greit forklart i begge definisjoner nevnt ovenfor. Hvis man går tettere inn på *Historia Augusta* som levning derimot har det da dukket opp flere mulige måter å gå frem på. Mitt mål er å se på om kildens utforming og kontekst kan forklare noe av det som dukker opp i beretningen. Selv om jeg ikke kommer til å gå så tett innpå *Historia Augusta* sin estetikk, er jeg allikevel interessert i stilistiske trekk ved det, ettersom disse kan gi en innsikt i hvordan teksten er bygd opp og gjennomført. Jeg vil også argumentere for at det er viktig å se på teksten som opphavsreflektor, spesielt med tanke på tidsånden og hvordan tiden teksten ble skrevet på kan ha påvirket den.

2-3 Historieskriving i antikken:

Det som kalles historisk skriving i antikken kan deles inn i et lite antall sjangere, hvor hver sjanger hadde sine egne regler, ofte uuttalte regler, og bestemte fokus. Det finnes fem

[49] Weidling, Tor Ragnar: https://snl.no/historie hentet 08.02.17
[50] Iddeng, Jon W. «Litteratur som historisk kilde» i *Historisk Tidsskrift* (Oslo 2005), nr. 3
[51] Iddeng. «Litteratur som historisk kilde» (2005)

grunntyper av historisk skriving. Charles William Fornara ramser opp disse grunntypene i det han kaller den sannsynlige ordren for når de ble utviklet. Genealogi eller mytografi dokumenterte heroisk tradisjon og forsøkte å gi sammenheng til samlingen av til tider motstridende informasjon bestående av legender, myter og etiologi (læren om årsaker). Etnografi forsøkte å beskrive fremmede land og folk. Fokuset var stort, og målet var å gi et generelt bilde av et folks levemåte innen dets naturlige og historiske miljø. Historie ga en beskrivelse av menns handlinger. Horografi eller lokal historie tok for seg historien til en bystat år til år siden bystatens grunnleggelse. Kronografi ga et system for å beregne tid. Det var internasjonalt i størrelse og lot en beregne hendelser som fant sted i forskjellige deler av den siviliserte verden.[52]

Alle disse fem sjangrene hadde oppstått innen slutten av det femte århundre f.v.t. og beholdt generelt sin formelle integritet deretter. Sjangrene delte det definerende trekket at de var direkte opptatt av beskrivelsen av menns handlinger i politikk, diplomati og krig, i nær eller fjern fortid.[53] I Roma ble etter hvert den annalistiske formen for historieskriving adoptert av de fleste historieskrivere ettersom de fant formen praktisk. Dette gjaldt ikke de tidligste forfatterne som skrev mellom den andre puniske krig og ca. 150 f.v.t. Denne gruppen skrev historie etter gresk mønster. Greske forfattere opprettholdt skillet mellom den mer lokalhistoriske skriveformen og historie. I Roma derimot erstattet etter hvert annalistene historikerne og gresk inspirert historiografi stoppet opp. Et problem for denne typen historieskriving var at denne formen førte til at forfatterne ble tvunget til å dele opp hendelser eller temaer, og dermed mistet kontinuitet og aktuell sammenheng.[54]

I forbindelse med at det ble mer fokus på fremtredende personer i det fjerde århundre f.v.t. endret historieskrivingen vektleggingen som hadde rådet tidligere. Fornara sammenligner endringen med at det oppsto kulter knyttet til personligheter, og de realistiske detaljene i portrettstatuer som dukket opp på denne tiden. Fra å fokusere på viktige hendelser ble nå fokuset flyttet over på de personene som stod bak hendelsene. Fortellingen utvides ved at det inkluderes handlinger over større geografiske områder og over lengre tidsrom, samtidig som perspektivet reduseres ved at fokuset legges på handlingene til en bestemt person. Dette fører også til at det ble større interesse for personlig beskrivelse, man trekker frem

[52] Fornara, Charles William: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (Berkeley, Calif 1983), s. 1-2
[53] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 2-3
[54] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 24-26

personlighetstrekk, følelser, dyder, laster, drømmer og lignende. Aleksander den store er én av de tidligste som blir fokus for disse mer biografiske verkene.[55]

Et viktig trekk som tidlig skilte romersk historieskriving fra gresk var i måten romerne så på historie. For dem handlet det om handlingene til det romerske folk, og historieskrivingen forblir svært etnosentrisk. Romerne så verden innenfra Romas bygrenser og ut. Andre folk ble behandlet ettersom de kom i kontakt med Roma gjennom hovedsakelig erobring.[56] Fornara legger vekt på de antikke historieskriverne sine metoder for å samle inn informasjon til sine verk. Han ramser opp flere forfattere som understreket verdien og viktigheten av å reise rundt og avhøre vitner personlig, i motsetning til å hovedsakelig benytte seg av skriftlige kilder. Han mente at historiens kontrollstempel var personlig observasjon undersøkelse og reise.[57] Dette står i kontrast til Øivind Andersen som mener at henvisninger til muntlige kilder i antikke tekster burde tas med en klype salt. Ifølge Andersen var fiktive muntlige kilder en slags sjangerbetinget bløff. Når det nevnes at noen «sier» noe betyr det av og til at forfatteren har lest det, eller at forfatteren videreføre noe «alle vet».[58]

Johan H. Schreiner trekker frem at romerske historikere hadde en uvilje mot samtiden, med all dens griskhet, fråtseri, umoral og utallige laster. Det var en klar motsetning til de gode gamle dager da alt var så fint og godt.[59] Fornara trekker frem romerske historieskriveres opptatthet av å forklare republikkens fall.[60] Han trekker også frem hvordan de delte seg i republikanske forfattere, som behandlet det politiske og moralske forfall av den romerske stat, og de keiserlige forfatterne som behandlet berøvelsen av frihet som den prosessen endte i. Disse var imot å gå tilbake til anarkiet i den sene republikk, men de var også praktisk og teoretisk imot det nye regimets natur.[61]

2-4 Biografi og senantikken:

Historia Augusta tilhører den perioden som blir kalt senantikken, ettersom den vanligvis blir datert til det fjerde århundret e.v.t. Det finnes forskjellige dateringer for senantikken som

---

[55] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 34-35
[56] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 41
[57] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 48-49
[58] Andersen, Øivind: «Muntlighet, skriftlighet, retorikk» i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1. s. 17
[59] Schreiner, Johan H.: «Historieskriving» i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1. s. 51
[60] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 84-85
[61] Fornara: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (1983), s. 68

periode, men for denne oppgaven baserer jeg meg på Brian Croke som begrenser senantikken til perioden 250 – 650 e.v.t.[62] I denne perioden gikk den antikke historiografi gjennom endringer som påvirket hvordan historie ble skrevet, som gjenspeilet endringer i samfunnet. Philip Stadter legger vekt på at det er vanskelig å skille biografi fra historie, og at de i antikken ikke gjorde dette konsekvent. Begge deler er foranderlig, og det er derfor ikke overraskende at de to overlapper. Dette gjelder spesielt behandlingen av politiske og militære personer og hendelser. Biografi tilpasset seg personen som ble beskrevet og dennes natur. De beskriver ikke bare deres gjerninger og fiaskoer, men også hva slags person de var, hvordan de levde og om de burde imiteres. De bruker allikevel mange av de samme metodene og kildene som historikere.[63]

Stadter definerer biografi som en selvforsørget fortelling om den type liv levd av en historisk person, som også vurderte objektets karakter, mål og gjerninger. Han går videre til å identifisere syv forskjellige kategorier, eller sjangre, av biografi. Disse syv kategoriene var filosofisk biografi, litterære biografier, skole- og referansebiografier, lovtaler, liv til de som nylig hadde gått bort, selvbiografier, kommentarer og memoarer, og til slutt historisk eller politisk biografi. Det mest relevante for denne oppgaven er den siste kategorien. Disse biografiene tok for seg personer aktive i militært eller politisk liv, som politiske ledere, kommandører, konger og keisere, og lå tett på politisk historie. Grensene mellom disse sjangrene var allikevel ikke klare og ofte kan en biografi inneholde elementer fra flere kategorier. Biografiens natur avhenger også om den er en del av en serie eller et separat verk. En serie, slik som *Historia Augusta,* antyder en samling lignende liv for enkel sammenligning eller referanse. Disse er også ofte kortere enn individuelle liv som ofte har mer preg av lovtaler.[64]

Relasjonen mellom forfatteren og den perioden han behandlet varierte stort, og disse forskjellene er viktige i behandlingen av livene, spesielt bruken av kilder. Lengden på biografiene varierer sterkt, noe som reflekterte forfatternes forskjellige mål og ambisjoner. Forfatterens livssituasjon kunne også være med å bestemme biografienes formål og form. Alt dette er med på å forklare den vide praksisen innenfor en sjanger.[65] Antikke biografier brukte

[62] Croke, Brian: «Late Antique Historiography, 250-650 CE» i Marincola, John (red.): *A Companion to Greek and Roman Historiography, volume II* (Malden, Mass 2007), s. 567
[63] Stadter, Philip: «Biography in History» i Marincola, John (red.): *A Companion to Greek and Roman Historiography, volume II* (Malden, Mass 2007), s. 528
[64] Stadter: «Biography in History» (2007), s. 529-531
[65] Stadter: «Biography in History» (2007), s. 532

jevnlig den naturlige strukturen til et menneskes liv – fødsel, ungdom og utdannelse, karriere og død. Korte biografier kunne allikevel fokusere nesten utelukkende på karriere. I forbindelse med den endrede politiske situasjonen som oppstod rundt keiserne ble det endringer i hva historikere la vekt på.[66] Keiserbiografiene til Sveton la mye vekt på moralske kategorier fordi dette var et viktig aspekt for keisernes legitimitet. Viktige dyder som definerte en god keiser var mildhet, medborgerlig oppførsel, menneskelighet og måtehold. Det som ble oppfattet som farlige laster var de knyttet til maktmisbruk som lyst, grådighet, luksus og grusomhet.[67]

Sveton sine biografier var ofte basert på tvilsomme kilder, men verket regnes allikevel som interessant lesing for historikere. Ting som uhyggelige beskrivelser av seksuelle utskeielser og avvikelser sjokkerte og fascinerte leserne i samtiden. Mange av historiene kan ha kommet fra muntlig tradisjon, og historier om døde keisere var tryggere enn observasjoner om de levende. Sveton sitt verk etablerte keiserbiografi som den øverste historiske metode i den keiserlige perioden. Stadter nevner *Historia Augusta* som én av mange etterfølgere.[68] Biografi fokuserer på hva slags karakter en historisk aktør hadde, hva som motiverte oppførselen, hva personen oppnådde og hva personen ikke klarte å utrette. Det hadde en tendens til å fokusere på detaljer og anekdoter heller enn å se på store verk og konsekvenser. Kommentarer fra forfatterne var mer vanlig, mens taler var sjeldne. Biografen måtte evaluere god og dårlig oppførsel, se etter dens kilder og fundere på dens effekter. I en tid da dynastier og keisere kunne kontrollere skjebnen til så mange var innsikt i karakteren til politiske ledere en nødvendighet.[69]

Ettersom historieskriving var en form for retorikk eller overtalende tale, måtte den antikke forfatter overbevise leseren om at hans historie var verdt å lese. Forfatterne måtte også vise at de hadde både evnen og integritet til å skrive en pålitelig historie. I klassisk periode ble dette gjort gjennom å presentere seg selv. Denne trangen til å vise fram verdien og påliteligheten til et verk fortsatte i senantikken, men det dukket opp noen nye metoder for å oppnå dette som var i samsvar med endrede ideer om politisk og religiøs autoritet. Den mest tradisjonelle metoden var å vise til viktigheten av hendelsene som ble beskrevet. Dette fortsatte både hos hedenske og kristne historikere. Det ble også lagt vekt på viktigheten av å bevare minnet av

[66] Stadter: «Biography in History» (2007), s. 534
[67] Stadter: «Biography in History» (2007), s. 535
[68] Stadter: «Biography in History» (2007), s. 536
[69] Stadter: «Biography in History» (2007), s. 540

viktige hendelser. Flere historikere i senantikken la også stor vekt på hvordan historie kunne tjene som moralsk opplæring. Som enten positive eller negative eksempler.[70]

Noen forfattere fra senantikken krediterer venner eller autoritetsfigurer som oppmuntret eller ga i oppdrag å skrive et verk, noe som tillater historikeren å vise at andre går god for ens evner. Historikere som ønsket å gi uttrykk for uavhengighet kunne anerkjenne venner eller sponsorer, men ville unngått å anerkjenne at en overordnet hadde bedt dem om å skrive. Dette kan ha påvirket hvordan et verk ble mottatt. Noen forsøkte å vise sin pålitelighet ved den dristige påstanden at de var dedikert til sannheten. Dette var mer typisk for de som etterlignet den klassiske stilen. Noen brukte også beskrivelse av sine kilder for å vise sin pålitelighet, eller henviste til sin personlige deltakelse.[71]

Helt fra starten hadde klassiske historikere inkludert taler i sine verk som ble gitt av sine objekter. Disse talene var et resultat av en tid da det å være tilstede under muntlige fremføringer var en vanlig form for underholdning. Flere forfattere fra senantikken utelot taler fullstendig. Andre verk er ufullstendige så det er vanskelig å si om disse inneholdt taler, noen verk med taler er også overlevert. I disse tilfellene var forfatteren mer opptatt av retorikk, og dette kan ha vært grunnen til at de ble inkludert.[72] Kirkehistorikere unngikk som regel taler, men brøt opp deres historier til tider med innsatte originale dokumenter. Bruk av store deler originale dokumenter var svært sjeldent i klassisk historiografi.[73]

2-5 Keiseren i senantikken:

Spesielt viktig for denne oppgaven er hvordan historikere behandlet keisere og keiserstyret. For historikere fra det fjerde og femte århundre e.v.t. var det en åpenbar spenning mellom to konkurrerende teorier om kongeverdighet. Den ene baserte seg på den eldre ideologien om at keiseren kun var den fremste borger, mens den andre var en oppløfting av senantikkens keisere til guddommelig status. Det fantes også en tanke om at gode keisere handlet som en likeverdig til alle romere, mens en dårlig keiser gikk mot rettighetene til senatet og folket.[74] Historikere holdt også keiserne ansvarlig for kvaliteten av sine utnevninger og aktivitetene til sine undersåtter. Det ble sett som positivt at en keiser ansatte gode menn og var lojale mot sine venner, samtidig som de kunne bli kritisert for å være for tillitsfulle og generøse ovenfor

[70] Rohrbacher, David: *The Historians of Late Antiquity* (London 2002), s. 150-151
[71] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 152-153
[72] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 159
[73] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity (*2002), s. 161
[74] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity (*2002), s. 163-164

venner.[75] I denne sammenheng er det flere kontraster mellom Hadrians oppførsel i *Historia Augusta*. Tidlig blir han beskrevet som en som går langt for sine venner og plasserer sine allierte i sentrale posisjoner. Senere trekkes det fram at flere forhold skal ha surnet, og at han skal ha fjernet de han satte inn fra sine stillinger.[76]

Keiseren i senantikken beskrives ofte som en som bestemmer politikk i hemmelighet og følger evnukkers eller andre usmakelige rådgiveres befalinger. Ettersom det var vanskelig å få tak i pålitelig informasjon om den keiserlige beslutningsprosessen førte det ofte til at historikere støttet seg på rykter og spekulasjon for å forklare beslutninger som virket onde eller feilaktige.[77] Mange historikere var også enige i at den største faren lå i risikoen for at en keiser var for hard i sine bedømmelser, heller enn for mild. Mildhet var altså en vesentlig dyd for keiseren, spesielt i juridiske sammenhenger. Keisere kunne bli kritisert blant annet for å være umenneskelige og at de nådeløst forfulgte mistenkte, for å være fornøyde med grusomme dommere og at de oppmuntret til å handle strengt. En god keiser var mild selv mot de skyldige.[78] I *Historia Augusta* nevnes det at Hadrian hadde et sterkt ønske om å være mild tidlig i sin regjeringstid.[79] Dette er en kontrast til beskrivelsen av ham i den siste tiden da han skal ha blitt mer grusom og hans etterfølger skal ha måttet redde flere senatorer fra ham.[80]

Historikere i senantikken var generelt uinteressert i økonomi, men var til en viss grad interesserte i en keisers politikk når det kom til skattelegging og prisregulering. Høy skattelegging ble generelt begrunnet med en keisers personlige grådighet. Gode keisere senket skattene, og var sparsom med keiserlige ressurser.[81] I beskrivelsen av Hadrian blir det nevnt at han i begynnelsen la ut om statskassens tilstand, selv etter å ha lettet på donasjoner som Italia og provinsene skulle ha gitt.[82] Han ettergav også enorme mengder med gjeld, noe som i biografien blir tillagt hans ønske om å bedre folkets mening om ham.[83] Her er det altså eksempler på at biografien bruker Hadrians økonomiske politikk for å vise at han forsøkte å vinne over folket, og vise at han var gavmild.

---

[75] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 168
[76] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX.8 og XV.1-2
[77] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 170
[78] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 171-173
[79] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.5
[80] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV.3-5
[81] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 175-176
[82] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.5
[83] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.6

Republikkens viktighet minsker ettersom det senere keiserriket vokser frem i sin nye greske og kristne form. Generelt viste historikere som skrev på gresk mindre oppmerksomhet til republikken enn de som skrev på latin. De som skrev senere enn det femte århundre e.v.t. viste også mindre oppmerksomhet enn de som skrev tidligere. I vestlige sirkler i det fjerde århundre e.v.t. var republikken regnet som en svært viktig del av romersk historie og kunne bli brukt for moralske, institusjonelle eller militære mål med hensyn til samtidige affærer. For disse fjerde århundrets historikere tjente den fjerne fortiden til å legitimere samtidens orden.[84]

Det romerske keiserriket var omringet av naboer som var viktige spillere i historien og historiografien i det fjerde og femte århundre e.v.t. Det persiske riket hadde en spesielt stor betydning ettersom det var Romas rival i størrelse, makt og administrativ kompleksitet. Det persiske riket var også den ene staten med sammenlignbar alder og raffinement med det romerske riket. Det tredje og fjerde århundre e.v.t. så mye konflikt, med både tap og seire for Roma, med det persiske riket. Til slutt endte det med et feilslått felttog av Julian (332-363 e.v.t.) som førte til at Jovian (331-364 e.v.t.) skrev under en fredsavtale under tvang. Denne avtalen ga perserne områder ved Tigris i tillegg til flere fort og byer.[85] Det var mer vanlig for fjerde århundrets historikere å oppfordre til militær konflikt med perserne, og til og med foreslå vilt urealistiske planer slik som den fullstendige ødeleggelse av den persiske staten.[86] David Rohrbacher nevner i sitt verk at Hadrians oppgivelse av områder erobret av Trajan, som han tilskriver sjalusi, kan ha gitt leseren assosiasjoner til den skammelige fredspakten med Persia.[87] Dette kan også ha en tilknytning til biografiens påstand at det ikke var noen viktige felttog under Hadrian.[88]

2-6 Forskning:

Noe som er relevant for meg er knyttet til bruk av oversettelser. Jeg bruker to forskjellige oversettelser av *Historia Augusta*, én på engelsk og én på norsk. Gunhild Vidén understreker at når man bruker oversettelser er det viktig å tenke på at en oversettelse er en tolkning. Ved å bruke skriftlige kilder for våre hypoteser gjør vi tolkninger, og ved å bruke en oversettelse tolker man en tolkning. Et annet viktig poeng Vidén tar opp er at noe vil alltid forsvinne i en oversettelse. Selv om noe er korrekt kan man miste konnotasjoner og lignende som ikke er så

[84] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 187-188
[85] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 207-208
[86] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 214
[87] Rohrbacher: *The Historians of Late Antiquity* (2002), s. 211
[88] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.8

lett å videreføre inn i et annet språk. Der hvor teksten er uklar, eller hvor det finnes flere mulige betydninger, gjør også oversetteren et valg basert på en tolkning av teksten.[89]

Et eksempel på forskjeller i oversettelsene jeg bruker i min oppgave er hvor biografien forteller at Hadrian fikk kallenavnet «graeculus» (I.5). I den engelske oversettelsen blir dette oversatt med «Greekling», mens det i den norske oversettelsen blir oversatt med «grekervalpen». Min tolkning av dette er at den norske oversettelsen har en mer negativ konnotasjon enn den engelske. Kallenavnet var nok ikke ment rent positivt, men den norske oversettelsen gir et bilde som blir langt mer nedsettende enn det kommer fram ellers.[90] Et siste viktig poeng er at forskjellige oversettelser kan basere seg på forskjellige versjoner av teksten, og at disse kan ha variasjoner. Dette kommer av kopieringsmetoden som ble brukt i antikken. Den vanlige metoden var å kopiere tekster for hånd, og dermed kunne det lett oppstå feil i kopiene.[91]

Når det kommer til problemer knyttet til antikk historieskriving trekker Johan H. Schreiner først og fremst fram at det aller meste av antikkens historieskriving er tapt, at forfatterne er håpløst uenige med hverandre og sparsomme med å identifisere sine kilder. De var uenige ikke bare om årsaker og følger og tolking av fakta, men også om selve fakta. Kronologi var også et av mange områder hvor det var uenighet. Han trekker også frem at de som skrev historie i antikken var menn og av velstående familier. Mange greske forfattere skrev borte fra der de originalt kom fra, ofte i frivillig eller påtvunget eksil. Dette var en kontrast til romerske historieskrivere som regelmessig skrev i Roma, enten de var født eller oppvokst der, eller ikke.[92] Dette knytter seg til det som har blitt nevnt tidligere om romernes etnosentriske tendenser. Problemene som oppstår i forbindelse med dette er jo at man får et perspektiv som knytter seg til en liten del av befolkningen, og da må man være bevisst dette når man for eksempel leter etter tendenser i skrivingen som kan fortelle oss noe om samfunnet eller tiden.

Iddeng trekker frem viktigheten av å være bevisst litterære konvensjoner og retoriske virkemidler. Forfattere i antikken var svært bevisste sin egen stil og hvordan de gikk frem for

---

[89] Vidén, Gunhild: «Vad skrev författaren egentligen? Om texttradering och textkritikk» i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1. s. 79-81
[90] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), I.5
«Scriptores Historiae Augustae, Aelius Spartianus: Hadrianus» oversatt til norsk av Bjørg Tosterud Danielsen i Schreiner, Johan Henrik og Knut Ødegård (red.): *To gode keisere? Roma under Traianus og Hadrianus* (Oslo 1996), I.5
[91] Vidén: «Vad skrev författaren egentligen? Om texttradering och textkritik», 2000 s. 81-82
[92] Schreiner: «Historieskriving» (2000), s. 40

å forskjønne eller framheve den.[93] Han er også bevisst at flere verk, som *Historia Augusta*, har problemer tilknyttet datering. Dette kan blant annet skyldes at man mangler biografiske opplysninger om forfatter, eller at verket i seg selv ikke har noen klar datering. Ved slike tilfeller har man brukt omtale andre steder, eller interne forhold som stil og språk, eller detaljer som kan dateres. Iddeng trekker her frem at man må være forsiktig med å bruke teksten til datering av andre hendelser eller fenomener, og dermed ende opp i en slags sirkelargumentasjon.[94]

Topos var originalt knyttet til retorikken ved at det fantes bestemte «steder» hvor en taler kunne finne synspunkter og poenger, og dermed ikke trengte å lete etter argumenter selv. Ordet for et slikt «sted», eller for argumentene, synspunktene og poengene som fantes der, var *topos* eller i flertall *topoi* på gresk. På latin het det *locus* eller i flertall *loci*.[95] Jeg kommer til å bruke det greske ordet, ettersom dette er det vanligste i det materialet jeg har funnet. *Topoi* kunne være nyttige også som konstruksjonshjelp hvis man skulle gi et bilde av en person i for eksempel en gravtale, biografi eller lignende. Da kalles det ofte for innholdstopoi, og gir taleren poenger, synspunkter, formuleringer og generelle vendinger som kunne, og burde, brukes der de tradisjonelt hørte hjemme og der de kunne gi talen større vekt. I litteraturforskning har *topos* gått inn som en betegnelse på konvensjonelle beskrivelser.[96] Et eksempel fra biografi er, som tidligere nevnt, at keisere som assosierte seg med det egyptiske ofte ble beskrevet med spesielle personlighetstrekk. Et eksempel på en *topos* som finnes i keiserbiografier er knyttet til ideen om den gode generalen som er involvert i det militæret, og som restaurerer spesielt disiplinen.[97]

Forfatteren er stadig et viktig referansepunkt når man bruker tekster som en historisk kilde. Da er også informasjon om forfatteren viktig i forhold til sin samtid og for hvordan man leser og forstår en tekst. Iddeng understreker at for historiske studier er all informasjon om tekstens tilblivelse av betydning for forståelsen av den, og dermed er også biografisk informasjon om forfatteren viktig.[98] Dette er et problem når det kommer til *Historia Augusta*, men det går fremdeles an å se på konteksten knyttet til historisk og biografisk skriving i senantikken. At

---

[93] Iddeng: «Antikk litteratur: Tekst og kontekst» i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1. s. 71
[94] Iddeng: «Antikk litteratur: Tekst og kontekst» (2000), s. 64
[95] Andersen, Øivind: *I Retorikkens Hage* (Oslo 1995), s. 154
[96] Andersen: *I Retorikkens Hage* (1995), s. 159-160
[97] Garzetti, Albino: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (London 1974), oversatt av J.R. Foster s. 388
[98] Iddeng: «Litteratur som historisk kilde» 2005: 3

kunnskap om forfatteren er viktig blir knyttet til spørsmål om forfatterens intensjon og meningen med verket.[99]

Det som gjør det mulig å oppfatte mening i et historisk verk er forståelse for språk og tradisjon, ifølge Iddeng. Det er allikevel viktig å studere et litterært verk som en språkhandling i sin historiske setting for å forstå hva det handler om, og hvilke referanserammer det har. Det er viktig å finne og vurdere hvordan verket samhandler med tekstuelle og historiske kontekster, og lesere. Iddeng hevder at historikere som regel er mer opptatt av en tekst som beretning, og som opphavsreflektor eller språkhandling. Når det kommer til de to førstnevnte er ikke forfatterens intensjon så veldig viktig, og forfattersubjektet er viktig kun for tekstens tilblivelse, representativitet og troverdighet. Når det kommer til tekst som historisk språkhandling blir det derimot nødvendig å se på forfatteren som aktør. Et viktig poeng som gjelder spesielt for eldre historiske verk er at de på samme tid er uavhengig og bestemt av, eller innvevd i, sin historiske kontekst.[100]

Her ser man altså hvor viktig det er, spesielt for historiske tekster, at man har noe innsikt i dennes kontekst og hvordan den har påvirket teksten. Iddeng arbeider med to ulike kontekster som begge har betydning for historiske tekster. Den ene har med den historiske konteksten å gjøre, altså samfunnet eller ytre omstendigheter det litterære verket ble til i. Dette kan være ting som sosiopolitiske, religiøse og kulturelle strømninger eller ideologier. Den andre konteksten er den Iddeng kaller tekstuell kontekst. Dette handler om ting som sjanger, intertekstualitet, retorisk oppbygging, stil, språk og lignende.[101] I dette kapitlet har den tekstuelle konteksten vært mer i fokus.

2-7 Avslutning:

I dette kapitlet har jeg kommet fram til at *Historia Augusta* havner under kategorien politisk biografi, og jeg har forklart hvordan biografien kan bli brukt som både beretning og som levning. For sistnevnte er det i hovedsak kontekst og utforming som er interessant for min oppgave. Jeg har også gått inn på hvordan biografi som sjanger vokste frem ut fra et voksende fokus på framtredende individer, noe som ble spesielt relevant for historikere som skrev i keisertiden. I denne forbindelse har jeg trukket fram visse aspekter som ble brukt av forfatterne til å illustrere hva som gjorde en keiser god eller dårlig. For eksempel ble det lagt

[99] Iddeng: «Litteratur som historisk kilde» 2005: 3
[100] Iddeng: «Litteratur som historisk kilde» 2005: 3
[101] Iddeng: «Litteratur som historisk kilde» 2005: 3

vekt på mildhet når det kom til å straffe kriminelle, generøsitet når det kom til det finansielle, og oppnevnelsen av gode menn til forskjellige poster. Det ble også i senantikken lagt vekt på hvordan keiseren kunne bli påvirket av dårlige rådgivere eller evnukker.

Jeg har også i dette kapitlet gått inn på noen av problemene knyttet til antikk historieforskning, og jeg har forsøkt å vise hvilken rolle retorikk spilte i den antikke historieskrivingen blant annet gjennom bruken av *topoi*. Ett av problemene som er aktuelt for *Historia Augusta* er bruken av forfatteren av en tekst som referansepunkt, noe som fungerer dårlig med tanke på usikkerheten rundt forfatterskapet til dette verket. Bruk av oversettelser er også relevant for min oppgave, og jeg har gått inn på noen elementer som kan være problematiske i tilknytning til dette. Noen ganger vil oversettelsene bruke ord eller fraser som skiller seg fra hverandre, men i oversettelsene jeg har brukt i min oppgave har jeg ikke funnet noen drastiske forskjeller.

3 Personlige forbindelser

3-1 Innledning:

Dette kapitlet kommer til å ta for seg Hadrians personlige forbindelser, altså hvordan *Historia Augusta* beskriver hans forhold til nærmeste familie og venner. Trajan var en del av Hadrians familie, men jeg kommer til å ta for meg deres forhold i et annet kapittel. *Historia Augusta* forteller svært lite om Hadrian og hans familie bortsett fra å gi navn og en kort beskrivelse av familiens historie. Biografien forteller at Hadrians far var Aelius Hadrianus, gitt etternavnet Afer, og han var en fetter av keiser Trajan. Om Hadrian sin mor gis det enda mindre informasjon, kun at hun het Domitia Paulina, og at hun kom fra byen Gades. Hadrians eneste søsken var en søster, Paulina, gift med Servianus.[102] *Historia Augusta* forteller at da Hadrian var ti år døde faren og han ble deretter myndlingen til Trajan og Attianus.[103] Dette vil si at Hadrians far døde en gang rundt 86 e.v.t., men det er usikkert når han ble født. Også for moren er fødselsår usikkert, og biografien gir ingen informasjon for når hun skal ha dødd.

L. Julius Ursus Servianus, levde fra 45-136 e.v.t. og var Hadrians svoger. Han administrerte flere provinser under Trajan, og ble gjort til konsul for tredje gang av Hadrian. Paulina var Hadrians eldre søster og levde fra 75-130 e.v.t. Svært lite blir sagt om Paulina, men forholdet mellom hennes mann og hennes bror får mer plass og vil derfor behandles for seg selv i dette kapitlet. Jeg kommer også til å ta for meg andre venner av Hadrian som nevnes i biografien, og hvordan deres forhold utviklet seg i løpet av hans regjeringstid.

Andre viktige mennesker i Hadrians liv var Vibia Sabina, en nær slektning av Trajan. Hun var datter av L. Vibius og Matidia, og hennes bestemor var Trajans søster. Hun var Hadrians kone og levde fra 83-136/37 e.v.t. Deres ekteskap skal ha vært problematisk. Personen som angivelig stod bak ekteskapet, og skal ha vært en svært viktig person i Hadrians liv, var Pompeia Plotina, Trajans kone. Det er en del uenighet om når hun levde, de fleste mener hun døde mellom 121-123 e.v.t. Disse kvinnene gis det noe mer informasjon om og jeg har dermed et bedre grunnlag for en diskusjon om deres forhold til Hadrian.

---

[102] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), I.2
[103] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), I.4

En annen viktig person i dette kapitlet er Antinous, som ofte beskrives som Hadrians yndling. Han var fra byen Bithynium i provinsen Bitynia, og levde fra omtrent 111 til 130 e.v.t. da han druknet i Nilen. I dette kapitlet vil jeg se nærmere på hvordan *Historia Augusta* beskriver deres forhold og kommer derfor ikke til å gå nærme inn på kulten Hadrian opprettet i Antinous sitt navn etter hans død, ettersom dette går mer over i religion.

3-2 Kvinnene i Hadrians liv:

Ettersom Hadrians nære familie forsvinner litt i *Historia Augusta* kommer jeg til å fokusere på to andre kvinner som var tett på Hadrian og som biografien gir oss noe mer informasjon om. Plotina kommer i biografien fram som den kvinnen Hadrian hadde nærmest tilknytning, og det beste forholdet til. Hans forhold til sin kone, Sabina, beskrives som langt dårligere. Begge disse kvinnenes innflytelse og forhold til Hadrian vil også diskuteres i forhold til ekteskapets stilling blant eliten i antikke Roma.

To viktige ting når det kom til keiserlige ekteskapskoblinger skal ha vært et individs plass innenfor dynastiet og relasjonen til det senatoriske aristokratiet. At det fantes et stort nettverk av fruktbare familier skapte mer problemer for keisere som ikke selv var fruktbare, som for eksempel Trajan og Hadrian. I slike tilfeller var det viktig å unngå permanent skuffelse og uenighet blant eliten, og det betydde ofte at keisere utsatte å velge en arving. Da Hadrian ble framhevet av Trajan ble det viktig hvem han valgte som kone. At valget falt på Sabina fulgte tidligere dynastiers forenende strategi, ved å bringe Trajan og Hadrian tettere sammen. Samtidig ble andre kvinnelige medlemmer av familien brukt til å knytte bånd til andre fremstående medlemmer av den romerske eliten gjennom ekteskap.[104] En kone kunne gi bonuser, for eksempel gode råd fra en venn hvis interesser var stort sett knyttet til keiserens, prestisje fra hennes familie til å bekrefte keiserens overlegne posisjon, og hennes egne protesjeer hvis verdi for keiseren var avhengig av hennes gode vilje.[105]

Den første gangen Sabina nevnes er helt i starten av biografien hvor hun nevnes helt kort i sammenheng med den knappe beskrivelsen av Hadrians familie. Senere gis det litt mer informasjon om omstendighetene rundt inngåelsen av deres ekteskap. *Historia Augusta* forteller at det var Plotina som var den drivende part bak foreningen av de to, og går derfra videre til å hevde at Marius Maximus, én av biografiens viktigste kilder, påstod at Trajan ikke

[104] Levick, Barbara M: *Faustina I and II: Imperial Women of the Golden Age* (Oxford 2014), s.21-22
[105] Levick: *Faustina I and II: Imperial Women of the Golden Age* (2014), s. 22

var spesielt begeistret for dette. Her nevnes også for første gang Sabinas nære forbindelse til Trajan.[106] Her kommer det fram at Plotina brukte sin innflytelse på en måte som ikke var uvanlig for kvinner i keiserlige ekteskap. De var nemlig godt plassert til å gjøre seg gjeldende når det kom til å arrangere viktige ekteskap, selv om deres innflytelse ikke må overdrives.[107] Etter hvert tatt som gitt kvinners makt til å bringe frem en pretendent til tronen. Kvinner som ikke hadde egne barn kunne gå inn for andre menn, og var dermed mer verdt å bearbeide.[108]

Marius Maximus var som nevnt i diskusjonen om *Historia Augusta* sine kilder som den med mest negativ holdning til Hadrian. I denne sammenheng kan det være at Trajans motvilje overdrives for å få fram at Trajan ikke var så veldig positivt innstilt mot Hadrian. Det gis svært lite informasjon om hvordan forholdet mellom Sabina og Hadrian var, og det fortelles ingen ting om hva Sabinas holdning til dette skal ha vært. For Hadrian kan det ha vært at ekteskapet først og fremst var for å knytte tettere bånd til Trajan, og dermed styrke sin egen stilling.

Senere forteller *Historia Augusta* at Hadrian skal ha avskjediget blant annet Septicius Clarus og Suetonius Tranquillus, på grunn av deres oppførsel mot Sabina. Begrunnelsen for å avskjedige disse mennene, og det biografien karakteriserer som «mange andre», er at de skal ha oppført seg upassende overfor Sabina. Ifølge *Historia Augusta* skal Hadrian pleid selv å si at han ville ha avskjediget sin kone også grunnet irritabilitet og dårlig humør hvis han hadde vært en privat borger.[109] Det blir ikke spesifisert hva den upassende oppførselen skal ha vært, og det at mange andre skal ha blitt avskjediget kan opprinnelig ha hatt helt andre grunner, men senere har dette blitt slått sammen. Det kan være fordi det har vært dårlig kildegrunnlag for denne hendelsen, eller fordi forfatteren valgte å overdrive hendelsen som et bestemt grep. Dersom Hadrians uttalelse er sann gir det et bilde av hvordan forholdet deres var. Det kan tenkes at denne uttalelsen har kommet i en helt annen kontekst enn den som blir oppgitt i biografien, og at det ikke var ment så seriøst som det kommer frem her.

Etter Sabinas død skal det ifølge biografien ha oppstått rykter om at Hadrian hadde forgiftet henne.[110] Dette ryktet blir tatt opp mot slutten av biografien, etter at nok et sykdomsanfall angivelig fikk ham til å gi slipp på tilbakeholdenhet. Det blir blant annet trukket fram at han

[106] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.10
[107] Levick: *Faustina I and II: Imperial Women of the Golden Age* (2014), s. 30-31
[108] Levick: *Faustina I and II: Imperial Women of the Golden Age* (2014), s. 28
[109] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.3
[110] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII.9

skal ha tvunget Servianus til å begå selvmord, og at han skal ha fått mange andre drept, både åpenlyst og ved list.[111] Her dukker da altså denne vage beskrivelsen «mange andre» opp igjen, noe jeg mener virker mer som et bevisst bruk av overdrivelse enn noe annet. Jeg mener også at det virker svært usannsynlig at ryktet om Sabinas død er sant. Det er godt mulig dette ryktet dukket opp, men det virker heller som det blir inkludert her for å understreke at Hadrian mistet kontrollen over sitt eget sinne og sine egne mistanker mot slutten av livet. Dette førte til at han gjorde ting som vendte folket, og sannsynligvis også senatet, mot ham. I et slikt miljø er det nokså lett å forstå hvordan slike rykter kan oppstå. Sett i sammenheng med Hadrians påståtte uttalelse om at han skulle ha avskjediget Sabina, kan ha gjort det svært attraktivt for forfatteren å inkludere slike rykter.

Som det kommer fram i *Historia Augusta* var den viktigste kvinnelige personen i Hadrians liv Plotina, Trajans kone. Biografien hevder at Hadrian nøt hennes gunst, og at det var takket være hennes interesse i ham at han senere ble keiser Trajans legat under felttoget mot Partia.[112] Også Hadrians andre runde som konsul var takket være hans forhold til Plotina, forteller biografien.[113] Det gis ingen forklaring eller bakgrunn for hvorfor Plotina skal ha vært så interessert i å hjelpe Hadrian, men jeg kan tenke meg at en mulig grunn kan ha vært at ettersom Trajan og Plotina aldri fikk noen egne barn, så er det mulig at hun følte en slags tilknytning til Hadrian. En annen teori, nevnt av Anthony R. Birley, er at da Hadrian ble Trajans myndling var han ikke veldig mange år yngre enn Plotina, og at det oppstod et vennskap mellom de to.[114]

Historia Augusta nevner nokså kort et rykte som oppstod rundt Hadrians adopsjon, nemlig at Trajan ikke adopterte Hadrian før han døde, men at adopsjonen hadde blitt iscenesatt etter keiserens død, ved at Plotina fikk en annen til å late som om han var keiseren. Dette ryktet nevnes i sammenheng med andre rykter som handlet om Hadrians adopsjon, og spekulerte i om Trajan virkelig hadde tenkt å velge Hadrian.[115] Det virker ikke som om forfatteren av biografien tillegger ryktet om Plotina noe mer vekt enn de andre, men nevner det heller for å understreke at det var en del spekulasjon knyttet til Hadrians adopsjon. Birley gir dette ryktet mer troverdighet enn jeg føler det fortjener. At situasjonen var problematisk skjønner jeg godt ettersom hvis Trajan faktisk adopterte Hadrian, så skjedde det kun få dager før han døde. Slikt

[111] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII. 7-8
[112] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV.1
[113] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV.4
[114] Birley, Athony R.: *Hadrian: The Restless Emperor* (London 1997), s. 16
[115] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV.8-10

vil alltid skape mistanke og undring. Det virker allikevel som om Birley er litt for kjapp til å godta at Plotina stod bak og regisserte adopsjonen.[116] Anton Ræder mener på sin side at disse ryktene ikke kan være ekte. Han påpeker at *Historia Augusta* mener adopsjonsdokumentet er ekte, og at ingen faktisk visse noe. Han legger heller vekt på at det var mange motstandere av Hadrian og hans politikk som tjente på at slike rykter sirkulerte.[117]

Uansett om disse ryktene hadde bunn i sannhet eller ikke så var Hadrian og Plotina åpenbart nære. At hun støttet ham og var en viktig del av hans forhold til Trajan virker svært klart for meg. Som nevnt tidligere var det ifølge *Historia Augusta* Plotina som var pådriveren for Hadrians ekteskap med Sabina, noe som styrket hans tilknytning til Trajan og hans hushold. Biografien legger som nevnt også stor vekt på at hun hjalp til med å skaffe Hadrian viktige stillinger under Trajan. Hvor stor rolle hun faktisk spilte i dette er uklart, men det som blir tydelig er at hun skal ha vært én av Hadrians viktigste venner og støttespillere. Det nevnes kort at Hadrian fikk bygget en basilika av slående håndverk, til ære for Plotina.[118] Denne skal ha blitt reist rundt den tiden hun døde. Biografien nevner altså ingen affære eller rykter om en affære mellom dem, noe som trekkes frem av Ræder, som trekker det fram for å bevise hvor absurd en slik anklage er, og mener heller hun hadde funksjon som beskytter.[119]

3-3 Antinous:

Med tanke på hvor mye oppmerksomhet deres forhold har fått, og også omstendighetene rundt Antinous sin død, av senere forfattere er det interessant å se hvor lite *Historia Augusta* faktisk forteller om deres forhold. Biografien forteller oss også svært lite om Antinous som person, og sier ingen ting om hvordan de to skal ha truffet hverandre. Hadrian fikk stiftet en kult i Antinous sitt navn, og denne kulten ble utstyrt med orakelsvar som biografien mener Hadrian selv hadde forfattet.[120] Derfor vil det også bli svært interessant å sammenligne det lille som fortelles her med hva de to andre forfatterne har konkludert med i deres egne verk.

I biografien blir det fortalt at under en tur langs Nilen mister Hadrian sin favoritt, Antinous, som drukner. Hadrian blir svært opprørt, og skal ha grått som en kvinne, ifølge biografien.[121] Deretter går forfatteren over til å beskrive ryktene som dukket opp angående deres forhold og

---

[116] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 77
[117] Ræder, Anton: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (Kristiania 1897), s. 34-35
[118] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.2
[119] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 21
[120] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.7
[121] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.5

omstendighetene rundt Antinous sin død. Ryktene handlet angivelig om at Antinous skal ha frivillig ofret seg for Hadrian. Andre rykter skal ha omhandlet Hadrians sensualitet og Antinous sin skjønnhet.[122] Dette er faktisk eneste gangen Antinous nevnes ved navn, og det gis ikke mer informasjon om deres forhold hverken tidligere eller senere i biografien. Dette er allikevel ikke den eneste gangen Hadrians seksualitet nevnes, det dukker også opp tidligere hvor det nevnes at Hadrian skal ha hatt en lidenskap for menn. I denne sammenheng nevnes også Hadrians utroskap med gifte kvinner.[123] At Hadrian gråt åpenlyst for Antinous blir gjort til noe feminint, og virker som noe negativt.

I denne sammenheng er det interessant å se på beskrivelsen av at Hadrian skal ha grått som en kvinne, og at han skal ha vært mye utro mot sin kone. Dette går på et trekk ved den mannlige romerske elitens tendens til å sammenligne de menn som man ønsket å ydmyke med kvinner, og trekk som ble assosiert med femininitet. Dette gikk spesifikt på anklagelser om blant annet utroskap, men kunne også tas som en antydning om at en hadde en tilbøyelighet til å underordne seg andre menn seksuelt. Det kunne også være en mer generell anklagelse om at noen hadde en manglende evne til å handle på en kraftfull, mandig, måte.[124]

For romerne var ikke kjærlighet til kvinner og kjærlighet til gutter, motsetninger eller ekskluderende. Det som var viktig i forholdet handlet mer om hvilken rolle en mann inntok, om han var «aktiv» eller «passiv». Det å være den «aktive» parten ble sett på som det mandige.[125] I romerske moralisters øyne var det også feminint å ha en ekstrem interesse i sex, og seksuelle utskeielser av alle slag tømte en mann for hans krefter og gjorde ham som en kvinne, ute av stand til å ta del i det offentlige liv.[126] Ukontrollert seksualitet kunne manifesteres både ved utroskap og homoseksuell aktivitet, og ble sett som en trussel mot den moralske orden i staten.[127]

Biografien sier altså ikke eksplisitt at forholdet mellom Hadrian og Antinous var et seksuelt forhold, men det blir hentydet kraftig i den retningen. Det er uansett langt fra så åpenlyst som Birley hevder at det var.[128] Birley hevder også at Hadrian trolig var opptatt av at deres forhold var av en natur som det tradisjonelle greske forholdet mellom en eldre mann og en vakker

[122] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.6-7
[123] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.7
[124] Edwards, Catharine: *The Politics of Immorality in Ancient Rome* (Cambridge 1993), s. 63-65
[125] Edwards: *The Politics of Immorality in Ancient Rome* (1993), s. 70
[126] Edwards: *The Politics of Immorality in Ancient Rome* (1993), s. 86
[127] Edwards: *The Politics of Immorality in Ancient Rome* (1993), s. 91
[128] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 215-216

yngre mann.[129] Det er kanskje ikke så rart at denne likheten ikke blir utforsket av *Historia Augusta* ettersom det fremdeles var mange som ikke var så veldig begeistret for slike greske tradisjoner. Jeg er ikke like sikker som Birley på at Hadrian var så åpen med sitt forhold til Antinous som han hevder. At Hadrian var begeistret for Hellas og greske tradisjoner var ingen hemmelighet, men som sagt trekkes det fram rykter om utroskap, og et seksuelt forhold til Antinous ville nok blitt sett i samme ånd som disse. Trolig kan denne adferden også knyttet til de negative aspekter som ble koblet til en keiser med tilknytning til det egyptiske, som nevnt i innledningskapitlet.

Ræder mente heller at deres forhold handlet om vennskap, og at Hadrian kun var interessert i ham på grunn av hans tro og hengivenhet og mener ryktene handlet mer om tidens tendens til å spille på skandaløse detaljer. Ræder la i sitt verk vekt på at Hadrian skal ha trodd at han kom til å dø, og Antinous valgte av egen fri vilje og ofre seg slik at Hadrian kunne leve.[130] Det er ikke overraskende at Ræder nektet for at forholdet mellom Hadrian og Antinous var seksuelt. Hans bok var et svært positivt verk om Hadrian og forfatteren levde på en tid da slike forhold var noe svært negativt. Det at Hadrian var blitt fortalt at han kom til å dø kommer ikke frem i *Historia Augusta*, men kommer heller fra andre kilder. Som nevnt kommer det fram at et rykte mente Antinous hadde ofret seg for Hadrian, og det er dette Ræder mente hendte. Ut i fra dette, mente han, er også Hadrians handling i henhold til å opprette en kult for Antinous mer logisk enn hvis de hadde vært elskere.[131]

3-4 Servianus:

Forholdet mellom Hadrian og svogeren, Servianus, blir beskrevet som dårlig, samtidig som det understrekes at Hadrian viste Servianus stor respekt. *Historia Augusta* forteller at da Nerva døde ønsket Hadrian å være den første som ga beskjed til Trajan, men han ble forsinket av Servianus. Biografien forteller videre at Servianus hadde fortalt Trajan om Hadrians ekstravaganse og hvor mye gjeld han hadde samlet opp, noe som gjorde at Trajan ble sint på ham. Hadrian ble videre forsinket av at hans vogn hadde blitt sabotert, men han klarte allikevel å komme til Trajan før Servianus sin budbringer.[132] Her kommer det altså fram at Servianus forsøkte å hindre Hadrian, og det virker tydelig at Servianus forsøkte å surne forholdet mellom Trajan og Hadrian. Selv om Servianus ikke direkte får skylden for å

[129] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 2 og 215-216
[130] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 160-164
[131] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 163-164
[132] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.6-7

sabotere vognen virker det som om biografien antyder at han sto bak ettersom forholdet til de to mennene blir beskrevet som turbulent.

Videre forteller biografien at Hadrian ga svoger sin et tredje konsulat uten at Servianus hadde bedt om det, men han var ikke konsul samtidig som Servianus ettersom han ikke ville være under ham. Servianus hadde nemlig vært konsul to ganger før Hadrian. Allikevel viste han svigerbroren slik respekt at han kom ham i møte når han kom fra sitt kammer.[133] At Hadrian ikke ønsket å være under Servianus i rang er forståelig nok, Servianus var eldre, men Hadrian var keiseren og ønsket trolig ikke at det skulle oppstå noen tvil om hvem som virkelig var øverst på rangstigen. Og her forteller forfatteren at Hadrian viste Servianus stor respekt, også etter at de tydeligvis hadde hatt sine problemer tidligere. Dette kan være et forsøk på å vise at Hadrian hadde valgt å glemme det som hadde skjedd før, det kommer jo også an på hvor forfatteren har fått denne informasjonen fra. Hvis det kommer fra Hadrians selvbiografi kan det ha vært et forsøk fra keiserens side på å vise at han ikke holdt nag eller at forholdet mellom de to var godt.

Deretter går biografien videre til å fortelle at Hadrian tvang den da 90 år gamle Servianus til å begå selvmord. Dette blir nevnt fire ganger gjennom biografien, samtidig som forfatteren påstår at Hadrian hadde vurdert Servianus som sin etterfølger.[134] At Hadrian skal ha vurdert Servianus som en etterfølger virker svært usannsynlig ettersom Servianus var eldre enn ham, og da han døde var han altså 90 år. Å velge en så gammel mann som etterfølger gir ikke mening, så dette tror jeg enten er et påfunn fra forfatteren sin side eller en feil. Det er allikevel interessant at det blir nevnt så mange ganger at Hadrian skal ha tvunget Servianus til å begå selvmord. Disse gjentakelsene understreker at Hadrian skal ha vært skyldig i å tvinge et familiemedlem, ved ekteskap, i døden. Forfatteren understreker også Servianus sin alder, muligens for å vise enda tydeligere at dette var en grusom handling. Uansett virker beskrivelsen av forholdet mellom Hadrian og Servianus svært rotete, noe som forsterker følelsen av at det kan ha oppstått en misforståelse i kildene. Det er også mulig at forfatteren av biografien har ønsket å fremstille forholdet slik for å understreke Hadrians skiftende natur.

3-5 Venner:

[133] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII.11
[134] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV.8, XXIII.2-3, XXIII.8 og XXV.8

HA forteller at Hadrian ikke bare holdt nøye oppsyn med sitt eget hushold, men at han skal ha brukt *frumentarii,* en type hemmelige agenter som var til keiserens disposisjon, til å spionere på sine venner og deres hushold. Ved å bruke disse agentene fant han ut av alles hemmeligheter og hans venner visste ingenting om dette før han avslørte hva han visste om deres privatliv.[135] Dette skal ha blitt sett på som en last fra keiserens side i samtiden og det ble trukket frem at han ikke hadde tillit til sine venner.[136] Som nevnt i metodekapitlet var det sett på som bra at en keiser hjalp sine venner ved å gi dem gode stillinger, uten at de var for tillitsfulle. Her virker det som om Hadrian har gått for langt i å holde øye med sine venner.

Om Hadrians forhold til sine venner forteller *Historia Augusta* en del som virker svært motstridende. Blant annet skal han ha gladelig besøkt sine venners banketter, og besøkt de opptil flere ganger hvis de var syke. Han skal også ha invitert dem til sine egne banketter selv om de kun var riddere og frigjorte.[137] Han skal også ha beriket sine venner selv om de ikke spurte om det, og han nektet dem ingen ting dersom de spurte. Allikevel skal han ha vært klar til å høre på rykter om sine venner, og til slutt, ifølge biografien, behandlet han dem nesten alle som fiender, selv de nærmeste og selv de han hadde gitt de høyeste ærer.[138] Her blir han altså beskrevet som en meget god venn som løftet sine venner opp og var der for dem hvis de var syke, samtidig som det fortelles at han til slutt mistrodde dem. I denne sammenheng er det lurt å huske på at mot slutten av sin regjeringstid, da han var syk, blir han beskrevet mer og mer negativt. Det virker også som om han ble nær paranoid.

Et eksempel som belyser denne motstridende adferden er hans forhold til Attianus. Det blir nevnt at Attianus, som var hans tidligere verge sammen med Trajan, og Hadrian skal ha vært venner.[139] Senere skal Attianus ha rådet Hadrian til å henrette noen mulige motstandere, noe Hadrian skal ha nektet. Senere ble disse allikevel drept.[140] Hadrian fjernet senere Attianus fra sin stilling som vaktprefekt og gjorde ham til senator med konsulutmerkelser. Han gjorde det klart at han ikke hadde større ære å gi ham.[141] Det virker derfor som Hadrian og Attianus fremdeles var venner, selv om Hadrian fjernet ham fra sin stilling. Etterpå forteller biografien derimot at grunnen til at Hadrian fjernet Attianus var fordi han ikke tålte hans makt, og at han

[135] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.4
[136] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.7
[137] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX. 8
[138] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV. 1-2
[139] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV. 2
[140] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V. 5-6
[141] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII. 7

egentlig ville drepe ham. Han holdt igjen fordi han enda var merket av drapene på menn av konsulrang, drap som han skyldte på Attianus for. Dermed tvang han Attianus til å be om en erstatter og ga hans makt til en annen venn, Marcius Turbo.[142] Her kommer det altså frem at disse to har vært venner og har samarbeidet i flere år. Det gis også en grunn for at Attianus blir fjernet fra sin stilling og det hele beskrives som en nokså grei affære, men senere i biografien får det hele en helt annen begrunnelse og tone. Dette stemmer allikevel med det som går igjen i denne biografien, nemlig at den første delen kommer fram som mer positiv og lettere enn den andre delen som preges av mer negativt materiale og en mørkere fremtoning.

Q. Marcius Turbo nevnes også tidlig som en venn av Hadrian, og var én av hans viktigste støttespillere.[143] Han ble sendt til Mauretania for å stoppe opprøret der.[144] Etter dette ga Hadrian ham en prefekts insignier, og ga ham midlertidig kommando over Pannonia og Dakia. Ifølge oversetterens notater var dette en helt spesiell kommando ettersom disse områdene var keiserlige provinser og dermed alltid var styrt av senatoriske legater. Turbo var kun en ridder, men denne utnevnelsen kan ha hatt presedens i stillingen som Egypts prefekt.[145] Dette virker som en nokså god teori ettersom biografien kort etter forteller at Hadrian gav Turbo kommandoen over Dakia, og ga ham en rang på linje med Egypts prefekt for å øke autoritetens hans.[146] Senere ble også makten fra Attianus sin stilling overført til Turbo da den førstnevnte ble presset ut.[147] Til slutt blir Turbo nevnt i samme omgang som flere andre tidligere venner Hadrian skal ha vendt seg mot. Biografien hevder at Hadrian forfulgte Turbo kraftig.[148]

Denne forfølgelsen nevnes sammen med påstanden om at Hadrian vendte seg mot vennene sine uten at det gis noen tidspunkter når dette skal ha funnet sted. Attianus og Turbo nevnes for eksempel begge to på dette punktet, men tidligere kommer det fram at Attianus ble presset ut tidligere. Det er altså personer hvis behandling blir gjentatt, og samlet for effekt. Denne måten å gjenta negative punkter på dukker også opp blant annet i sammenheng med behandlingen av Servianus. Som nevnt tidligere er det også et trekk blant keisere som

[142] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX. 3-4
[143] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV.2
[144] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.8
[145] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.7 og s. 21, fotnote 3
[146] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.3
[147] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX.4
[148] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV.8

assosieres med det egyptiske at de var lumske, noe som også kan ha spilt en rolle i denne sammenheng (se s. 6-8).

At Hadrian tidlig satte inn personer han stolte på til å håndtere endringene han satte i gang er noe som også kommer fram hos Birley. Han trekker frem at Hadrian erstattet menn som sannsynligvis ikke ville vært like sympatiske ovenfor det som ble gjort.[149] Turbo var tydeligvis én av de som Hadrian stolte mye på ettersom han fikk flere viktige stillinger, og også ble opphøyet slik det kommer frem. Det virker også lenge som om Turbo gjorde en god jobb, så det er interessant at det er vanskelig å finne en grunn til at deres forhold endte slik det blir beskrevet i biografien. Det virker som om Turbo kun ble nok et offer for Hadrians upålitelige natur, noe som muligens også er grunnen til at han lempes sammen med andre navn som nevnt ovenfor. Denne ustadigheten er et poeng hos Ræder som hele tiden påpeker at dette ikke var grunnet i ondskap som det ofte ble fremstilt, men heller at Hadrian var rastløs som person og ikke fant roen.[150]

3-6 Avslutning:

Det virker som om den kvinnen som betydde mest for Hadrian, og var ham nærmest, var Plotina. I biografien legges det vekt på alt Plotina gjorde for å hjelpe Hadrian med hans forhold til Trajan og hans politiske stilling. Det trekkes også inn rykter om at hun iscenesatte Hadrians adopsjon, noe Ræder var sterkt imot. Birley derimot gir ryktet mer vekt. Plotina skal også ha vært den som sikret Hadrians ekteskap med Sabina. Dette ekteskapet beskrives som alt annet enn lykkelig, og biografien går så langt som til å nevne rykter om at Hadrian skal ha vært innblandet i hennes død. I den sammenheng det blir nevnt har jeg allikevel tolket dette som et trekk for å understreke Hadrians ondskap i hans siste tid.

Birley og Ræder er også sterkt uenige i deres tolkning av Hadrians forhold til Antinous. I biografien blir det antydet nokså sterkt at de hadde et intimt forhold, men Ræder hevdet at deres forhold var mer intellektuelt og vennskapelig. Birley virker helt overbevist om at det var et seksuelt forhold, og at Hadrian var stolt over dette forholdet. Biografiens antydninger og henvisninger til Hadrians andre seksuelle utskeielser kan både være et tegn på negative tilknytninger til keisere som assosierte seg med det egyptiske. Det kan også ha vært et forsøk

[149] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 92
[150] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 26 og 132

på å feminisere ham, ettersom slike utskeielser ble assosiert med det kvinnelige, uten at det spilte noen avgjørende rolle om det var homofile eller heterofile forhold det var snakk om.

Hadrians behandling av Servianus ble, som vist, lagt stor vekt på i biografien gjennom å repetere at han skal ha tvunget den gamle mannen i selvmord flere ganger. Det ble allikevel også trukket frem at Servianus skal ha forsøkt å komme mellom Hadrian og Trajan ved flere anledninger, og at Hadrian ved flere anledninger skal ha vist svogeren stor respekt. Det er altså flere likhetstrekk med hvordan flere av keiserens vennskap blir fremstilt i biografien. I starten skal han ha vært generøs og god, men til slutt ble selv de nærmeste behandlet som fiender. At Hadrian tidlig valgte å omgi seg med folk han stolte på er logisk med tanke på ryktene rundt hans adopsjon og misnøyen som fulgte endringer han innførte. Framstillingen av hans relasjoner har det som et tema at det begynner bra, men ender på en langt mørkere tone.

4 Forgjenger og etterfølger

4-1 Innledning:

Marcus Ulpius Trajan levde fra 53-117 e.v.t. og var keiser fra 98-117 e.v.t. Han ble adoptert av Nerva i 97 e.v.t. I den historiske tradisjonen har han blitt kjent som én av de absolutt beste romerske keiserne. Han var en kriger og erobrer, og har blitt et bilde på en vellykket soldatkeiser, eller den ultimate keiser.[151] Det finnes lite fullstendige skriftlige kilder som beskriver Trajans keiserdømme, men hans rykte som en god keiser har overlevd til moderne tider. Trajan var fetter av Hadrians far, og ble hans verge etter at Hadrians far døde.[152] Trajan og hans kone Plotina fikk selv aldri noen barn, men Trajans søster fikk en datter, Matidia, som igjen ble mor til Hadrians kone, Sabina.[153] Hadrians forhold til Trajan kommer fram som noe turbulent til tider, og vil behandles grundigere i dette kapitlet. Jeg kommer også til å ta for meg mer av diskusjonen rund ryktene som oppstod etter Trajans død knyttet til adopsjonen av Hadrian, og dens autentisitet.

T. Aurelius Fulvus Boionius Arrius Antoninus, senere gitt tilnavnet Pius, ble etter hvert Hadrians etterfølger, og skal etter det *Historia Augusta* forteller, ikke ha vært førstevalget. Dette vil også diskuteres i dette kapitlet. Antoninus Pius levde fra 86-161 e.v.t. og var keiser fra 138-161 e.v.t. Til tross for problemene som oppstod etter Hadrians død skal Antoninus sin regjeringstid ha vært preget av harmoni mellom senatet og keiseren, og uten noe endring i keiserens makt eller posisjon.[154] Antoninus Pius fulgte det administrative styret av keiserriket som hadde fått sin endelig form under Trajan og Hadrian, men var en like aktiv og flittig keiseren som sine forgjengere. Selv om Antoninus Pius ikke reiste fra Roma så var det ingen endring i keiserens posisjon som leder og kilde for dette styret.[155]

Hadrian gikk gjennom andre alternativer, før han landet på Antoninus som sin etterfølger, noe som vil diskuteres i dette kapitlet. Jeg kommer også til å ta for meg den noe uvanlige avgjørelsen å sette som betingelse for adopsjonen at Antoninus skulle adoptere to andre,

---

[151] Garzetti, Albino: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (London 1974), oversatt av J.R. Foster, s. 309-310 og s.373
[152] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), I.4
[153] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 312
[154] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 441
[155] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 446

yngre menn valgt av Hadrian. Slutten av Hadrians regjeringstid vil også diskuteres i denne sammenheng for å se på hvordan forholdet mellom Antoninus og Hadrian blir beskrevet, spesielt med tanke på det som trekkes frem av Hadrians voldelige utbrudd.

I dette kapitlet har jeg tenkt til å se på forholdet mellom Trajan og Hadrian, først mens Trajan levde og deretter etter hans død. Da vil jeg se på hvordan biografien beskriver Hadrians handlinger knyttet til endringer han innførte, som blant annet oppgivelsen av flere områder erobret av Trajan. Jeg vil også se på prosessen rundt valget av Hadrians etterfølgere, og mulige etterfølgere. Dette innebærer ikke bare å ta for seg Antoninus Pius, men også andre som nevnes i biografien som potensielle arvtagere.

4-2 Hadrian og Trajan:

Som nevnt tidligere var Trajan en slektning av Hadrians far, og da faren døde ble Hadrian den fremtidige keiserens myndling. Hadrian skal ha dratt tilbake til sin hjemby som 15-åring og gått inn i det biografien kaller militærtjeneste, men Trajan skal ha kalt ham tilbake til Roma fordi Hadrian fikk kritikk for å være for glad i jakt. Deretter skal Trajan ha behandlet Hadrian som en sønn, og kort etter begynte Hadrian sin politiske karriere ved å tjene som én av ti dommere i arveretten. Etter dette ble han gjort til tribun for den andre legion, Adjutrix.[156] Her beskrives altså litt av forholdet mellom Trajan og hans myndling, og det virker som han tok sin rolle alvorlig ved å fjerne ham fra en situasjon som skal ha utsatt ham for kritikk. At Trajan skal ha behandlet Hadrian som en sønn gir et bilde av et svært nært forhold mellom de to, og det virker som om Trajan har blitt knyttet til sin myndling. Her blir da også Hadrians første steg innenfor den politiske sfæren i Roma beskrevet, og det virker som om Trajan var bestemt på at Hadrian skulle ta del i dette. Det vil da trolig også ha vært en viktig rolle for Trajan, som Hadrians verge, å sikre at han fulgte denne utviklingen.

Videre kommer det derimot frem at det skal ha oppstått noen problemer mellom de to, etter at Hadrian skal ha vært en favoritt av Trajan. Dette skal ha skjedd etter at Hadrian leverte beskjeden om Nervas død, som jeg har diskutert i det tidligere kapitlet (se s. 33-35). Det nevnes at det oppstod vanskeligheter mellom Hadrian og Trajan på grunn av oppførsel rundt noen gutter Trajan skal ha vært veldig glad i. Her skal en mann kalt Gallus ha medvirket på en negativ måte.[157] Her er det litt uklart hva som skal ha skjedd mellom de to. Det kan tenkes at

[156] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.1-2
[157] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.7

det blir hintet til at Hadrian skal ha oppført seg upassende rundt noen gutter som var knyttet til Trajan, og at andre rundt Trajan, eksemplifisert ved Gallus, kan ha brukt anledningen til å skape en større splittelse mellom de to. Dermed ser det også ut som at det for første gang nevnes at ikke alle rundt den nye keiseren var veldig fornøyd med at Hadrian hadde kommet så nær Trajan.

Hadrian skal nå, ifølge biografien, ha vært svært bekymret for Trajans holdning til ham og han skal ha konsultert det vergilianske orakel. Andre mener at svaret han fikk kom dra de sibyllinske bøker. Han skal også ha fått svar om hans kommende makt fra Jupiters tempel.[158] Dette viser at det altså skal ha vært en splittelse mellom Hadrian og Trajan, og det virker som Hadrian skal ha vært nokså urolig over det. Etter å ha fått hjelp av Sura skal allikevel Hadrian sitt vennskap med Trajan ha blitt gjenoppbygget og blir nå beskrevet som sterkere enn noensinne. Sura var konsul for tredje gang i 107 e.v.t. og var en høytstående kommandør under krigene i Dakia, en tjeneste han fikk flere utmerkelser for.[159] Dette understrekes ved at Hadrian nå giftet seg med Sabina, Trajans slektning.[160]

Som tidligere nevnt kommer det allikevel frem at Trajan ikke skal ha vært alt for begeistret over at Sabina ble gift med Hadrian, så det kan virke som de ikke var så fryktelig nære (se s. 26-29). Uansett kommer det fram at Hadrian var tilbake i det gode selskap og det virker som om splittelsen som oppstod var blitt leget. Det blir også nevnt at da Hadrian ble med Trajan i den første dakiske krig (101-102 e.v.t.) var de to svært nære. Biografien forteller at Hadrian skal ha fortalt i sin selvbiografi at han la seg inn med Trajans vaner og drakk mye vin, noe han ble belønnet svært godt for av keiseren.[161]

Under den andre dakiske krig (105-106 e.v.t.) ble Hadrian oppnevnt av Trajan til kommandoen over den første legion, Minervia, og ble tatt med i krigen. Biografien forteller at Hadrian vant stor berømmelse for sine mange briljante handlinger under denne krigen, og på grunn av dette ble han skjenket en diamant som Trajan selv hadde fått av Nerva. Av denne gaven ble han dermed oppmuntret i sitt håp om å arve keisermakten.[162] Etter å ha gjort en god jobb som guvernør i provinsen nedre Pannonia ble han belønnet med sin første runde som konsul. Mens han holdt denne stillingen skal han ha fått høre av Sura at han ville bli adoptert

[158] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II. 8-9
[159] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 7, fotnote 7
[160] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II. 10
[161] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), III. 2-3
[162] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), III. 6-7

av Trajan, og fra da av ble han ikke lenger behandlet med forakt og forsømmelse av Trajans venner. Etter at Sura døde ble Hadrians vennskap med Trajan sterkere, hovedsakelig takket være talene Hadrian skrev for keiseren.[163]

Hadrian fortsatte altså sitt politiske løp, og det er mulig at Trajan på dette tidspunktet forsøkte å sikre at Hadrians utdanning fordi han hadde ham i tankene som en mulig etterfølger. Her kommer det også fram igjen at Hadrian hadde blitt behandlet dårlig av andre venner av Trajan. Årsakene til dette kan være mange, det gis lite informasjon om dette, men det virker som biografien hinter til at de andre kan ha vært sjalu på Hadrians stilling og nærhet til Trajan. Det kan også være av denne grunn at de endret holdning da det skal ha blitt en reell mulighet at Hadrian ville ta over makten. Birley hevder at Trajan ville gi Hadrian en så normal politisk karriere som mulig, og ønsket at han skulle bli behandlet som en vanlig senator, i hvert fall foreløpig. Birley påpeker allikevel at Hadrian fikk være tribun et år før normalen.[164]

Biografien påstår at etter to av Hadrians fiender, Palma og Celsus, skal ha kommet under mistanke om å streve etter tronen så virket Hadrians adopsjon sikker. Det skal dermed ha blitt tatt som en selvfølge at Hadrian, gjennom Plotinas gunst, ble konsul for andre gang. Det skal ha gått rykter om at Hadrian skal ha bestukket Trajans frigjorte slaver, beilet til og korrumperte hans favoritter, og dette skal ifølge biografien mange ha trodd på.[165] At Hadrians adopsjon skal ha vært så sikker som biografien nevner her virker noe merkelig med tanke på alle ryktene og usikkerheten som dukker opp kort tid etter at Trajan døde. Faktisk nevner biografien at det var en rådende oppfatning at Trajan, med mange av sine venners bifall, hadde planlagt å adoptere en helt annen, en mann som het Neratius Priscus.[166] Birley hevder at ryktene knyttet til Hadrians oppførsel mot Trajans frigjorte slaver og favoritter sannsynligvis var knyttet til en stor motvilje mot Hadrian som etterfølger.[167]

Noen skal også ha ment at Trajan hadde planlagt å følge Aleksander den store sitt eksempel å dø uten å navngi noen etterfølger. Andre igjen hevder at han hadde tenkt å sende en henvendelse til senatet hvor han ville be dette organet om å velge en keiser hvis noe skulle

[163] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), III. 9-11
[164] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 48
[165] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV. 3-5
[166] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV.8
[167] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 75

skje med ham, og kun gi noen navn slik at senatet kunne velge den beste.[168] Som jeg har diskutert i forrige kapittel var det også en teori om at Plotina hadde arrangert Hadrians adopsjon (se s. 26-29). At Trajan hadde planlagt å dø uten å navngi noen etterfølger virker svært usannsynlig ettersom det kunne ført til en god del kaos og maktkamper. At Trajan hadde planer om å la senatet velge kan ha vært et grep for å vise at han var en keiser som lot senatet få mer å si, og at han hadde mye respekt for denne institusjonen.

Ræder mente at problemene mellom Trajan og Hadrian skyldtes at Trajan ikke hadde evne til å forstå sin myndlings komplekse natur. Trajan skal allikevel ha skiftet mening etter å ha blitt kjent med Hadrian da sistnevnte var koblet til Trajans følge. I løpet av denne tiden beviste Hadrian hvilke evner han hadde som administrator og kriger.[169] Ræder mente at en grunn for at Trajan ventet så lenge med å utnevne Hadrian kan ha vært en uenighet om politikk. Hadrian var en fredens mann, mente Ræder, og dette kan ha bekymret Trajan.[170] Det virker som om Ræder mente at Trajan ble overbevist om Hadrians evner, men at han var bekymret for at Hadrian ville ødelegge det han selv hadde utrettet ved sine kriger. At han ikke forsto Hadrian, og at han først og fremst ble overbevist av Hadrians militære evner får det til å virke som Trajan var nokså ensporet.

4-3 Etter Trajans død:

Etter Trajans død skal Hadrian ha sendt et nøye ordlagt brev til senatet hvor han ba om at Trajan skulle bli guddommeliggjort, noe som ble enstemmig godtatt. Senatet skal også ha gitt Trajan mange flere utmerkelser enn det Hadrian hadde bedt om, helt frivillig.[171] At Hadrian ba senatet om denne æren for Trajan var nok ikke akkurat noen overraskelse. Jeg vil tro det hadde kommet mer som et sjokk hvis Hadrian hadde latt være. Senatets avgjørelse om å gi Trajan flere utmerkelser virker heller ikke merkelig. Trajan kommer frem som en keiser senatet hadde få problemer med, og han skal ha vært meget populær så det virker naturlig at han fikk denne behandlingen etter sin død.

Videre kommer det allikevel fram at senatet skal ha tilbudt Hadrian en triumf som skulle vært Trajans. Hadrian skal ha avslått, og latt et bilde av Trajan ble båret i triumfvognen, slik at «den beste av keisere» ikke skulle gå glipp av æren av en triumf, selv etter sin død.[172] At

[168] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV. 9-10
[169] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 20
[170] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 31
[171] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI. 1-2
[172] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI. 3

senatet skal ha tilbudt Hadrian denne æren kan ha vært mer for folkets del enn Hadrian sin del. Det kan også være at dette blir brukt som en måte å vise at Hadrian hadde stor respekt for Trajan og det han hadde gjort, alle erobringene hans, og at han ville gjøre det klart at æren tilhørte ham. Senere blir det fortalt om et annet tiltak som Hadrian skal ha satt i gang for å hedre Trajan. Her blir det forklart at han fikk spredd essenser av balsam og safran over setene i teatret i Roma.[173] Hadrian fikk også bygget et tempel for Trajan, et bygg som biografien hevder var det eneste han satte sitt eget navn på.[174]

Biografien forteller at da Hadrian tok over keisermakten tok han med én gang opp tidligere keiseres politikk og fokuserte på å bevare fred i verden.[175] Dette skal nok være et hint til Augustus og hans politikk om å begrense keiserdømmets omfang til håndterlig størrelse. Biografien går videre til å begrunne Hadrians beslutning ved å fortelle at nasjoner som Trajan hadde erobret begynte å gjøre opprør. Her nevnes det at maurerne, sarmaterne, britene og områder som Egypt, Libya og Palestina skal ha vist tegn til opprør, og at Hadrian dermed ga opp alle erobringene øst for Eufrat og Tigris. Det fortelles at Hadrian hadde pleid å si at han fulgte eksemplet til Cato, som anmodet at makedonerne, fordi de ikke kunne holdes som undersåtter, skulle erklæres frie og uavhengige.[176]

At Hadrian ga opp store områder erobret av Trajan blir nevnt igjen senere. Da legges det også til at han rev ned et teater satt opp av Trajan, på tross av alles anmodning, på Campus Martius. Biografien går videre til å si at disse upopulære beslutningene ble gjort enda mindre populære fordi Hadrian skal ha bruktsom unnskyldning at enhver avgjørelse som han trodde ville bli tatt dårlig imot, hadde blitt pålagt ham av Trajan i hemmelighet.[177] Birley legger i denne sammenheng til at folket senere ville tjene på Hadrians byggeprogram som omhandlet Campus Martius.[178] Så selv om folket var misfornøyd da ville de komme godt ut av disse avgjørelsene senere.

Hadrian skal også ha valgt en annen taktikk når det gjaldt å forholde seg til andre ledere og småkonger. Biografien forteller at hans skal ha gitt tilbud om vennskap til dem, og til og med til Osdroes, konge av parterne. Han ga Osdroes tilbake sin datter som hadde blitt tatt til fange

[173] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIX. 5
[174] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIX. 9
[175] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V. 1
[176] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.2-3
[177] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX. 1-2
[178] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 97

av Trajan, og lovte å returnere tronen som hadde blitt tatt på samme tid.[179] Her kommer det altså frem at Hadrian ser ut til å velge en langt mer diplomatisk og forsonende fremgangsmåte enn sin forgjenger. Han skal også ha fjernet Parthamasiris, som hadde blitt oppnevnt til konge over parterne av Trajan, fordi han skal ha sett at denne mannen var lite respektert av parterne. I stedet ble han gjort til hersker over nabostammene.[180]

Denne taktikken fikk tydeligvis resultater, for senere fortelles det at parterne så på Hadrian som en venn fordi han hadde fjernet kongen Trajan hadde satt over dem.[181] Med tanke på de urolighetene som nevnes i forbindelse med områdene Hadrian ga opp virker det som om Hadrians avgjørelser var ment å sikre freden langs keiserdømmets grenser, og dermed sikre stabilitet. Under Trajan hadde det vært mye krig, og ære for romerne, men som urolighetene hadde gjort tydelig var det vanskelig å holde på alle disse områdene. Hadrians avgjørelser skal altså ikke ha blitt tatt svært godt imot av alle, og det nevnes at han skal ha forsøkt å skyve noe av ansvaret over på Trajan. Uansett virker det som om hans måte å gjøre ting på skapte et mer stabilt forhold til andre herskere.

Hadrians beslutning om å oppgi områdene som Trajan hadde erobret blir forsvart av Ræder, som mente at Hadrian først og fremst var bekymret for det romerske rikets evne til å holde på disse områdene. Ifølge Ræder var dette et problem som Hadrian tenkte nøye igjennom, og til slutt skal han ha kommet til den konklusjonen at det ikke var mulig. For å unngå å øke utgiftene, og byrdene befolkningen måtte ha tatt på seg, bestemte Hadrian at det beste for det romerske riket var å gå vekk fra Trajans politikk.[182] Her forsvarte altså Ræder den nye keiseren igjen, og beskrev ham som en intelligent og ansvarsfull hersker, som valgte å tenke på hele riket og dets framtid, istedenfor den kortvarige æren han kunne ha vunnet gjennom krig.

Birley trekker frem at Hadrian ga ordre om å fullstendig evakuere Mesopotamia, Assyria og større Armenia. I praksis hadde Trajan allerede gitt opp mye av de nye erobrede områdene selv, ifølge Birley, men det var allikevel Hadrians handlinger som ble sett på som å fullstendig gi opp disse områdene. Det biografien oppgir som Hadrians forklaring blir ikke sett på som svært overbevisende av Birley, men han legger til at å trekke seg ut av disse

[179] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII. 8
[180] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V. 4
[181] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.10
[182] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 39-40

områdene var et nødvendig trekk.[183] Senere nevner han at det som trolig skapte mest misnøye var oppgivelsen av de erobrede områdene nord for nedre Donau.[184] I likhet med Ræder ser altså Birley ikke noe negativt i Hadrians handlinger på dette punktet, men han går ikke så langt i å tolke Hadrians motivasjoner som Ræder gjorde.

4-4 Hadrians etterfølgere:

Historia Augusta forteller at etter at Hadrian ble syk begynte han å tenke på en etterfølger. Han skal som nevnt først ha tenkt på Servianus, men fikk han deretter til å begå selvmord. Til slutt skal han ha hatet alle som han tidligere hadde tenkt på i forbindelse med den keiserlige makt, som om de virkelig var i ferd med å bli keisere. Det nevnes også andre som Hadrian skal ha vurdert, men han skal ha ombestemt seg ettersom han ikke klarte å tenke seg disse som keisere.[185] Som jeg forklarte tidligere syns jeg det er veldig usannsynlig at Hadrian skal ha vurdert den eldre Servianus som sin etterfølger. At han hadde problemer med å finne en etterfølger kan ses i forbindelse med at Hadrian beskrives som mer mistroisk og langt mindre vennlig mot slutten av sin regjering. Ræders beskrivelse av denne siste tiden maler et bilde av den syke keiseren som ser hvordan en maktkamp utvikler seg rundt ham. Han ble holdt godt informert av sitt hemmelige politi, *frumentarii*, som nevnt tidligere (se s. 33-35).[186]

Biografien forteller at Hadrian skal ha adoptert Ceionius Commodus, svigersønnen til den tidligere konspiratøren Nigrinus, selv om hans eneste kvalifikasjon skal ha vært hans skjønnhet. Selv om det var stor motvilje mot adopsjonen gikk Hadrian gjennom med det.[187] Commodus døde ikke lenge etter adopsjonen. Han skal ha vært syk en periode, så syk at han ikke klarte å tale i senatet for å takke Hadrian for adopsjonen. Han skal ha blitt gitt for mye medisin og døde kort tid etter.[188] Valget av Ceionius Commodus virker svært merkelig, spesielt med tanke på hans dårlige helse. At hans eneste kvalifikasjon skal ha vært hans utseende virker mer som en litt lat hentydning til Hadrians seksualitet enn som fakta. Det er mulig dette kommer fra rykter eller sladder som oppstod senere.

Birley trekker frem en teori om at Hadrian var fullstendig klar over at Ceionius Commodus ikke ville leve lenge, og at han kun var ment å holde keisermakten en stund slik at én av

---

[183] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 78
[184] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 84
[185] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII. 3-7
[186] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 208
[187] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII. 10-11
[188] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII. 14-16

Hadrians favoritter, Marcus Annius Verus, en ung mann som etter ønske av Hadrian var ment å gifte seg med én av døtrene til Ceionius Commodus.[189] Ræder mente at selv om Ceionius Commodus var kjent for å være vakker så var han allikevel en intelligent mann, ellers ville ikke Hadrian ha valgt ham.[190] I denne sammenheng virker Birley sin teori mer logisk. Selv om denne kandidaten hadde vært intelligent så var hans helse fremdeles skrøpelig, og jeg tviler på at Hadrian ville ha valgt en etterfølger med dårlig helse med mindre han hadde en annen kandidat som kunne ta over.

Etter at Ceionius Commodus var død ble Hadrian rammet av et kraftig sykdomsanfall, og deretter adopterte han Arrius Antoninus, som senere ble kalt Pius. Hadrian påla ham den betingelse at han skulle adoptere to sønner. I *Historia Augusta* blir disse to navngitt som Annius Verus og Marus Antoninus, og de regjerte senere sammen som de første forente keisere.[191] Her har forfatteren av biografien forvirret navnene. Den ene var sønnen til Ceionius Commodus, og het selv Commodus. Etter adopsjonen ble han kalt L. Aurelius Commodus. Den andre var en ung mann forlovet med Ceionius Commodus sin datter, og het Marcus Annius Verus. Han ble etter adopsjonen kalt M. Aurelius Verus.[192] Her kommer altså Birley sin teori tilbake. Jeg er personlig ikke helt overbevist om at det var M. Aurelius Verus som var Hadrians favoritt til å ta over hele tiden. Det virker svært risikabelt med tanke på hvor syk Ceionius Commodus var, og hvor ung M. Aurelius Verus var. Det kan godt tenkes at han hadde håpet den unge mannen ville komme langt, og at han hadde hatt planer for ham, men jeg tror heller at dette først ble en virkelighet ved adopsjonen av Antoninus Pius.

Det var tydelig at Hadrian hadde knapt med tid igjen da han valgte Antoninus Pius, ifølge Ræder. Men denne gangen var det også tydelig at det ikke var noen andre grunner for valget enn at Hadrian ønsket det beste for keiserriket.[193] Selv om han forsvarte Hadrians valg av Ceionius Commodus virker det her som om han var lettet over at det ikke var noen anklager om at Hadrian valgte Antoninus Pius på grunn av hans utseende. At Hadrian fikk etterfølgeren til å adoptere to sønner, ettersom hans egne var døde, blir også sett på som et

[189] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 289-290
[190] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 209
[191] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV.1-2
[192] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 295
[193] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 210

ønske fra Hadrians side om å sikre maktovertakelsen fremover, og unngå problemer knyttet til dette.[194]

Historia Augusta oppgir tre forskjellige forklaringer for Antoninus sitt tilnavn Pius. Den første forklaringen sier at han fikk tilnavnet fordi han ga sin arm til sin svigerfar da denne ble svekket av alder. Den andre forklaringen forteller at tilnavnet ble gitt han fordi han reddet mange senatorer fra Hadrian da sykdommen gjorde ham mer grusom. Den siste forklaringen hevder at Antoninus fikk sitt tilnavn fordi han ga Hadrian mange utmerkelser etter hans død.[195] Den første forklaringen virker ganske svak for min del, jeg kan heller se for meg at det hadde mer med de to andre grunnene å gjøre. Det kan være enten én av disse grunnene, men kan også ha vært en kombinasjon av de to. Biografien forteller videre at det var mange som var misfornøyde med adopsjonen av Antoninus, dette skal ha gjeldt spesielt for Catilius Severus, byprefekten. Han skal ha hatt planer om å sikre keisermakten for seg selv, men da dette ble kjent ble han fjernet sin stilling, og en etterfølger ble utnevnt for ham.[196]

Etter dette skal ifølge biografien Hadrian ha blitt grepet av en dyp vemmelse for livet og beordret en tjener å stikke ham ned med et sverd. Dette ble derimot avslørt, og Antoninus skal, sammen med andre embetsmenn, ha gått til Hadrian og bedt ham om å holde ut. Antoninus skal ha hevdet at han ville ha begått fadermord hvis han skulle la sin adoptivfar begå selvmord. Dette skal ha gjort Hadrian sint og ført til at han beordret at den som avslørte planen skulle bli drept, men personen ble reddet av Antoninus.[197] Dette virker som et godt eksempel som viser hvordan Antoninus skal ha reddet folk fra Hadrians vrede. At sykdommen gikk hardt utover Hadrian blir også illustrert av denne lille historien. Biografien nevner også to andre anledninger hvor Hadrian skal ha forsøkt å ta sitt eget liv.[198] Kort etter dette skal også Antoninus ha fått ansvaret i Roma, mens Hadrian dro til sin villa i Baiae, ved Napoligulfen. Hans tilstand ble ikke bedre, og han skal ha sendt bud etter Antoninus. I hans nærvær døde Hadrian, 10. juli 138 e.v.t. Ifølge biografien ble han begravd i Puteoli, på en eiendom som hadde tilhørt Cicero. *Historia Augusta* hevder videre at Hadrian døde, hatet av alle.[199]

---

[194] Ræder: *Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 211
[195] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV. 3-5
[196] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV. 6-7
[197] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV. 8-10
[198] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV. 11-13
[199] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXV. 5-7

Hadrian var svært syk mot slutten, noe som understrekes av hans selvmordsforsøk. Mye skal ha blitt sagt imot ham etter hans død, og biografien forteller at senatet ønsket å annullere hans handlinger, og ville ha unngått å guddommeliggjøre ham hvis det ikke hadde vært for at Antoninus Pius ba om det.[200] At Antoninus Pius støttet Hadrian og ba om utmerkelser for ham etter hans død burde ikke være noen overraskelse. Hvis senatet gikk så hardt ut mot Hadrian som det beskrives i biografien ville Antoninus Pius ha mistet sin troverdighet som verdig keisermakten. Et viktig grunnlag for en etterfølger er at hans forgjenger er anerkjent og at hans avgjørelser blir respektert, ellers ville ikke valget av etterfølgeren ha spilt noe stor rolle. At Hadrian valgte å pålegge Antoninus Pius å adoptere to sønner, som senere kunne ta over makten, har blitt sett på som svært fremsynt av ham. Denne framsyntheten var en viktig dyd for keisere, den hjalp dem å vite hva som var bra for keiserdømmet og hva som måtte gjøres for å beskytte det.

4-5 Avslutning:

Hadrians forhold til Trajan beskrives i biografien som noe turbulent, med både positive perioder og negative. Allikevel fikk Hadrian et nokså normalt politisk løp hvor han fikk en god utdanning i det romerske system, noe som kan tyde på at Trajan forberedte ham på å ta over keisermakten. Ryktene som oppstod rundt adopsjonen skyldtes trolig den usikre situasjonen, men Hadrian var uansett den som kom sterkest ut. Birley påpeker at ryktene kan ha oppstått på grunn av misnøyen knyttet til Hadrian, men legger vekt på at Trajan brukte tid på å sikre Hadrians politiske karriere. For Ræder lå forklaringen bak Trajans usikkerhet knyttet til Hadrian at sistnevnte var en fredens mann heller enn en erobrer, og han la vekt på at Hadrian overbeviste Trajan om sine evner.

Birley hevder at store områder som Hadrian skal ha oppgitt, og som skapte mye av misnøyen rundt ham, allerede hadde blitt forlatt av Trajan. Han trekker også fram at andre beslutninger som var upopulære da de ble utført, senere ville tjene befolkningen. Ræder la mye vekt på at Hadrian oppga områder fordi det ikke var innenfor keiserrikets makt å holde på dem uten å legge alt for tunge byrder på befolkningen. Begge forfatteren får det altså til å virke som om Hadrian handlet ut fra et ønske om å gjøre det beste for det romerske riket, men at avgjørelsene var veldig upopulære. I biografien kommer det uansett fram at dette var avgjørelser som ble sett ned på, og det blir framstilt som negativt.

[200] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXVII. 1-4

Når det kommer til valg av etterfølger er den siste perioden av Hadrians liv og regjeringstid beskrevet som svært dyster hvor Hadrian blir beskrevet som mistroisk og voldelig. Samtidig blir det trukket fram at han skal ha forsøkt å begå selvmord på grunn av sykdommen, noe som gir bildet av keiseren en sørgelig avslutning. Hans første valg som etterfølger var en sykelig mann som døde kort etter avgjørelsen ble tatt. Birley har hevdet at han kun var ment som en plassholder, mens biografien trekker fram at hans utseende skal ha spilt en rolle. Ræder hevdet bestemt at Hadrian ikke hadde valgt en mann hvis eneste kvalifikasjon var et godt ytre, men virker lettet over at det til slutt ble Antoninus Pius som ble etterfølgeren. Hadrians krav om at Antoninus Pius skulle adoptere to sønner har blitt tolket som et forsøk på å sikre maktovertakelsen videre, og som en positiv beslutning.

5 Hadrian og militæret

5-1 Innledning:

Dette kapitlet vil ta for seg hæren og militære aspekter under Hadrian. Jeg kommer til å se på hva Hadrian innførte av reformer og endringer knyttet til hæren i løpet av hans regjeringstid. Som nevnt i mitt første kapittel om *Historia Augusta* så var det vanlig i forbindelse med keiserbiografier å nevne at keiseren hadde strammet inn den militære disiplinen. Dette nevnes også i Hadrians biografi, men her trekkes det spesielt fram og forklares med at han skal ha hatt en stor interesse for hæren og det militære. Det fortelles også om andre endringer knyttet til det militære som jeg kommer til å se nærmere på her.

Et annet aspekt jeg kommer til å ta for meg her er Hadrians forhold til andre herskere knyttet til det romerske riket. Det vil si at jeg kommer til å se på hvordan biografien fremstiller hans samhandlinger med andre herskere, altså den diplomatiske siden av Hadrian. Den andre siden av dette vil være de kriger eller andre felttog som ble utført under hans regjeringstid. Et aspekt av Hadrians biografi er at det legges veldig liten vekt på ham som en militær leder. Kanskje var dette for å understreke kontrasten til hans forgjenger, Trajan. Uansett legges det heller vekt på at Hadrian var en fredens mann, og at han ikke var en erobrer.

En siste ting jeg kommer til å se på i dette kapitlet er hvordan biografien behandler Hadrians bruk av forsvarsverk, og her kommer jeg spesielt til å se på muren som ble satt opp i Britannia. Det ble også satt opp andre grenseforsterkninger der det ble dømt nødvendig, og disse vil også bli trukket inn i denne diskusjonen. De vil bli diskutert i forhold til Hadrians nye politikk som skal ha handlet mer om fred og forsterkning enn ekspansjon og krig, og jeg vil se nærmere på hvordan dette blir behandlet i biografien.

5-2 Hadrians reformer:

Fra begynnelsen av keiserstyret, 30 f.v.t., hadde keiseren kontroll over hæren og fratok dermed senatet et stort privilegium. Da provinsene ble delt mellom de to autoritetene i 27 e.v.t. forble noen få legioner under senatets kontroll, men innen 39 e.v.t. var den siste av disse falt under keiserlig kontroll. Senatet styrte deretter tropper kun i krisesituasjoner, når det ikke var noen keiser. Richard J.A. Talbert hevder at keisere utvilsomt ga senatet informasjon om

militære gjøremål i en form eller annen, men det finnes kun spesifikt bevis for dette under Augustus og Tiberius. Augustus ga en instruks om at saker som omhandlet krig alltid skulle diskuteres av senatet, noe som forespeilet at slike saker ville fortsette å være på agendaen. Formell krigserklæring var et ritual framført av senatet, og ble opprettholdt i hvert fall fram til Trajans tid. Keisere fortsatte også å holde senatet informert om fiendtligheter som var pågående eller truende.[201]

Senatet ble altså informert, og i teorien beholdt medlemmene retten til å ta opp saker som angikk krig og fred. I praksis er det derimot liten tvil om at slike privilegier ble overlatt til keiseren. I virkeligheten var det kun keiserens høflighet som sikret at senatet ble involvert i slike saker som krig, fred og fredsmøter. Talbert nevner et eksempel fra det andre århundret hvor keiseren, enten Hadrian eller Antoninus Pius, introduserte to rivaliserende ambassadører for senatet, men hvor svaret på situasjonen ble overlatt til keiseren. Han går videre til å trekke fram at tidlig i det andre århundret e.v.t. virker det som det tok slutt med å legge fram saker om krig og fred for senatet for diskusjon. Keisere fortsatte allikevel å informere senatet, men ut fra respekt for tradisjon og høflighet ovenfor senatorene, ikke for å konsultere eller diskutere sakene. Disse keiserne hadde nok trolig også i tankene at det var senatet som stemte om æresbevisninger.[202] Med tanke på Hadrians regjeringstid var det heller ikke alt for mye å diskutere når det kom til krig ettersom dette var noe han gikk mer bort fra.

Hadrian gjenopprettet disiplinen i leiren, som hadde blitt dårligere siden Oktavians tid, grunnet hans forgjengeres slapphet.[203] Han regulerte både pliktene og utgiftene til soldatene, og nå kunne ingen få godkjent fravær fra leiren på urettferdig måte, for det var ikke popularitet hos troppene, men rettferdighet, som gjorde at man kunne bli oppnevnt til stillingen som tribun.[204] Det at Hadrian skal ha vært skuffet over sine forgjengere vil jo også være en måte å si at han var uenig med hvordan Trajan hadde opprettholdt disiplinen. Det er en spennende tanke ettersom Trajan var en erobrer, noe som kan få en til å tenke at han var avhengig av hæren og brukte hæren på en mer aggressiv måte.

Som nevnt er innstramming av disiplin i hæren et kjent aspekt i forbindelse med keiserbiografier (se s. 22). Det ble til slutt som et fast innslag, men i Hadrians tilfelle er hans forsøk på å skape endring godt testamentert. Birley trekker frem at fokuset på å gjenopprette

[201] Talbert, Richard J.A.: *The Senate of Imperial Rome* (Princeton, N.J. 1984), s. 425-427
[202] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 428-430
[203] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.2-3
[204] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.3

disiplinen institusjonalisert som en del av hærens religion, og ble vist på mynter.[205] Det virker altså som om gjenopprettingen av disiplinen ikke bare var for syns skyld, og at det faktisk ble gitt mye tid og anstrengelse. Alt fokuset på dette aspektet kan også ha vært i forbindelse med at hæren ikke lenger hadde det samme formålet som tidligere. Hæren ble nå brukt mer for å slå ned opprør og sikre kontroll enn til erobringer og krig. Økt fokus på disiplin kan ha vært en måte å sikre at dette ble tatt godt imot av soldatene, og at det ikke skulle feste seg en misnøye.

At Hadrian skal ha sikret mer rettferdighet ved forfremmelser hinter også til at noen kunne oppnå stillinger de kan ha vært uskikket til å ha fordi de brukte urettferdige midler til å sikre seg disse stillingene. Det får meg også til å tenke på bestikkelser for å få permisjon ettersom biografien trekker frem at dette også ble regulert.[206] Gjennom disse reguleringene fremstår Hadrian som en person som tok en aktiv rolle når det kom til hvordan hæren ble styrt, og hvordan dette påvirket livet til soldatene. Et annet eksempel på dette er at Hadrian skal ha oppnevnt kun de som var hardføre og hadde et godt omdømme til centurioner, oppnevnte til tribun kun menn med fullt skjegg eller av en alder som ga den autoritet til embetet den fulle framsynthet og modenhet. Han nektet tribuner å akseptere gaver fra soldater, fjernet all luksus og forbedret soldatenes våpen og utrustning.[207]

Han ryddet leirene for bankettrom, portikoer, grotter og løvsaler. Hadrian selv bar ofte de enkleste klær og nektet å ha hverken utsmykninger av gull på sverdbeltet sitt eller juveler på spennen. Han ville knapt gå med på å ha hans sverd utsmykket med et håndtak av elfenben.[208] Denne beskrivelsen av Hadrian som en praktisk orientert mann uten interesse av luksusgjenstander er en interessant kontrast til den gjelden biografien nevner at han skal ha pådratt seg mens Trajan var keiser.[209] Birley trekker frem at denne innstramningen kan ha hatt en bakgrunn i dette, at Hadrian muligens hadde lært av sine egne feil, og ønsket å gjøre noe med situasjonen i leirene.[210] Jeg mener dette er en god teori, samtidig som det er mulig at han gjorde dette også ut fra andre motiver.

---

[205] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 134
[206] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.3
[207] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.6-7
[208] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.4-5
[209] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), II.6
[210] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 37-38

Historia Augusta forteller at Hadrian strev etter å ha en nøyaktig oversikt over militærets forråd, og han undersøkte kvitteringene fra provinsene nøye for å kunne imøtekomme mulige underskudd som kunne dukke opp. Han skal også mer enn noen annen keiser gjort et poeng ut av å aldri kjøpe eller holde fast på noe som ikke var nyttig.[211] Dette kan kobles til at Hadrian skal ha ryddet leirene for luksus og bestikkelser. Han fremstilles altså som en keiser som involverer seg i hærens detaljer og hva som trengs for å holde den sterk og beredt, noe som igjen ville gi trygghet for befolkningen.

Med tanke på varigheten av soldatenes tjeneste sendte han ut en ordre om at ingen skulle overtre gammel skikk ved å være i tjeneste ved en yngre alder enn ens styrke tilsa, eller ved en høyere alder enn det menneskelighet tillot.[212] Samtidig som dette viser en respekt for gammel skikk kan det også tolkes som Hadrian var opptatt av soldatenes helse og velvære. Det kan også ha vært mer praktisk, for å sikre at soldatene var i den beste form mens de var en del av hæren. For Ræder var Hadrian en mann som brukte begrepet humanitet som den øverste rettesnor i alt han gjorde.[213] Dette er nok å gå litt langt, og jeg tror Birley har mer rett i sin teori. Han trekker frem at Hadrians aldersgrenser minnet om en lov av Gaius Gracchus som tok for seg mye av det samme, noe Hadrian ville ha vært klar over.[214]

5-3 Hadrians forhold til hæren:

Biografien trekker frem en historie om hvordan Hadrian ga en veteran tjenere og nok penger til å holde dem, etter å ha støtt på ham i et bad. Veteranen skal ha tørket av seg ved å gni seg mot veggen, og da keiseren spurte hvorfor han ikke lot en tjener skrubbe ham, fortalte veteranen at han ikke hadde råd til tjenere. Dette skal ha ført til at en hel gjeng menn en dag sto og gned seg mot veggen for å tiltrekke seg keiserens gavmildhet. Hele opplegget slo derimot tilbake på dem da Hadrian heller fikk dem til å skrubbe hverandre etter tur.[215] Historien viser at Hadrian ikke bare skal ha kjent igjen denne veteranen, men også brydd seg nok til å undersøke hvorfor han holdt på som han gjorde. Han var deretter så gavmild at han ga veteranen det han trengte. Deretter blir det vist at Hadrians gavmildhet ikke var til å utnyttes, ettersom han ikke gikk med på trikset de andre mennene prøvde seg på.

[211] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.1
[212] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.8
[213] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 181
[214] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 118-119
[215] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVII.6-7

Når han selv kalte inn noen til militærtjeneste, utstyrte han dem alltid med hester, esler, klær og penger til vedlikehold. Faktisk sikret han alt deres utstyr for dem.[216] Nok et eksempel på Hadrians gavmildhet ovenfor soldatene. Muligens var dette også en måte å gjøre innkallelsen lettere å tolerere, ved at man i hvert fall fikk støtte fra keiseren. Biografien forteller at Hadrian inspirerte soldatene med sin egen utholdenhet, og at han levde en soldats liv blant dem. Etter eksempel fra Scipio Aemilianus, Metellus og sin egen adoptivfar Trajan, spiste han gladelig den maten som var vanlig i leirene til soldatene.[217] Han drev de andre frem med sin egen militære ånd og han kunne gå så langt som 20 romerske mil fullt utrustet.[218] Her blir han altså fremstilt som en som var veldig nære soldatene, og som inspirerte dem ved å gå foran som et godt eksempel. At han fulgte i Trajans fotspor virker også som et forsøk på å komme nærme hæren, ettersom Trajan var en keiser som var tett på hæren.

Mot slutten av hans regjeringstid blir det nevnt at han skal ha blitt mer grusom, og at han tok hevn på frigjorte og soldater til og med.[219] Igjen blir handlinger tett på slutten, og i sammenheng med andre negative handlinger, brukt til å male et svært negativt bilde av Hadrian. Det er også en skarp kontrast til alt han skal ha lagt inn for å komme tett på hæren og soldatene, og skape et godt forhold mellom de to. For å illustrere Hadrians gode hukommelse nevnes det at han kjente navnene til de veteranene han hadde utskrevet til forskjellige tider.[220] Og det kommer frem at han gjorde et poeng ut av å bli kjent med soldatene, og lære seg hvor mange de var.[221] Dette stemmer bedre med det som har blitt beskrevet før i tilknytning til at Hadrian gjorde mye for å bli kjent med hæren og for å sikre seg at militæret hadde alt som var nødvendig.

At Hadrian la mye energi og en god del ressurser inn i hæren og sitt forhold til den virker å ha gitt resultater. Biografen hevder at soldatene elsket ham høyt på grunn av hans store interesse i hæren, og for hans gavmildhet ovenfor dem.[222] Det bildet som blir malt virker, til tross for enkelte negative ting, generelt positivt. Hadrian var nok klar over at selv om han ikke nødvendigvis brukte hæren for erobring, og hans periode var nokså fredfull, så var han til

[216] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVII.2
[217] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.2
[218] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.4
[219] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV.9
[220] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XX.10
[221] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.8
[222] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.9

syvende og sist avhengig av en sterk og beredt hær. Dermed er det ikke så overraskende at han jobbet med denne relasjonen.

5-4 Forsvarsverk og diplomati:

I midten av det andre århundret f.v.t. var det å ta imot ambassadører et viktig privilegium som eksklusivt tilhørte senatet. Dette kunne til tider ta opp hele dager gjennom februar måneden. Under keiserne henvendte ambassadører seg til både keiser og senatet, noe som førte til at sistnevntes rolle i diplomati sank ettersom deres makt ble overskygget av førstnevnte. [223] Senatorer kunne fremdeles tjene som ambassadører eller diplomater, men det var ikke lenger like ofte og den vanligste oppgaven var å møte nye keisere på vei inn til Roma.[224] Keisere kunne også bli møtt av ambassadører fra senatet hvis de var fraværende fra Roma eller Italia i løpet av regjeringstiden. Det ble også mer sjeldent at senatet tok initiativ til å sende ut ambassadører til andre enn keiseren.[225]

Talbert trekker frem at det var en nedgang i antall ambassadører tatt imot av senatet, men at nedgang etter Augustus kan regnes med uansett grunnet den nye epoken med generell fred. Det var allikevel et imponerende antall ambassadører som kom til Roma tidlig i det andre århundret, men kildene forteller ikke om disse søkte senatet eller keiseren.[226] Senatets rolle når det kom til å ta imot ambassadører sank ikke minst fordi alle slike saker kunne håndteres like godt, om ikke bedre, av keiseren. Han kunne være raskere og mer besluttsom enn senatet var som gruppe. Henvendelser til senatet ble fremdeles gjort, både fra senatoriske og keiserlige provinser. For eksempel kom det stadig begjæringer via ambassadører fra Italia.[227] Keisere fortsatte å konsultere senatet i visse omstendigheter helt opp til Marcus Aurelius sin tid, mot slutten av det andre århundret. I saker som omhandlet diplomati ble senatet avhengig av keiserens initiativ. Å konsultere senatet på denne måten ga keiseren en unik mulighet til å vise senatet respekt, og å dyrke en følelse av partnerskap. Talbert trekker frem at Hadrian skal ha inkludert senatet i en høring av en mann fra Gaulos.[228]

Biografien beskriver hvordan keiseren skal ha gått frem for å sikre imperiets grenser under hans reiser i provinsene. Det fortelles at i mange området hvor barbarene ble holdt tilbake av

---

[223] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 411-412
[224] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 408
[225] Tablert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 410-411
[226] Tablert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 412-413
[227] Tablert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 416-417
[228] Tablert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 423-424

kunstige barrierer, og ikke av elver, stengte Hadrian dem ute ved hjelp av høye stolper satt dypt ned i bakken og festet sammen som en palisade.[229] Et mer spesifikt eksempel på hvordan Hadrian styrket grenseforsvaret var at han i Britannia satte opp en mur, 80 romerske mil lang, for å holde romerne og barbarene separert. Biografien hevder at han var den første som gjorde noe slikt.[230] Gjennom disse arbeidene får altså det militæret en annen funksjon enn før, for nå handlet det ikke lenger om erobring eller å gå videre. Nå var fokuset på styrking av forsvar og å sikre at barbarene ble holdt borte fra romerne.

Birley trekker frem at denne forsterkningen av grenseområdene hadde svært begrenset betydning som militært hinder. Tidligere etablerte vakttårn og fort, hovedsakelig i større Germania og Raetia, var fremdeles en effektiv grense og det var ingen tegn til trussel fra de frie germanerne. Den virkelige verdien til de nye forsvarsverkene var heller symbolsk, ifølge Birley. Det var Hadrians måte å vise at ekspansjonstiden var definitivt over på, og det var et steg vekk fra ideologien om et imperium uten grenser. Disse enorme bygningsprosjektene var også en måte å holde troppene i form.[231] Et viktig punkt i denne teorien er at selv i Afrika ble flere lengre strekninger satt opp som hadde likheter med muren i Britannia, på tross av at i dette området var det lite materialer og arbeidskraft.[232]

Ifølge Ræder var Hadrians fredspolitikk var bygget på et sterkt grenseforsvar. Han forstod godt at fred var avhengig av et sterkt forsvar, det var derfor han brukte så mye tid og arbeid på å utbedre forsvarsvesenet, og gjorde hæren så kampklar som mulig. En stor del av reisene hans ble gjort med dette for øye. Han sjekket grensene og inspiserte troppene som hadde grensevakt.[233] Han så altså oppgraderingen av grenseforsvaret som mer militært enn det Birley hevder, spesielt med tanke på at han trakk fram at Hadrian holdt troppene klare. Han la også vekt på Hadrians personlige involvering i arbeidet.

Hadrian skal ha tilbudt vennskap til småkonger og herskere. Dette gjaldt også Osdroes, parternes konge, som fikk datteren sin tilbake etter at hun hadde blitt tatt til fange av Trajan. Han lovte også å returnere tronen som hadde blitt tatt på samme tid. Videre fortelles det at når noen av kongene kom til ham behandlet ham dem på en slik måte at de som hadde nektet å komme, angret på det. Han valgte denne fremgangsmåten spesielt med Pharasmanes, som

[229] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.6
[230] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.2
[231] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 116-117
[232] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 209
[233] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 56-57

overlegent hadde hånet hans invitasjon, ifølge biografien.[234] Her er det altså flere eksempler på at Hadrian går bort fra eller gjør endringer ved sin forgjengers avgjørelser, samtidig som det viser at han skal ha foretrukket å gjøre avtaler med andre ledere heller enn skape konflikt. Det siste som nevnes her kan også vise at det ikke alltid var like enkelt å komme til enighet eller skape et godt forhold til andre.

Han skal ha begunstiget mange konger på forskjellige måter, men fra flere kjøpte han fred, og av noen ble han behandlet med forakt. Til mange ga han store gaver, hevder biografien, men ingen større enn til Pharasmanes, for han ga ham en elefant og en bande med 50 menn, i tillegg til andre storslåtte gaver. Han mottok selv store gaver fra Pharasmanes, inkludert noen kapper brodert med gull. Han skal senere ha sendt tre hundre dømte forbrytere inn i arenaen kledd i gullbroderte kapper med den hensikt å latterliggjøre kongens gaver.[235] Igjen kommer det fram at Hadrian og Pharasmanes ikke hadde noe godt forhold. Det er interessant at biografien trekker frem denne oppførselen samtidig som det kommer frem at han skal ha kjøpt fred og at mange andre ikke likte ham. Her tenker jeg også på noe som kom frem knyttet til behandling av krig og diplomatiske forhold blant historikere i senantikken, nemlig at en god del ofte foretrakk makt. Det kan hende forfatteren av biografien syntes det var dårlig at Hadrian valgte å handle med andre ledere slik han gjorde i stedet for å bruke makt eller trusler. At han skal ha kjøpt fred heller enn å bruke makt kan også ha gitt assosiasjoner til områdene Hadrian ga opp heller enn å kjempe for kontrollen over dem.

Parterne så på ham som en venn fordi han fjernet Parthamaspates, armenerne fikk ha sin egen konge, mesopotamerne slapp tributt. Albanerne og «Hiberi» gjorde han til sine venner ved å gi overdådige gaver til kongene deres, selv om de hadde nektet å komme til ham. Kongene til baktrerne sendte sendebud til ham for å ydmykt be om hans vennskap.[236] At Hadrian skal ha tolerert at noen ikke kom til ham virker som en klar kontrast til det som ble nevnt ovenfor, samtidig som det nevnes at han var god mot flere andre i tillegg. Det meste virker allikevel positivt ettersom parterne og andre tydeligvis ønsket et godt forhold til keiseren. Her er allikevel eksempel på at biografien har en tendens til å være nokså upresis, og dermed virker å komme med en del selvmotsigelser.

[234] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.8-9
[235] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVII.10-12
[236] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.10-14

Hadrian forhindret at det brøt ut full krig med parterne ved en personlig konferanse med dem.[237] Her kommer det fram at keiseren kunne hindre fiendtligheter på en diplomatisk måte, men vi får ikke utdypet hvordan dette skal ha fungert, eller hva slags avtale som kan ha blitt kommet fram til. Dette kan også være knyttet til biografiens tid, som nevnt ovenfor, og at det muligens ikke var interesse for slike avtaler, spesielt med parterne. Biografien forteller videre at Hadrian undersøkte en sak lagt fram av den roxolanske kongen, og løste saken slik at han fikk fred med ham.[238] Her virker det som Hadrian kan ha hatt respekt fra denne kongen, at han stolte på at Hadrian skulle finne en god løsning på problemet. Det kan også tenkes at kongen gjorde dette ut fra et ønske om å vinne godvilje fra Hadrian ved å vise seg villig til å underkaste seg hans avgjørelse.

Ræder hevdet at Hadrian var en fredens mann, og en bestemt motstander av Trajans fredspolitikk.[239] Han mente at riket var stort nok, og at alle områder som ikke kunne assimileres var en byrde. Han ønsket ingen utvidelse, og var heller opptatt av fred med naboene.[240] Hadrian ønsket å omringe riket med vennligsinnede folk, som en slags støtpute. Med en klok og forsiktig framtreden lykkes han med sitt mål, og omboende fyrster og folk hadde tillit til ham i den grad at de valgte ham til å være megler i deres saker. Ræder trakk frem at det å bruke subsidier i samhandling med småkonger og andre herskere var en strategi brukt av både Augustus og Tiberius. Hadrians forsvarspolitikk var kraftig og ærefull. Romerriket var en sterk og kampberedt stat, og kunne med rette bruke subsidier. Ræder hevdet også at det var kun uvitenhet eller mangel på god vilje som fikk samtidige til å se feighet.[241] Igjen virker det som om Ræder ønsket å forsvare Hadrians avgjørelser. Han hevdet også at folk ikke forstod Hadrian, noe som minner om forklaringen bak forholdet til Hadrian og Trajan (se s. 38-41).

5-5 Ingen kriger:

Hadrian var en fredens mann, men holdt troppene i trening som om det kunne bli krig når som helst, ifølge biografien.[242] At det ikke legges vekt på det rent krigerske hos Hadrian kan være et grep fra forfatterens side for å klargjøre kontrasten mellom den krigerske og vellykkede

[237] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.8
[238] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.8
[239] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 31
[240] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 45
[241] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 45-48
[242] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.2

erobreren Trajan. Som nevnt kan det også være at forfatteren ikke mente de konfliktene som oppstod var interessante nok ut ifra periodens standarder. Det kan også være at man gikk lenger enn var begrunnet i å tolke hans handlinger som at han var utelukkende for fred, som når biografien hevder at Hadrian fokuserte på å skaffe fred.[243]. Kanskje var hans fredelige framferd mer praktisk rettet enn et inderlig ønske om fred.

Biografien påstår at det var ingen viktige felttog i Hadrians regjeringstid, og at de krigene han faktisk førte ble fullført nesten uten å vekke noen interesse.[244] Dette ser bort fra krigen mot jødene, og alt som knyttet seg til oppgivelsen av provinsene erobret av Trajan som blir behandlet flere steder i dette verket. Sistnevnte fikk trolig en god del interesse basert på hvordan det beskrives i biografien. Det kan hende at denne påstanden heller var ment å understreke den kontrasten som oppstod fra Trajans tid til Hadrian med tanke på militær aktivitet. Det ble mer fokus på diplomati og grenseforsvar enn tidligere, og denne beskrivelsen gir et meget kort, men skarpt bilde av hvordan mange kan ha tenkt på Hadrians regjeringstid. Det var lite som skjedde basert på et rent militært synspunkt. Det er allikevel klart at krigen med jødene blir unngått og avfeies fra biografiens side.

Historia Augusta forteller at jødene startet en krig fordi det ble forbudt å utføre omskjæringer.[245] Dette er en sjokkerende kort beskrivelse av en krig som varte en lang periode og ble nokså brutal. Årsaken som blir gitt er trolig også ikke korrekt. Som Magie trekker frem i sine notater var opprøret heller en reaksjon på at det ble dedikert et tempel til Jupiter Capitolinus på stedet til Jehovas tempel i 130 e.v.t. og den blodige krigen varte frem til 134 e.v.t.[246] Den andre årsaken kommer fra Dio, som også Birley baserer sin beskrivelse av krigen på. De jødiske opprørerne skal ha brukt underjordiske tunneler i en forberedende fase, for så å bruke disse i en rekke svært suksessfulle angrep på de romerske styrkene i området. Opprørene klarte å frigjøre deler av hjemlandet sitt og holdt kontrollen i over tre år, en klar kontrast til opprørene i begynnelsen av Hadrians regjeringstid.[247]

Hadrian returnerte på et tidspunkt til Judaea og Birley påpeker at kildene er tynne, men at det er beviser som tilsier at han var der. Han var allikevel ikke den som til slutt brakte krigen til en slutt. Julius Severus ble hentet inn fra sin stilling som guvernør i Britannia, noe som hinter

[243] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.1
[244] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.8
[245] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.2
[246] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 44-45 fotnote 1
[247] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 168-169

til Hadrians tillit til denne generalen ettersom han var så langt unna. Severus brakte også med seg forsterkninger. At romerne led under store tap førte til at flere krisetiltak ble innført, og Birley trekker frem beviser på kraftig rekruttering. Jødene led også stort, ifølge Dio skal en halv million ha dødd, og mange ble solgt som slaver. Hadrian markerte seieren med å bli utropt til «imperator». Andre som hadde deltatt ble også hedret, blant annet Severus, og mange soldater fikk heder for tapperhet. På de keiserlige myntene ble seieren feiret mer indirekte og dempet enn tidligere kriger.[248] Birley trekker frem at det var andre ting som kan ha fått mer oppmerksomhet på denne tiden, som at templet til Roma og Venus var ferdig, og Hadrian feiret på denne tiden sitt 20årsjubileum som keiser.[249]

Ræder la til grunn samme årsak som Birley for det jødiske opprøret.[250] Han la også vekt på at det først gikk dårlig for romerne, helt til Hadrian selv dro til området med forsterkninger og Sextus Julius Severus.[251] Selv om Hadrian ikke selv ledet krigen får Ræder det til å virke som om hans nærvær spilte en stor rolle i å snu romernes krigslykke. Til slutt trakk Ræder fram at jødene ble behandlet tolerant etter at fiendtlighetene var over.[252] Ræders beskrivelse legger altså mer vekt på effekten av at Hadrian ankom området selv, og at etter krigens slutt ble jødene behandlet nokså pent. Dette passer godt med den Ræders beskrivelse av Hadrian som en keiser som ønsket fred og orden.

Ifølge Ræder var Hadrians fredspolitikk den som passet tiden best, og som stemte best med folkets interesser.[253] Hadrians fredspolitikk var bygget på grunnlaget av et sterkt grenseforsvar. Han forstod godt at fred var avhengig av et sterkt forsvar, og derfor brukte han mye tid og arbeid på å utbedre forsvarsvesenet, og gjøre hæren så kampklar som mulig. En stor del av reisene hans ble gjort med dette formål for øye.[254] Her tror jeg Ræder går litt langt, noe som kan merkes ved biografiens kommentar om at det ikke ble ført noen viktige kampanjer under Hadrian. Kommentaren virker som en kritikk av at imperiet ikke lenger skulle vokse eller øke sin innflytelse gjennom makt.

5-6 Avslutning:

---

[248] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 272-275
[249] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 288
[250] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 174-175
[251] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 176
[252] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 178
[253] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 55
[254] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 56-57

Selv om keiseren sannsynligvis holdt senatet informert om saker som involverte hæren, var det under Hadrian ikke like mye som handlet om krig og erobring lenger. Biografien legger mer vekt på Hadrians diplomatiske forhold til andre herskere og hans fokus på forsterking av grenseforsvar. Muren i Britannia er et slående eksempel på dette arbeidet. Både Birley og Ræder godtar at Hadrian ikke fokuserte på krig, men på fred og konsolidering. Ræder gikk allikevel lenger enn Birley i sin tolkning av Hadrians motiver for denne endringen i politikk. Der hvor Birley ser det forsterkede grenseforsvaret som mer symbolsk, så Ræder en keiser som bygde fred på et sterkt forsvar.

Biografien gir krigen mot jødene som varte i flere år, og krevde utallige liv, svært lite oppmerksomhet. Å nevne dette hadde gått imot påstanden om at det ikke var noen nevneverdige kriger under Hadrian, noe som virker som kritikk av keiserens valg om å gå bort fra utvidelsen av keiserrikets områder. At feiringen av krigens slutt var dempet, og andre ting fikk mer fokus, kan allikevel ha bidratt til biografiens syn på denne krigen som mindre viktig. Det gir i hvert fall noe mer troverdighet til påstanden om at de felttog som var under Hadrian fikk lite oppmerksomhet. Hadrians forhold til andre herskere har noen motsetninger. Han blir beskrevet som en respektert mann og dyktig forhandler, men det nevnes også at andre så ned på ham og at han skal ha kjøpt fred. At Hadrian kjøpte fred går under kritikken knyttet til fokuset på fred, men den motstridende beskrivelsen gir assossiasjoner til behandlingen av Hadrians personlige forbindelser, eller andre forhold.

En annen ting som har assossiasjoner til Hadrians behandling av venner er beskrivelsen av hans forhold til hæren. Selv om Hadrian gikk bort fra erobring og krig brukte han mye tid og ressurser på å holde militæret beredt. I gjengjeld skal soldatene har vært svært begeistret for ham, og det nevnes flere elementer som viser keiserens interesse og involvering i hærens velvære og funksjon. Allikevel blir det nevnt i sammenheng med den mørkere beskrivelsen av Hadrians siste tid at han skal ha gått etter soldater også, og straffet disse. Det minner sterkt om hvordan keiseren skal ha behandlet sine venner, og det stemmer med den generelle tonen i biografien hvor starten av Hadrians regjering blir beskrevet i stort sett positive toner, mens slutten blir langt mer negativ.

6 Hadrian og senatet

6-1 Innledning:

Dette kapitlet vil ta for seg Hadrians forhold til senatet under hans regjeringstid. Jeg kommer i dette kapitlet til å gå gjennom senatets stilling under keisertiden, og hva dette har å si for biografiens behandling av samspillet mellom Hadrian og senatet. Formålet med dette kapitlet vil være å se på hvordan forholdet mellom Hadrian og senatet blir beskrevet, og hvordan dette endret seg gjennom regjeringstiden. Spesielt slutten av biografien har en mer negativ fremstilling av Hadrian som person, og jeg vil forsøke å se på hvordan dette påvirker eller blir påvirket av, samspillet med senatet.

Forholdet mellom keiseren og senatet ble komplisert etter at fire menn av konsulrang ble henrettet tidlig i Hadrians regjeringstid. Denne konspirasjonen, som den blir kalt i biografien, vil bli behandlet i dette kapitlet for å se hvordan *Historia Augusta* behandlet situasjonen, og hvordan det påvirket forholdet mellom senatet og Hadrian gjennom resten av hans tid som keiser. Jeg vil også se på hvordan de senere forfatterne har tolket og behandlet denne hendelsen, for å se om det er noen forskjeller i hvilken rolle denne hendelsen blir tillagt.

Jeg kommer også til å ta for meg slutten av Hadrians regjeringstid, og hans liv, noe som vil involvere de selvmordsforsøk som trekkes frem i biografien. Sentralt i denne diskusjonen blir også personer som Hadrian skal ha fått drept eller forsøkt å henrette. Dette kommer til å trekke inn personer som ble diskutert i kapitlet om personlige forbindelser, men i denne sammenhengen vil formålet være å vise hvordan beskrivelsen av Hadrian fikk en mørkere tone. Jeg kommer også i denne sammenheng til å behandle påstanden om at Hadrian var svært dårlig likt da han døde, og at senatet skal ha ønsket å annullere alle hans gjerninger.

6-2 Senatet:

Under Augustus ble antallet medlemmer i senatet redusert til rundt 600, og det virker som om det holdt seg relativt stabilt på dette antallet gjennom perioden 30 f.v.t. og fram til 238 e.v.t. Et problem for senatet i keisertiden var at mange av de gamle familiene ikke klarte å produsere sønner som kunne følge sine fedre inn i senatet. Det kunne være forskjellige grunner for dette, blant annet økonomiske grunner, at sønnene ikke ønsket å begi seg ut på en

senatorisk karriere eller at sønner som ble gamle nok hadde forskjellige fysiske svakheter som gjorde det umulig å gå inn i senatet. At flere døde av forskjellige årsaker i løpet av tjenesten er også en årsak som blir trukket frem av Talbert. For å holde antallet oppe ble nye familier løftet opp av keisere, først hovedsakelig familier fra Italia, men tidlig ble også noe få familier fra provinsene sluppet inn.[255] Først ble de provinsielle familiene hentet hovedsakelig fra vest, men etter 69 e.v.t. kom det inn familier fra øst også. I mange tilfeller falt også disse familiene fra etter hvert, og det ble nødvendig med ytterligere rekrutteringer. De provinsielle virker å ha styrket senatet, og det forble en uniformt konservativ institusjon, som opprettholdt dets tradisjoner og verdighet.[256]

Keiseren ble stadig mer løsgjort fra senatets møter og begynte å absorbere dets funksjoner. Samtidig var keiserens sosiale kontakter nesten eksklusivt begrenset til denne klassen, med unntak av visse medlemmer av ridderklassen. Rådgiverne i keiserens råd var alltid hentet fra denne gruppen, og mye av keiserens oppgaver involverte senatorer. Eksempler på oppførsel knyttet til en god keiser blir hentet fra Hadrians biografi, og handler om middagsinvitasjoner, sykebesøk og å akseptere invitasjoner i retur. Senatorer skal ha reagert positivt på slik høflighet. I motsetning kunne adferd knyttet til tyranner skape stor splid, slik som krav om at senatorer skulle bukke dypt for keiseren som under Domitian. Ingen keiser kunne fremmedgjøre senatet alvorlig og overleve, men de kunne gjøre stor skade før de ble fjernet.[257] Hver keisers stilling hvilte på investitur av senatet, ifølge loven, men denne funksjonen var vanligvis en formalitet. Allikevel ga ingen andre privilegier senatet større prestisje.[258]

Senatet ble etter hvert permanent frarøvet visse større funksjoner. Mest betydelig var overvåking av utenrikspolitikk, sammen med militære og finansielle anliggender. Med Tiberius ble allikevel senatets stilling styrket, noe som holdt seg vedlike langt etter hans tid. Senatet overlot for eksempel ikke lenger privilegier til mindre grupper eller råd. I stedet fortsatte det å stemme fram ærer og bevarte, i bred forstand, dets lovgivende, diplomatiske, religiøse og rettslige funksjoner. Dette forhindret altså at forventningen om en hurtig nedgang for senatet til ubetydelighet. Selv om mye av sakene behandlet av senatet muligens var mindre alvorlig enn tidligere fortsatte både arbeidsnivået og deltakelsen på møter å være høy.

---

[255] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 29-31
[256] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 37-38
[257] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 163-164
[258] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 354-355

Senatet fortsatte å være et sterkt symbol i den romerske verden, og senatorers viktighet og overlegenhet var sikret. Hver keiser søkte også ved sin aksesjon senatets godkjennelse og støtte.[259]

En markert nedgang i aktivitetene til senatet er merkbart kun i det andre århundret. Til og med da er effektene av endringer ujevn og det er vanskelig å spore på grunn av manglende kilder. Diplomatiske tilnærminger, nevnt i forrige kapitel, synes å vakle fra rundt midren av det andre århundret, og en nedgang i rettslig aktivitet setter tydeligvis også inn. I kontrast fortsetter sivil lovgivning å bli gitt helt inn i det tidlige tredje århundret. Generelt virker det som om mindre saker blir bragt fram av andre enn keiseren. At taler av keiseren i senatet blir sitert av jurister som lov fra Hadrians tid kan være en refleksjon av dette, men keiserens ønsker hadde regelmessig blitt akseptert også før dette. Senatets bestemmelser ble allikevel også dokumentert ved noen anledninger. Talbert mener det er mer urovekkende at diskusjoner av keiserlige forslag ble alvorlig innskrenket, og at flere ble godkjent av kun enkelte, korte dekreter. Etter hvert gjorde både keiserens økende fravær fra Roma, og tendensen til å opphøye keiserens figur til at han ble satt mer over senatet enn noen sinne. Spesielt det sistnevnte gjorde det vanskelig å rasjonelt reflektere over keiserens avgjørelser.[260]

6-3 Hadrians forhold til senatet:

Forholdet mellom Hadrian og senatet virker å ha fått en noe turbulent start. Biografien nevner at Hadrian sendte et brev til senatet hvor han ba om unnskyldning for at det ikke hadde fått noe å si angående hans oppnevnelse til keiser. Han forklarte at troppenes hastverk i å utrope ham til keiser skyldtes en tro på at staten ikke kunne være uten en keiser.[261] At troppene kom med akklamasjoner til keisere var ikke noe nytt eller uvanlig.[262] Det som heller er viktig i dette tilfellet er at Hadrian følte det var nødvendig å unnskylde seg ovenfor senatet. Som nevnt ovenfor ønsket keisere å få godkjennelse og støtte av senatet, og å gi sitt bifall til nye keisere var et privilegium som senatet fremdeles hadde. Hos Ræder virker det som Hadrian var mer kraftfull med senatet enn det som kommer frem i biografien.[263] Det kommer ikke tydelig frem hvordan senatet skal ha reagert, men det neste som nevnes er at det skal ha

[259] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 488-489
[260] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 490-491
[261] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.2
[262] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 298
[263] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 33

tilbudt Hadrian en triumf som egentlig skulle vært Trajans, noe som kan tyde på at denne situasjonen ble løst uten alt for store problemer.[264]

En annen sak som tidlig skapte spenning mellom senatet og keiseren var henrettelsen av flere medlemmer av den senatoriske klassen. Denne saken vil bli behandlet i mer detalj nedenfor, men biografien hevder at etter dette skal Hadrian ha renset seg for skyld i senatet, og sverget å aldri straffe en senator før etter at det hadde blitt stemt frem i senatet.[265] Henrettelsene skal ha skjedd på ordre fra senatet, noe som kan ha gitt assossiasjoner tilbake til tidligere herskere som fikk flere senatorer drept. Biografien får det til å virke som om saken stort sett var ute av verden etter at Hadrian forsvarte seg selv foran senatet. Det nevnes allikevel at folket var svært negative til situasjonen.[266] Senatet glemte sannsynligvis heller ikke saken, og den vil nok ha lagt en skygge over forholdet videre.

Hadrian supplerte eiendommen til de senatorene som hadde mistet sin formue, og som var uten skyld i deres situasjon. I hvert tilfelle ga han penger i samsvar med hvor mange barn den enkelte hadde, slik at de skulle ha nok til å holde på sin stilling. Han ga penger til å holde embeter, ikke bare til sine venner, men også til mange andre rundt omkring, og han hjalp også flere kvinner med økonomisk støtte.[267] Som nevnt er økonomi én av årsakene som trekkes fram når det gjelder frafall blant senatoriske familier, noe som kommer tydelig fram her. Det var altså ikke kun generøsitet som lå bak disse gavene, men også praktiske hensyn. Det var viktig å holde senatets antall oppe slik at det kunne holde på sin funksjon. Det virker allikevel som om det tolkes til et tegn på Hadrians generøsitet og hans villighet til å hjelpe denne klassen med å holde på sin verdighet, noe som er positivt.

Etter å ha selv vært konsul for tredje gang, oppnevnte han mange til et tredje konsulat, og utallige menn til et andre konsulat. Hans eget tredje konsulat holdt han kun i fire måneder, og i løpet av denne perioden administrerte han ofte retten.[268] Konsulembetet ble tidlig i keisertiden tildelt eksklusivt av keiseren, og antallet som fikk tildelt dette embetet økte. Allikevel kunne ikke mer en kanskje halvparten av de som begynte på en senatorisk karriere håpe på å få det, selv med de mest generøse keiserne. Under Hadrians regjeringstid var det vanligvis åtte konsuler hvert år, og i keisertiden generelt tjente konsulene som formenn for

[264] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.3
[265] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.4
[266] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.3
[267] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.9-12
[268] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII.4-5

senatet, utøvde spesielle juridiske funksjoner og forrettet leker.[269] Det var dermed fremdeles en stor ære å nå dette embetet, og det blir måten det blir framstilt her gjør at Hadrian kommer frem som en som var svært generøs med denne æren.

Birley korrigerer biografien i denne sammenheng og påpeker at det ikke var så mange som faktisk fikk disse ærene, selv om det var bemerkelsesverdig ettersom Hadrian selv ikke holdt denne posten igjen etter 119 e.v.t. og at ingen andre enn keisere eller de ment som etterfølgere fikk æren av et tredje konsulat på mer enn 300 år. To menn fikk et tredje konsulat, og fem fikk et andre. Birley går videre til å spekulere i om dette skyldtes at Hadrian ikke hadde mange ekte venner og allierte, eller om han kan ha vært bekymret for at noen skulle få farlige ambisjoner.[270] Dette kan være tilknyttet hvor mye ansvar Hadrian ga for eksempel Turbo, en mann som skal ha vært ganske nær keiseren (se s. 33-35).

Han gikk alltid på senatets regulære møter hvis han var i Roma eller til og med i området. I oppnevnelsen av senatorer viste han den ytterste varsomhet, og dermed økte han kraftig senatets verdighet.[271] Her nevner biografien også direkte at det var keiseren som valgte senatorer samtidig som det beskriver at han skal ha vært svært nøye med dette privilegiet. Dette kan også være en måte å vise senatet respekt på, ettersom man da viser at å bli tatt opp i senatet fremdeles er en stor ære. Som nevnt i metodekapitlet var keiseren ansvarlig for de han oppnevnte, noe som vil si at det var viktig for keiseren selv og hans ettermæle at han hadde gode menn under seg (se s. 18-20).

At han var tilstede under møter blir trukket fram som noe positivt i denne sammenheng. Keiseren hadde rett til å kalle inn møter når han selv ønsket, og disse møtene holdt like mye vekt som ordinære møter.[272] Ettersom Hadrian i løpet av sin regjeringstid var borte fra Roma en god del kan det tenkes at han brukte disse ordinære møtene til å vise senatet respekt på, istedenfor å kalle inn til møter når det passet ham. At biografien trekker det frem på denne måten får det i hvert fall til å virke som det ble sett på som at han rettet seg etter senatets møter og fulgte disse istedenfor å få senatet til å rette seg etter ham. På denne måten kunne han vise at keiseren fremdeles ikke var satt så langt over senatet at han kunne gjøre hva han ville.

---

[269] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 21
[270] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 103
[271] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII.6-7
[272] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 165

I samme tone nevner biografien at når Hadrian befant seg i Roma deltok han ofte på de offisielle funksjonene til pretorene og konsulene.[273] Dette går under samme kategori som det nevnt ovenfor, og handler om at Hadrian tok seg tid til å gjøre de tingene som ble forventet av ham når han befant seg i Roma. Videre trekkes det fram at han overholdt de romerske kulter svært samvittighetsfullt, og utførte alltid pliktene til «pontifex maximus».[274] Beskrivelsen er igjen positiv og viser at Hadrian var pliktoppfyllende når han befant seg i Roma, noe som kan ha vært viktig ettersom han etter hvert var så mye borte. Birley trekker frem at Hadrian, svært overraskende, valgte å opptre som et medlem av presteskapet under seremonien for hans ankomst i Roma da han hadde blitt utropt til keiser.[275] Dette kan være koblet til at han ønsket å vise respekt og samarbeidsvilje ovenfor senatet.

På denne tiden var det vanlig, ifølge biografien, at keiseren hadde i sitt råd både senatorer og riddere, og kom til en slutning basert på begge siders meninger, når han dømte i rettssaker. Hadrian tillot allikevel ikke at riddere dømte i saker som involverte senatorer, enten han var tilstede eller ikke. Han fordømte de keiseren som ikke hadde vist senatet slik respekt.[276] Igjen kommer det fram i biografien at Hadrian gikk langt i å vise senatet respekt, samtidig som han ønsket å ha et godt samarbeid med senatorene. At kun senatorer kunne dømme i saker som involverte medlemmer av denne klassen kan også ha en tilknytting til løftet han skal ha gitt etter henrettelsene i begynnelsen. Biografien forteller også at han tok opp senatets fremste medlemmer i keiserens nærhet.[277] Som nevnt tidligere i kapitlet var senatorene en stor del av keiserens sosiale sirkel, men slik det beskrives her virker det som om han var noe mer selektiv.

Når Hadrian dømte i rettssaker hadde han i sitt råd, ikke bare sine venner og medlemmene av sin stab, men også jurister, nærmere bestemt Juventius Celsus, Salvius Julianus, Neratius Priscus og andre, men kun de som hadde blitt godtatt av senatet.[278] Han førte selv mange rettssaker, både i Roma og i provinsene, og han hadde i sitt råd konsuler og pretorer, og de fremste av senatorene.[279] At Hadrian skal ha søkt godkjennelse fra senatet går også under måter å vise respekt på. Ved å la senatet få ha en stemme i slike saker viste han en vilje til å

[273] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX.7
[274] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXII.10
[275] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 93
[276] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII.8-10
[277] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII.1
[278] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVIII.1
[279] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXII.11

samarbeide, og at senatets meninger hadde vekt selv på ting han lett kunne ha bestemt selv. Å føre saker selv kan også ha hatt betydning for hvordan han ble oppfattet i forbindelse med rettferdige dommer og anvendelsen av de romerske lovene.

Han opprettholdt den sivile disiplinen like kraftfullt som den militære disiplinen. Han beordret at alle senatorer og riddere skulle være kledd i toga når de var ute i offentlighet, bortsett fra når de returnerte fra banketter, og han gikk alltid kledd slik selv når han var i Italia. Ved banketter tok han alltid stående imot senatorene.[280] Hadrian stilte altså krav til senatet og dets oppførsel, også når de var utenfor hans umiddelbare nærhet, men han gikk samtidig foran som et godt eksempel. At han tok imot dem stående kan nok også være et forsøk fra hans side på å vise senatet respekt og vise at keiseren skulle være senatets kollega. Allikevel forteller biografien at etter hans død ble mye sagt imot ham, og senatet ønsket å annullere alle hans gjerninger, og ville ikke ha guddommeliggjort ham hvis ikke Antoninus Pius hadde bedt om det.[281]

Ræder mente Hadrian opptrådte svært hensynsfullt ovenfor senatet og senatorene, og passet på å ikke gripe inn på senatets maktområder. Han lot alle viktige saker bli avgjort i senatet, men allikevel var Hadrian den keiseren som endret mest på forholdet mellom keiseren og senatet, hevdet Ræder. Han mente at Hadrian spilte en rolle i utviklingen av senatets minskende makt.[282] Dette går imot konklusjonene til Talbert som hevder at først etter Marcus Aurelius kan man notere en markant skiftning i senatets stilling.[283] Han understreker også at det ikke finnes bevis for store endringer i prosedyre under Hadrian.[284] Derimot blir Hadrian nevnt som én av de keisere som henvendte seg mye til senatet.[285] Det er altså lite som støtter Ræders påstand om at Hadrian innførte endringer som skal ha svekket senatet betydelig, men det er noe mer grunnlag for å si at han viste senatet respekt.

6-4 Konspirasjon:

Som nevnt ovenfor ble fire menn av konsulrang henrettet. Biografien forteller at Hadrian unngikk et komplott for å ta livet av ham under en ofring, og at de som stod bak komplottet var Nigrinus, Lusius og mange andre. Biografien hevder at Hadrian hadde planlagt å gjøre

[280] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXII.1-4
[281] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXVII.1-2
[282] Ræder*: Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 192-193
[283] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 490-491
[284] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 297
[285] Talbert: *The Senate of Imperial Rome* (1984), s. 459

Nigrinus til sin etterfølger. På grunn av denne sammensvergelsen ble fire menn, Nigrinus, Palma, Celsus og Lusius, henrettet etter ordre fra senatet. Hadrian skal ha forklart i sin selvbiografi at det skjedde imot hans ønsker.[286] Her er nok et eksempel på at biografien bruker «mange andre» til å overdrive situasjonen, selv om det rett etter fortelles at det kun var fire som ble straffet. Påstanden om at Hadrian skal ha vurdert Nigrinus som sin etterfølger blir ikke forklart nærmere. Situasjonen gjorde at Hadrian fikk et dårlig rykte blant befolkningen, noe han skal ha forsøkt å gjøre opp for ved en ekstra pengegave.[287]

Ifølge Ræder var det logisk at det dukket opp en sammensvergelse mot Hadrian, og legger årsaken til misnøye med den nye fredspolitikken, bestående av et par av Trajans tidligere generaler. Han understrekte at det allerede under Trajan var motstand mot Hadrian, og at han fikk tips om å kvitte seg med motstandere, men ønsket ikke det.[288] I Ræders beskrivelse legges det vekt på at det var senatet som valgte å henrette de skyldige uten å diskutere saken med Hadrian, og at det var sannsynlig at den nye keiseren ikke ønsket dette ettersom han hadde levd under Domitian.[289] Ræder mente altså at bakgrunnen for denne sammensvergelsen var at menn som hadde hatt det godt under Trajan og det mer militærbaserte regimet, nå var misfornøyde med Hadrians ønske om å fokusere på fred. Han mente også at Hadrian ikke ønsket å straffe disse mennene så hardt, selv om de var skyldige, men at hans ønsker ikke ble tatt hensyn til. Det kommer også fram at Ræder mente denne hendelsen hadde mye av skylden for den dårlige oppfatningen av Hadrian.[290]

Birley daterer hendelsen til rundt 118 e.v.t. og argumenterer for at drapsforsøket kan ha blitt misforstått, eller utbrodert senere. Han er allikevel klar på at Nigrinus må ha hatt en mulighet til å angripe Hadrian for at anklagene ikke skulle være for absurde. At Nigrinus skal ha vært en mulig etterfølger blir også vurdert som svært lite sannsynlig.[291] Han trekker derimot frem at biografien kan ha misforstått en kilde, og trekker frem at Hadrian senere adopterte Nigrinus sin stesønn som arving. Den egentlige meningen, ifølge Birley, kan ha vært at Hadrian hadde erstattet Nigrinus, og den andre påståtte konspiratøren Lusius. De hadde med andre ord fått tildelt etterfølgere. Dermed kan det ha hendt at de to handlet ut ifra såret stolthet. De to andre som ble henrettet var også framtredende under Trajan, men hadde falt fra mot slutten og skal

[286] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.1-2
[287] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.3-4
[288] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 49-50
[289] Ræder*: Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 52
[290] Ræder*: Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 53-54
[291] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 87

ha vært fiender av Hadrian. Birley hevder at biografiens versjon av hendelsene står i samsvar med den offisielle forklaringen om at de henrettede handlet ut i fra uverdige motiver, men at det er mer sannsynlig at de var motstandere av Hadrians endringer.[292]

Når det kommer til Nigrinus så er Birley sin forklaring langt mer sannsynlig enn påstanden om at Hadrian skal ha vurdert førstnevnte som en etterfølger. At det ikke gis noe mer informasjon gjør også at det virker som om forfatteren kan ha misforstått. Når det kommer til om dette var en faktisk konspirasjon mot Hadrian eller ikke så virker den i hvert fall dårlig planlagt. Ræder var kjapp med å godta at dette var et reelt forsøk på å fjerne den nye keiseren, mens Birley virker mer tvilende. Begge legger allikevel til grunn at det var misnøye med Hadrians valg om å gå bort fra sin forgjengers politikk. Det kan være at Nigrinus, og muligens Lusius, gjorde et forsøk på å ta hevn mot Hadrian og at de andre ble revet med i oppgjøret.

6-5 Den mørke slutten:

Jeg har nevnt forskjellen i biografiens tone når det kommer til begynnelsen og slutten av Hadrians regjeringstid (se s. 34). Dette kan belyses ved biografiens påstand om at Hadrian hadde et så stort ønske om å være mild i begynnelsen at da Attianus rådet ham til å henrette Baebius Macer, byens prefekt, i tilfelle han satte seg mot hans oppnevnelse, og Laberius Maximus, på denne tiden i eksil på en øy grunnet mistanke om å hige etter tronen, og Crassus Frugi, så nektet han å skade dem. Prokuratoren hans tok allikevel livet av Crassus da han senere forsøkte å forlate øya, uten ordre fra Hadrian, fordi han skal ha planlagt et opprør.[293] Crassus Frugi skal ha konspirert mot både Nerva og Trajan.[294] Anbefalingen om å gå etter ham virker dermed forståelig. Dette kan også knyttes til idealet om den milde keiseren som ikke skulle straffe selv de skyldige for strengt. Biografien sår uansett ikke noe tvil om Hadrians uskyld i denne situasjonen.

Bortsett fra Crassus Frugi ble altså fire menn av konsulrang ble henrettet tidlig i Hadrians regjeringstid, etter det som blir kalt en sammensvergelse. Videre forteller biografien at Hadrian ble syk og begynte å tenke på en etterfølger. Han skal først ha tenkt på Servianus, men tvang ham til å begå selvmord. Han henrettet også Fuscus fordi han skulle ha hatt håp om å overta makten, grunnet profetier og tegn.[295] Når det kommer til Fuscus, barnebarnet til

---

[292] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 87-88
[293] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.5-6
[294] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 16, fotnote 4
[295] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII.2-3

Servianus, virker det som om han kan ha blitt for ivrig i sin tro på å bli Hadrians etterfølger, men biografien går ikke videre i noen forklaring.[296] Behandlingen av Servianus har tidligere blitt diskutert, men i denne sammenheng mener jeg det er viktig å se på at to menn blir henrettet i forbindelse med at Hadrian skal ha begynt å tenke på en etterfølger. Ifølge biografien skal Hadrian ha hatet alle de han vurderte som mulige etterfølgere, som om de faktisk var i ferd med å bli keisere. I denne sammenheng blir Terentius Gentianus nevnt som en Hadrian skal ha hatet, spesielt fordi denne personen skal ha vært elsket av senatet.[297] Denne personen blir allikevel ikke nevnt som én av de som skal ha blitt ofre for Hadrians grusomhet.

Biografien hevder at Hadrian holdt tilbake all sin medfødte ondskap, helt til han nesten døde i sin villa. Etter dette skal han ha gitt slipp på all sin selvkontroll. Det hevdes også at han fikk mange andre henrettet, enten åpenlyst eller gjennom forræderi, og da Sabina døde oppstod det til og med rykter om at keiseren hadde gitt henne gift.[298] To andre personer skal også ha blitt tvunget til selvmord, ifølge biografien. Disse to var Polaenus og Marcellus.[299] Disse to blir nevnt i sammenheng med beskrivelsen av hvordan Hadrian vendte seg mot de som tidligere var hans venner. Det er en nokså interessant endring fra den positive beskrivelsen av Hadrians mildhet til rykter om at han skal ha drept konen sin. Birley trekker fram at ryktene rundt Sabina sin død var forståelige ettersom hun og Hadrian hadde hatt et dårlig forhold.[300] Som nevnt tidligere føler jeg at benevnelsen «mange andre» i denne sammenhengen blir brukt som et mer litterært virkemiddel enn noe annet.

Etter et mislykket selvmordsforsøk hvor hans planer ble avslørt, forlangte Hadrian i sinne at den som avslørte hemmeligheten skulle bli henrettet. Personen skal derimot ha blitt reddet av Antoninus Pius.[301] Biografien forteller at Hadrian skrev sitt testamente, men fortsatte å administrere keiserriket. Noe senere forsøkte han å ta sitt eget liv igjen, men dette mislyktes også, og deretter skal han ha blitt enda mer voldsom. Han skal ha krevd gift fra sin lege, men dette ble ikke gitt til ham.[302] Disse selvmordsforsøkene gir et trist bilde av Hadrians siste tid, samtidig som det gir noe mer bakgrunn for alt det negative som blir trukket fram i denne

[296] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 70, fotnote 2
[297] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII.5-6
[298] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII.7-9
[299] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV.4
[300] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 294
[301] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV.8-10
[302] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIV.11-13

perioden knyttet til hans sykdom og sinnstilstand. At han fortsatte å administrere kan virke som et tegn på at han stadig var oppmerksom på sine forpliktelser ovenfor keiserriket og befolkningen. Antoninus Pius sin inngripen viser også at det var visse avgjørelser som ikke ble godtatt, men det kan også være et trekk for å vise kontrasten mellom Hadrian og etterfølgeren hans.

Kort tid før sin død tvang Hadrian som nevnt Servianus i døden (se s. 31-32), og han ga ordre om at mange andre som var skyldige i små krenkelser skulle henrettes, men disse ble spart av Antoninus Pius.[303] Her kommer det altså fram igjen at Antoninus Pius griper inn i dårlige avgjørelser, og redder potensielle ofre. Det gir et bilde av etterfølgeren som en rolig og balansert motpart til Hadrians voldsomme siste tid. Det kan også vise at selv om biografien hevder at Hadrian fortsatte med administrasjon så var det ikke alltid man stolte på hans dømmekraft. Ved å understreke at det gjaldt små krenkelser og ikke alvorlige forbrytelser ser vi også hvordan fremstillingen av Hadrian har endret seg drastisk fra den milde keiseren i begynnelsen, til den grusomme tyrannen mot slutten.

At det var problemer i starten av Hadrians regjeringstid virker nokså logisk med tanke på all tvilen knyttet til hans adopsjon. Både Ræder og Birley legger også vekt på at det trolig var en del misnøye i forbindelse med Hadrians endringer rundt Trajans erobringer og bruken av det militær makt. De tidlige henrettelsene tilhører denne perioden med problemer. Da Hadrian ble syk uten å ha gjort det klart hvem som skulle bli etterfølger er det også naturlig å tenke seg at det ble en del posisjonering blant de som ønsket å melde seg til denne stillingen. Her havner blant annet Servianus og Fuscus.

6-6 Avslutning:

Tidlig var det to ting, at han ble utropt som keiser av hæren og henrettelsene av fire fremstående menn, som skapte spenning mellom Hadrian og senatet. Begge hendelsene ble håndtert ved at Hadrian henvendte seg til senatet og beklaget seg. Biografien fremstiller Hadrian som uten skyld i henrettelsene og trekker frem at senatet handlet mot keiserens ønsker. Videre beskrives flere anledninger hvor Hadrian skal ha jobbet aktivt for å holde senatets posisjon ved like, og han skal ha vist senatet stor respekt. Ifølge biografien oppnevnte Hadrian flere til et tredje og andre konsulat, men som vist har antallet blir overdrevet. Birley

[303] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXV.8

trekker likevel fram at det var oppsiktsvekkende at Hadrian oppnevnte folk til et tredje og andre konsulat, uten å holde dette embetet like ofte som andre keisere.

Ræder hevdet at Hadrian, selv om han viste senatet stor respekt, var den keiseren som gjorde mest for å endre maktforholdet mellom keiseren og senatet. Han mente at på grunn av dette var Hadrian en trussel, og at det var derfor senatet gikk så hardt ut mot ham etter hans død. Som forklart er det ifølge Talbert ikke noe grunnlag for Ræders påstand om at Hadrian truet senatets stilling, men han skal ha vært en keiser som viste vilje til å samarbeide med senatet. Det er altså flere ting som tyder på at Hadrian skal ha strukket seg langt for å samarbeide med senatet og gjøre opp for den dårlige starten.

Det som blir kalt en konspirasjon i biografien blir behandlet noe ulikt av Ræder og Birley. Ræder tok det som en logisk følge av Hadrians politiske endringer, og følger biografien nokså tett i å legge skylden for henrettelsene på senatet. Birley trekker frem at det kan ha vært andre motivasjoner bak et mulig angrep på Hadrian, og at fremstillingen som dukker opp i biografien trolig hviler på den offisielle versjonen. Også i denne tolkningen blir allikevel misnøyen rundt Hadrians endringer lagt til grunn.

Slutten på Hadrians regjeringstid får en mørk og dyster fremstilling i keiserens biografi. Her legges det vekt på hvordan Hadrians sykdom gjorde at han ga slipp på all selvkontroll og ble grusom. Det nevnes også at han skal ha forsøkt å begå selvmord gjentatte ganger, noe som gir et trist bilde av hvordan sykdommen påvirket den aktive keiseren. Det andre som driver fremstillingen av Hadrian i en mørkere retning er fokuset som blir gitt til alle som skal ha blitt drept på slutten. Det blir ved flere anledninger brukt vage antydninger for å overdrive antallet av de som skal ha blitt ofre for Hadrians grusomhet. Det virker allikevel som at en stor del av ofrene hørte til de som prøvde å strekke seg etter keisermakten, noe som virker logisk ettersom den daværende keiseren ble syk. Hadrians grusomhet ga også Antoninus Pius gode anledninger til å komme til unnsetning, og dermed vise at han var en positiv motsetning til sin forgjenger.

7 Hadrians reiser

7-1 Innledning:

Dette kapitlet vil ta for seg Hadrians reiser mens han var keiser. Jeg vil se på hva som fortelles om hvor han reiste og hva han gjorde mens han reiste. Jeg vil også se på om *Historia Augusta* beskriver noe motiv for hvorfor Hadrian reiste så mye ettersom reisene er noe av det Hadrian har blitt mest kjent for i ettertid. Han brukte mye tid borte fra Roma, og reiste over enorme områder. Biografien følger ikke Hadrians reiser helt nøyaktig, og flere detaljer utelates. Beskrivelsene er heller ikke helt sammenhengene, men blir delt opp og avbrutt. Her ønsker jeg å fylle inn noe av det som blir borte, men jeg kommer ikke til å ta for meg hvert enkelt steg av alle reisene ettersom dette ville tatt opp alt for mye plass.

Da Hadrian ble utropt til keiser befant han seg utenfor Roma. Han var nemlig guvernør i Syria, forteller biografien.[304] Mot slutten av sitt liv, da sykdommen virkelig tok over, dro han vekk fra Roma og døde heller i Baiae, ved Napoligulfen, som tidligere nevnt (se s. 46). Hadrian startet og avsluttet altså sitt styre utenfor keiserrikets hovedstad, i tillegg til at han opprinnelig var fra provinsene selv. Jeg vil derfor også forsøke å gå nærmere inn på forholdet Hadrian skal ha hatt til Roma og hvordan dette har blitt tolket senere.

Tidlig i biografien blir det hintet til Hadrians fysiske styrke og utholdenhet, for eksempel gjennom fortellingen om at hans vogn ble sabotert og at han allikevel klarte å komme før Servianus sin budbringer ved å fortsette til fots (se s. 31-32). Denne fysiske utholdenheten blir også trukket frem og utdypet ved senere anledninger, som når det blir fortalt at han reiste over alt, selv i stormer, uten å dekke til hodet. Dette blir interessant nok også beskrevet som den grunnleggende årsaken til sykdommen som han til slutt døde av.[305] Når det kommer til hva Hadrian gjorde under reisene sine blir det lagt vekt på hans byggevirksomhet og det som jeg vil karakterisere som mer personlige fornøyelser.

7-2 En oversikt:

[304] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IV.6-7
[305] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXIII.1

Som nevnt er detaljene om Hadrians reiser i biografien nokså knappe og spredt utover. For å få en bedre oversikt over reisene, og for å fylle inn noen tomrom i biografiens beskrivelse, skal jeg forsøke å gi en så ryddig beskrivelse som mulig, basert på boken *From Tiberius to the Antonines: a History of the Roman Empire AD 14-192,* av Albino Garzetti.[306] I dette verket blir noen av problemene med å tidfeste Hadrians besøk, og steder han trolig besøkte, tatt opp. Ett problem er at selv om det finnes spor etter Hadrian forskjellige steder, for eksempel gjennom begunstigelser, så er det ikke alltid sikkert om godene ble gitt av keiseren personlig, eller nøyaktig når de ble gitt.[307] Et annet problem er at det ikke alltid er like lett å si under hvilken reise visse steder ble besøkt.[308]

Hadrians reiser blir hovedsakelig delt opp i to deler. Den første reisen begynte i 120 eller 121 e.v.t. Keiserens første mål var Gallia, og derfra dro han til Germania. Han skal ha besøkt legionene ved Rhinen, og inspisert hæren i Germania. Ifølge Garzetti var Hadrian trolig også interessert i organiseringen av grensene, og det har blitt funnet spor etter veiarbeid i Rhindalen som kan dateres til årene 121-122 e.v.t. Man kan dokumentere besøk til Raetia, Noricum og trolig Pannonia ved hjelp av mynter. Muligens tidlig våren 122 e.v.t. seilte Hadrian til Britannia etter å ha fulgt Rhinen.[309] Garzetti hevdet at Hadrian trolig ville ha undersøkt hele Rhinen-Donauområdets forsvarssystem, men det finnes ikke bevis for noen omvei fra Rhinen.[310] Fra Britannia skal Hadrian ha returnert til Gallia, og nådde Gallia Narbonensis innen midten av 122 e.v.t.[311]

Besøket til byene i Gallia Narbonensis må, ifølge Garzetti, ha vart fram til nær slutten av 122 e.v.t. Vinteren Hadrian skal ha tilbrakt i Tarragona i Spania må ha vært 122-123 e.v.t. Hadrian bygde et tempel til Plotina i Nemausus som han innviet selv. Oppholdet i Nemausus er også dokumentert i inskripsjoner. Hadrian skal ha utnyttet vinteren i Tarragona til å kalle sammen provinsens representanter for å diskutere en rekrutteringsplan, men restaurerte også et tempel til Augustus. Hadrian skal etter dette oppholdet ha fortsatt sin reise sørover, og dratt så langt som til Gades.[312] Den vestlige delen av denne første store reisen endte med en ekskursjon inn i Mauretania, og en slags militær operasjon der. Før slutten av 123 e.v.t. seilte Hadrian enten

---

[306] Garzetti, Albino: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (London 1974), oversatt av J.R. Foster
[307] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 396
[308] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 401
[309] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 387-388
[310] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 388
[311] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 388-389
[312] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 389

fra Mauretania eller Spania rett til Østen. Han skal ikke ha returnert til den europeiske Vesten igjen.[313] De eneste kjente fakta om den første østerlige turen er at Hadrian var i Stratonicea og noen andre steder i Frygia, i Troas, Kyzickos, Nikomedia og Nikea. På et tidspunkt seilte han fra Efesos til Rhodos, og til slutt krysset han fra Asia til Achaea, men når, hvordan og ved hvilken rute er ukjent.[314]

Garzetti mente at Hadrian trolig gikk i land et sted i sørlige Lilleasia, mulig Efesos, og så dro nordover til lands. Byene i Bitynia ble sikkert besøkt, men trolig senere i reisen. Hadrian var trolig i Alexandria Troas i 124 e.v.t. siden veiarbeid kan dateres til denne tiden. Han hadde også utvilsomt opphold i Pergamum og Smyrna, ifølge Garzetti. Hadrian grunnla tre nye byer i innlandet i Mysia. Han tok sjøveien til Erythrai fra Smyrna, og dro til Miletos, Efesos og til slutt Rhodos.[315] Fra én av disse byene dro Hadrian til Athen, som han hadde nådd ved enden av september 124 e.v.t. Hans opphold i Athen må ha vart hele vinteren, for det er dokumentasjon for hans tilstedeværelse i mars 125 e.v.t.[316] Det finnes dokumentasjon for to besøk til Sparta, og Garzetti argumenterte for at det ene fant sted under denne første reisen. Hadrians tilstedeværelse i Peloponnes er også bekreftet, sammen med besøk til det sentrale Hellas. Han skal ha seilt til Sicilia i sommeren 125 e.v.t., eller 126 e.v.t. hvis oppholdet varte så lenge, hvor han besteg fjellet Etna. Hadrian var tilbake i Roma i 126 e.v.t., men skal ha tatt en tur rundt i Italia som begynte i mars 127 e.v.t. Han skal ha besøkt Sabinum-regionen, Picenum og Campania.[317]

Hadrian tok en kort tur til Afrika som begynte sommeren 128 e.v.t., da han landet i Kartago, og var tilbake i Italia fra august. Formålet med dette besøket virker å ha vært inspeksjoner av militære styrker, utført til dels i Lambaesis. Noen få uker etter å ha ankommet Roma dro Hadrian avsted på den andre store reisen i øst, og var i Athen tidlig i oktober 128 e.v.t.[318] Fra Hellas krysset Hadrian over til Asia, fra Eleusis til Efesos, trolig våren 129 e.v.t. etter en vinter i Athen. Fra Efesos må han ha hatt utflukter til de nærliggende nabobyene, og ifølge Garzetti hadde Hadrian planer om å nå Syria via de sørlige provinsene i Anatolia. Fra Pamfylia fortsatte han trolig via havet, seilte langs kysten og landet for å besøke byene i

[313] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 390
[314] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 390
[315] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 391-392
[316] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 392-393
[317] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 393-394
[318] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 395-396

Kilikia.[319] Ifølge en sen og, det Garzeti kaller diskutabel, kilde ankom Hadrian Antiokia i juni 129 e.v.t.[320]

Neste steg var turen til Arabia og Egypt. Garzetti mente det var lite sannsynlig at Hadrian dro til Kappadokia før Antiokia, slik som biografien synes å antyde. Hadrian var uansett i Alexandria sommeren 130 e.v.t. og tilbrakte minst to måneder der. Deretter seilte Hadrian opp Nilen til øvre Egypt. Det var under denne turen at Antinous døde, halvveis mellom Memfis og Theben.[321] Innen november 130 e.v.t. nådde det keiserlige følget Theben, hvor de hørte den enorme statuen av Memnon lage sitt berømte ekko. Hadrian tilbrakte et år i Egypt, og dro sensommeren 131 e.v.t. Det er usikkert hva han gjorde i denne perioden. Returreisen ble gjort gjennom Judea og Syria. Fra nordlige Syria dro Hadrian til Trapezus ved Svartehavet, og tydeligvis langs den armenske fronten. Det er vanskelig å følge keiseren på hans returreise til vesten gjennom de nordlige og sentrale provinsene på den anatoliske halvøya, men i 134 e.v.t var Hadrian uansett tilbake i Roma.[322]

Hadrian hadde et tredje opphold i Athen vinteren 131-132 e.v.t. hvor blant annet det fullførte templet til Olympiske Zeus ble innviet. Det virker også sikkert at Hadrian dro til området som var herjet av den jødiske krigen, en gang mellom 133-134 e.v.t. Videre er det også flere steder som Hadrian trolig har besøkt som har usikker datering, og steder jeg ikke har navngitt i denne oppramsingen av Hadrians reiser under hans tid som keiser.[323] Bare det jeg har nevnt har tatt opp mye plass, men forhåpentligvis vil det gjøre det lettere å følge den tematiske inndelingen jeg har valgt for dette kapitlet.

7-3 Hadrian som velgjører:

Biografien forteller at Hadrian dro til Campania hvor han bistod alle byene i regionen med gaver og velgjerninger, og han koblet alle de fremste mennene til sitt følge av venner.[324] Han reiste til provinsene i Gallia, hvor han kom med bistand til alle samfunnene med forskjellige generøse handlinger, og derfra dro han til Germania.[325] Hadrian dro så til Britannia hvor han rettet opp maktmisbruk, og bygde en mur på 80 romerske mil, som var ment å separere

[319] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 397
[320] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 397-398
[321] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 398-399
[322] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 399-400
[323] Garzetti: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (1974), s. 400-401
[324] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), IX.6
[325] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), X.1-2

barbarene fra romerne.[326] Etter å ha ordnet opp i Britannia krysset han over til Gallia fordi han var bekymret over nyheter om et opprør i Alexandria. Problemene hadde oppstått på grunn av at Apis hadde dukket opp igjen, og samfunnene var uenige over hvor hans hovedsete skulle være.[327] Disse korte beskrivelsene illustrerer hvordan biografien tar for seg reisene til Hadrian, nemlig kort og konsist. Det kommer allikevel fram at Hadrian var kjapt i gang med byggevirksomhet og at han skaffet seg forbindelser til eliten utenfor Roma.

En interessant påstand dukker opp i biografien om at Hadrian skal ha utviklet et stort hat for folket av Antiokia i løpet av sine reiser. Han skal ifølge biografien ha ønsket å separere Syria fra Fønikia, slik at Antiokia ikke skulle bli kalt den fremste byen blant så mange samfunn.[328] Magie trekker i denne sammenheng fram at Hadrian hevet statusen til tre andre byer i området, nemlig Tyre, Damaskus og Samosata, men at delingen av Syria i to provinser skjedde senere, i 194 e.v.t. Hadrian bygde også mange offentlige bygninger i Antiokia, noe som er en kontrast til påstanden i biografien.[329] Det virker altså som om biografien kan ha misforstått en kilde, og trodd at det var under Hadrian at separasjonen tok sted. Det virker uansett ikke som om Hadrian skal ha hatt noen spesiell grunn for å mislike folket av Antiokia, og byggevirksomheten virker ikke å ha lidd.

Hadrians reiser var ikke bare for hans egen skyld, og han fikk utrettet mye på disse turene rundt i provinsene. Biografien legger stor vekt på hans byggevirksomhet, og nevner ved flere anledninger at Hadrian skal ha bygget utallige offentlige bygninger over alt hvor han dro, og at han ytterst sjeldent satte sitt eget navn på dem.[330] En annen ting som trekkes frem er at Hadrian satte opp offentlige leker. Et eksempel som brukes er Athen, hvor han skal ha vist fram en jakt med tusen ville dyr. Biografien gjør det allikevel klart at han aldri kalte vekk jegere eller skuespillere fra Roma.[331] Her viser biografien altså frem Hadrians gavmildhet med provinsene samtidig som det fortelles, i en betryggende ånd, at keiseren ikke minsket Romas status ved å fjerne de underholderne som holdt til der. Det at han ikke satte sitt eget navn på byggene kan ha vært for å vise at han ikke ønsket ære for seg selv, men at det var for

[326] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.2
[327] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.1
[328] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.1
[329] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 43, fotnote 8
[330] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIX.2 og XIX.9
[331] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIX.3-4

å tjene stedene som fikk byggene. Birley tolker dette i hvert fall som en bevisst handling fra Hadrians side, trolig for å vinne godvilje.[332]

Biografien forteller at i løpet av Hadrians regjeringstid var det flere forskjellige katastrofer som herjet befolkningen i det romerske keiserdømmet. Det var hungersnød, jordskjelv og pest. Nøden utløst av disse katastrofene lettet keiseren så godt han kunne, og han hjalp mange samfunn som hadde blitt herjet av dem. Det nevnes også at Tiberen gikk over sine grenser. Hadrian ga romersk borgerrett til mange samfunn, og til mange andre etterga han deres skatt.[333] Oppramsingen får disse katastrofene til å virke nokså overveldende, men Hadrian fremstilles som en rolig og avbalansert keiser som gjør alt han kan for å hjelpe sine undersåtter. En artig historie som kan kobles til dette bildet av keiseren blir fortalt om Hadrians besøk til Afrika. Biografien hevder nemlig at etter hans ankomst så regnet det for første gang på fem år, og at dette førte til at afrikanerne elsket ham veldig høyt.[334] Denne historien får Hadrian til å virke som en redningsmann, eller som en hersker velsignet av gudene. Hans ankomst fører med seg sårt trengt regn. Birley trekker frem at ingen av Hadrians forgjengere hadde sett Afrika, heller ikke Augustus, og at dette var grunn nok for Hadrian til å dra.[335]

Hadrian skal ha gjenoppbygd Pompeius sitt gravsted på en mer storslått skala.[336] Han skal også ha restaurert, på egen bekostning, templet til Augustus under sitt opphold i Tarragona.[337] Hadrian besøkte altså kjente gravsteder, og hvor han så at deres gravsted enten var for dårlige eller trengte restaurering, så kom han til unnsetning. At han pusset opp Augustus sitt tempel på egen bekostning viser ikke bare gavmildhet, men også respekt. Det nevnes ved flere andre anledninger at Hadrian skal ha vært inspirert av Augustus, og at han skal ha fulgt hans eksempel. Det nevnes spesielt i forbindelse med at Hadrian gikk vekk fra Trajans erobringer, og da han avslo å få tildelt tittelen «pater patriae».[338] Birley legger spesielt stor vekt på at Hadrian skal ha fulgt Augustus, blant annet med hans opphold i Tarragona, og møtet med de provinsielle i området.[339]

---

[332] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 111
[333] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.5-7
[334] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXII.14
[335] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 203
[336] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.4
[337] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.3
[338] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.4
[339] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 144 og 147

Det fortelles at Hadrian brukte sine reiser til å rette opp hvor han fant maktmisbruk blant embetsmenn. Dette nevnes i forbindelse med hans reise til Britannia[340] og mens han reiste rundt i provinsene på fastlandet.[341] Her blir han fremstilt som en pliktoppfyllende hersker, som passer på at embetsmenn under ham ikke utnytter undersåttene og misbruker den makten de har blitt gitt. Det nevnes allikevel i forbindelse med opprydningen i provinsene på fastlandet at det dukket opp mistanke om at Hadrian oppmuntret eller provoserte anmelderne, fordi han var så hard. Dette virker som en merkelig motsetning til at det fortelles i samme setning at han straffet folk slik det passet etter deres forbrytelser.[342]

Ræder hevdet at Hadrian var en kraftfull beskytter av provinsenes beboere, mot de romerske skatteoppkrevernes griskhet mens han var stattholder.[343] Dette har altså da blitt videreført inn i hans tid som keiser. Ræder gikk så langt som til å påstå at Hadrian levde i folkenes minne som «vandrerkeiseren», som strødde om seg med hjelp og velgjerninger.[344] Han hjalp til med finansielle hensyn, forsøkte å hjelpe så godt som mulig når det hadde vært naturkatastrofer eller lignende, og satte varig merke med sin enorme byggevirksomhet.[345] For Ræder var altså Hadrian en keiser som viste genuin interesse for provinsenes velbefinnende, og som viste stor generøsitet når det kom til byggevirksomhet.

Bygging var den tradisjonelle måten for en hersker å vinne folkets godvilje og takknemlighet på, ettersom store prosjekter kunne gi arbeid til tusenvis. Eliten kunne også tjene på byggevirksomhet ettersom de ofte eide områdene som materialene kom fra.[346] Birley behandler byggingen i Gallia likt som i Roma, som en måte å vinne popularitet på. Men Hadrian var også ute etter å personlig ordne de nord-vestlige provinsene, og han hadde planer for grensene, ifølge Birley.[347] For Birley hadde altså byggevirksomheten en klar praktisk side ved seg for Hadrians del, og det legges ikke like stor vekt på Hadrian som en generøs beskytter av provinsenes interesser som hos Ræder.

7-4 Hadrian og Athen:

---

[340] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.2
[341] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.10
[342] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.10
[343] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 29-30
[344] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 76
[345] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 106
[346] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 110
[347] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 113

Hadrian viste tidlig en interesse for det greske. Etter at han ble Trajan og Attianus sin myndling, hevder biografien at han viet seg til greskstudier i en så stor grad at mange kalte ham «lille greker».[348] Det virker ikke som biografien er spesielt negativt, men kallenavnet var nok ikke ment direkte positivt heller. Som nevnt i oversikten over hans reiser var han flere ganger innom Hellas, og spesielt Athen. Ifølge Mary T. Boatwright etablerte keiserens velgjerninger Athen som den gresk-romerske verdens sentrum, nært assosiert med Hadrian selv. I løpet av sin regjeringstid tilbrakte han mer tid i Athen enn noen annen by i imperiet unntatt Roma.[349]

Biografien forteller at Hadrian reiste via Asia og de greske øyer, og at han skjenket athenerne mange tjenester og satt som president over de offentlige leker.[350] Denne delen varte fra 123-125 e.v.t. og biografien trekker det sammen. Videre fortelles det at keiseren seilte til Sicilia, hvor han tok tid til å klatre opp det kjente fjellet Etna.[351] Et annet eksempel på hvordan *Historia Augusta* trekker sammen beretningen sin og dermed hopper over viktige detaljer er den forkortede beskrivelsen av Hadrians reise til Afrika. Biografien nevner kort at han returnerte til Roma, og deretter krysset over til Afrika, hvor han skal ha vist provinsene mye generøsitet med det som beskrives som vennlige handlinger.[352]

Etter å ha returnert til Roma fra Afrika, satte han umiddelbart av sted til Østen via Athen. Her dedikerte han de offentlige bygningene han hadde begynt på i athenernes by, som templet til Olympiske Zeus og et alter til ham selv. Han innviet også templene dedikert til ham selv mens han reiste rundt i Asia.[353] Som nevnt i reiseoversikten tilbrakte Hadrian noen uker i Roma før han reiste ut igjen, så biografien overdriver noe når den hevder at keiseren umiddelbart dro videre etter oppholdet i Afrika. Den endelige innvielsen av det fullførte templet til Olympiske Zeus ble gjort under oppholdet i 131-132 e.v.t. Hadrian hadde dermed fullført et bygg som hadde vært under konstruksjon i mer enn 600 år. Flere andre av Hadrians byggverk og velgjerninger blir også datert til dette besøket, blant annet det athenske Pantheon og det Boatwright kaller Hadrians bibliotek. Andre velgjerninger har usikker datering, men kan

[348] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), I.4-5
[349] Boatwright, Mary T.: *Hadrian and the Cities of the Roman Empire* (Princeton, N.J. 2000), s. 144
[350] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.1
[351] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.3
[352] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.4
[353] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.6

passe i denne perioden, som for eksempel byggingen av en akvedukt og den varige donasjonen av byens kornforsyning.[354]

Et svært viktig punkt for Athen og Hadrians involvering i Hellas generelt, var innføringen av Panhellenion. Dette var et forbund av greske byer med sammenflettede religiøse, kulturelle og politiske formål. Medlemmene bestod av minst elleve byer i Achaea, ti i Asia, fem i Kreta og Kyrene, én i Trakia, og én i Makedonia. Lederen for dette forbundet som holdt stillingen i periode på fire år ble trolig oppnevnt av keiseren selv, og forbundet møttes i Athen. Delegatene som ble sendt til møtene ble valgt av sine hjembyer etter regler bestemt av Hadrian. Forbundet brakte menn og byer sammen som ellers var isolert fra hverandre. Møtene og styret av Panhellenion sørget for en stødig strøm av kultiverte og rike besøkende til Athen.[355]

Ifølge Ræder var det først og fremst den greske verden som interesserte Hadrian, og keiseren var spesielt glad i Athen, men han besøkte også andre steder som hadde noe interessant å vise frem. I Athen nøt han kunstneres og vitenskapsmenns selskap.[356] At keiseren omgikk filosofer, grammatikere, musikere og lignende blir også trukket frem av biografien, men det legges ikke vekt på et spesielt sted.[357] Hadrian følte seg mest hjemme i Hellas og tilbrakte helst tid der, hevdet Ræder. Keiseren ønsket at den hellenistiske og den romerske verden skulle likestilles. Roma skulle fremdeles være regjeringens hovedsete, men han ønsket å gjøre Athen til den greske verdens hovedstad.[358] Hadrian ble hyllet som den greske verdens velgjører, og Athen klarte å reise seg igjen takket være keiserens omsorg. Hadrians politikk ble ifølge Ræder rådende i ettertid, og den greske verden ble likestilt med den romerske.[359]

Birley trekker også fram at Hadrian hadde en hengivenhet til det greske[360], og hevder Hadrian trolig følte seg friere i den hellenistiske delen av riket.[361] Et annet punkt som Birley og Ræder har noe enighet om er Hadrians tendens til å omgås med intellektuelle og framstående personer.[362] Begge trekker fram at Hadrian var interessert i å diskutere og omgås med personer som filosofer, poeter og de som var aktive i politikk. At fremstående personer kom

---

[354] Boatwright: *Hadrian and the Cities of the Roman Empire* (2000), s. 145
[355] Boatwright: *Hadrian and the Cities of the Roman Empire* (2000), s. 147-149
[356] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 92
[357] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVI.10-11
[358] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 118-119
[359] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 123-124
[360] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 105
[361] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 185
[362] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 166

inn i keiserens sirkel der han befant seg er jo ikke så overraskende, ettersom de var en del av eliten som ville utgjort keiserens sosiale sirkel. Birley hevder at Hadrian mislykket i det korte løp med å gjøre grekerne mindre misfornøyde med den styrende makten, men at keiseren senere utviklet et program som ga dem stolthet over hellenismen. Under Hadrian fortsatte også grekerne sin ekspansjon inn i hvert lag i den romerske styrende elite. Grekere kunne nå også holde embeter i det latinske vest og ikke bare i øst.[363] Også Birley trekker frem at Hadrian ønsket å gjøre Athen til hovedstad for den greske verden, noe han skal ha lykkes med.[364]

Birley sin beskrivelse av Hadrians forhold til den greske verden er noe mer jordnær enn Ræder sin, og det kan tenkes at sistnevnte gikk noe langt i sin tolkning av Hadrians planer. Begge trekker allikevel fram at Hadrian skal ha gjort Athen til en hovedstad for Hellas, noe som kan få det til å se ut som Athen skulle likestilles med Roma. Begge forfatterne beskriver også Hadrian som friere og lykkeligere i Athen enn i Roma, og at han skal ha omgitt seg med interessante mennesker, noe som passer med beskrivelsen av keiseren som en nysgjerrig person. Det er uansett tydelig at Hadrian hadde planer for den greske verden og at han trivdes der, men om han virkelig ønsket å likestille Athen med Roma kommer ikke klart fram gjennom beskrivelsen i biografien.

7-5 Turistkeiseren:

Hadrians aktiviteter under reisene som beskrives i biografien kan hovedsakelig deles inn i to grupper. Den ene gruppen handler om hans byggevirksomhet, og her handler det om bygging som var av militær natur, restaureringer og oppsetting av offentlige bygninger. Den andre gruppen handler om noe som minner om turistvirksomhet, hvor biografien beskriver Hadrians besøk av kjente steder. Noen ganger går disse litt over i hverandre, men stort sett virker det som om biografien skiller mellom praktiske eller offentlige besøk, og anledninger hvor keiseren var mer privat og utforsket sine private interesser.

Biografien forteller at Hadrian var veldig glad i å reise, og at han ønsket å opplyse seg selv om alt han hadde lest om alle deler av verden.[365] Det virker altså som om Hadrian var en svært nysgjerrig person som ønsket å undersøke de stedene han hadde funnet ut om. Det blir

[363] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 169
[364] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 266
[365] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVII.8

fortalt at han klatret opp fjellet Casius om natten, slik at han kunne se soloppgangen.[366] Det blir også fortalt at han klatret opp fjellet Etna for å se soloppgangen der, som ble sagt å ha mange farger, som en regnbue.[367] Det kommer altså frem at Hadrian hadde en interesse i natur, han klatret berømte fjell for å kunne se soloppgangen, samtidig som disse var kjente steder som han nok ville ha hørt, og muligens lest, om. Som nevnt tidligere i kapitlet skal han også ha besøkt den kjente statuen av Memnon, som lagde et ekko.

Biografien forteller at under en reise blant de greske øyer, så skal han ha fulgt eksempel fra Herkules og Philip, og lot seg initiere i de eleusinske mysterier.[368] Her har han altså fulgt etter kjente personer, og dette virker som noe som kan knyttet direkte til det biografien forteller om at han hadde fått ideer fra litteratur. Det kan også kobles til det som Birley la vekt på med Hadrians tendens til å følge i Augustus sine fotspor. Han skal også ha gjort ting som kan kobles til Alexander den store, som for eksempel å lage et gravsted for hesten sin og å grunnlegge en by på stedet for en vellykket jakt.[369] Det virker altså som om Hadrian hadde en tendens til å følge i andres fotspor, og det kan ha vært et bevisst valg for å knytte seg selv til andre kjente personligheter.

Historia Augusta forteller også at Hadrian var svært glad i å jakte. Som tidligere nevnt skal han ha vært så glad i det at Trajan hentet ham vekk fra hjembyen hans da han var ung (se s. 38). Som nevnt ovenfor skal han ha grunnlagt en by på et sted hvor han hadde hatt en spesielt vellykket jakt, og denne byen ble kalt «Hadrianotherae». Videre forteller biografien at han var så glad i dyrene sine at han ga dem deres egne gravsteder.[370] Ettersom hester og hunder var til stor nytte under jakt virker det ikke så merkelig at han var sterkt knyttet til disse dyrene. Jakten var tydeligvis en kilde til glede for Hadrian, og dyrene spilte en stor rolle i dette. Som nevnt ovenfor kan det å lage et gravsted for dyr også kobles til kjente personligheter, noe Hadrian sikkert var klar over.

Ræder mente Hadrians interesse for naturens skjønnhet var knyttet til det faktum at han var en kunstnersjel.[371] Han mente også at Hadrian fikk sin interesse for naturen, å være ute og kjærlighet for dyr, som var spesiell for ham under hans opphold i hjembyen sin da han var

[366] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.3
[367] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.3
[368] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.1
[369] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 145
[370] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XX.13
[371] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 83-84

Trajans myndling.[372] Hadrian besøkte mange steder som var kjente for vakker natur, og holdt på med sin yndlingsfornøyelse, nemlig jakt.[373] Også Birley trekker fram Hadrians interesse for arkitektur.[374] Han nevner også at Hadrian var en rastløs og nysgjerrig reisende,[375] og nevner ved flere anledninger Hadrians interesse for jakt.[376] Begge forfatterne tolket altså Hadrian som en som hadde interesse av å benytte reisene til å gjøre mer enn formelt arbeid. For begge spiller også Hadrians jaktinteresse en stor rolle i hans fremstilling.

Ræder gikk allikevel lenger enn Birley i å male Hadrian som en aktiv utendørsentusiast, og trakk fram at Hadrian forlot reisefølget sitt for å gå egne veier, og tok avstikkere. Han brydde seg ikke med luksus, men anvendte det som fantes, hevdet Ræder.[377] Dette maler et svært romantisert bilde av keiseren, og jeg føler Ræder gikk litt langt. Reisene var allikevel ikke bare positive, for keiserens hardføre natur og gode helse ble allikevel helt nedbrutt i løpet av årene.[378] Hadrian besøkte mange templer, orakler og mysteriesteder for å finne ro for sin tvil, hvile for sine mystiske grublerier, ifølge Ræder. Siden han var kunstinteressert dro han innom alle steder som hadde interessante kunstverk å vise frem, enten det var byggverk, billedhuggerarbeider eller malerier.[379] Også Birley trekker fram det han kaller for Hadrians avhengighet av astrologi, og at han skal ha vært en ekspert.[380] Begge forfatterne legger altså vekt på Hadrians mer spirituelle side også, noe som kan kobles til det biografien forteller om keiserens innvielse i de eleusinske mysterier.[381]

7-6 Hvorfor reiste han?:

Det virker som biografien legger vekt på de praktiske aspektene av Hadrians reiser, og at keiseren benyttet anledningen til å utforske personlige interesser ettersom han var i interessante områder. Et eksempel er beskrivelsen av Hadrians reiste til Spania, hvor han tilbrakte vinteren 122-123 e.v.t. i Terragona. Mens han befant seg her skal han som nevnt tidligere i kapitlet benyttet anledningen til å kalle sammen alle innbyggerne i Spania til et møte. Da de nektet å underordne seg en avgift, tok han steg karakterisert av diskresjon og

---

[372] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 18
[373] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 98
[374] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 131
[375] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 134
[376] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997) s. 137 og 166
[377] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 87
[378] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 85-86
[379] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 91
[380] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 104-105
[381] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIII.1

dyktighet.[382] Enda et eksempel på Hadrians dyktighet som forhandler og diplomat er hans håndtering av situasjonen med parterne. Biografien forteller at forholdet mellom Partia og Roma var dårlig på denne tiden, og at det var forberedelser til krig. Hadrian skal ha klart å avverge dette ved et personlig møte med sin motpart.[383] Her hopper biografien over Hadrians reise fra Spania til Syria i våren 123 e.v.t. for å komme til dette møtet.[384]

Et annet tema som er viktig når det kommer til grunnene for reisene var arbeidet med å forsterke grensene, noe som kan illustreres ved reisen til Britannia. Biografien forteller at Hadrian rettet opp på maktmisbruk, og satte opp en mur langs grensen.[385] Muren var spesiell for Britannia, men Hadrian brukte mye tid og ressurser på forbedring av grensene, noe som har blitt diskutert i et tidligere kapittel (se s. 54-57). Det viktige i denne sammenheng er at dette arbeidet blir behandlet som en stor del av hans formål med reisene. Det kan også kobles til møtet med parterne og møtet med de provinsielle i Tarragona, ettersom disse møtene også handlet om å sikre keiserrikets sikkerhet.

Ræder mente Hadrian var et barn av sin tid og beskriver ham son rastløs og nervøs. Han dro urolig fra land til land, fra folk til folk uten å finne ro noe sted. Han fant ikke varig tilfredsstillelse i noens selskap. Forfatteren mente at Hadrians omskiftelige natur ikke var rent negativt, men at det heller var et trekk ved tiden som manifesterte seg i hans personlighet.[386] Hadrian var en ny type mann. Én som ikke lenger fokuserer på ro og likevekt. Hadrian var full av rastløst liv, nervøs uro og vitebegjær.[387] Igjen får beskrivelsen av Hadrian et nokså romantisert aspekt over seg, og jeg tenker at Ræder har blitt noe revet med i sin begeistring for keiseren. Beskrivelsen kan også være noe preget av tiden Ræder var en del av.

Hadrians reiser var først og fremst arbeidsreiser, ifølge Ræder. Hensikten var å ordne og inspisere grenseforsvaret, og for å lære om de forskjellige områdene slik at hans omordning av administrasjonen skulle bli så effektiv som mulig. Ræder hevdet av Hadrian ønsket å utjevne forskjellene mellom romerske borgere og beboerne i provinsene, og han fremstilles på linje med en opplyst enehersker, en tanke som heller hører til Ræders egen tid.[388] Hadrian var

[382] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.3-4
[383] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XII.8
[384] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 39 fotnote 4
[385] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XI.2
[386] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 83
[387] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 26
[388] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 84

opptatt av å bli kjent med folket rundt omkring i provinsene under sine reiser.[389] Ræder hevdet at under Hadrian kom det fram en ny oppfatning av provinsene og deres forhold til Roma. Tidligere hadde de blitt tilsidesatt for Roma og Italia.[390]

Hadrians regjeringssystem gikk ut på å likestille provinsene og Italia. Han nådde langt, og viste vei for senere keisere. Han anså det som sin plikt å gi alle undersåtter samme hjelp og støtte, uavhengig av hvor de bodde. Reisene var for å lære om provinsene, for å lære om hva som trengtes og hvordan gripe det an. Han benyttet reisene til å utøve skarp kontroll over alle offentlige funksjonærer. I forbindelse med biografiens kommentarer om straff av embetsmenn mente Ræder at tidligere hadde ikke disse blitt anmeldt for frykt for hevn, men dette skal ha forsvunnet under Hadrian. Folk hadde mye tillit til Hadrian, ifølge Ræder.[391]

Birley legger ikke like stor vekt på et aktivt program for å endre forholdet mellom Italia og provinsene, men trekker frem at visse avgjørelser som grunnleggelsen av en utpost i nedre Pannonia og endringen av en rekke andre samfunns status var en slående dytt i retning av romanisering.[392] Birley hevder også at Hadrian tidlig reflekterte på den beste måten å sikre stabilitet og sikkerhet for imperiet, og kom uten tvil på planen om å se alle provinsene personlig.[393] Her legges det altså mer vekt på mer jordnære motivasjoner for reisene, og det virker som om dette passer bedre med beskrivelsen i biografien, hvor fokuset er mer på sikring av grensene og områder allerede under imperiets kontroll.

7-7 Hadrian og Roma:

Hadrian befant seg altså i Syria da han ble keiser, og biografien forteller at han reiste fra Antiokia for å se Trajans levninger, som ble eskortert av Attianus, Plotina og Matidia, på vei til Roma for begravelse. Han skal ha tatt imot dem og sendt dem videre til hovedstaden med båt, for så å umiddelbart returnere til Antiokia. Etter å ha oppnevnt en guvernør over Syria, for å ta over etter ham selv trolig, så dro han til Roma via Illyricum.[394] Hadrian oppholdt seg ikke lenge i Roma før han hørte om plutselige angrep fra sarmaterne og roxolanerne. Han

[389] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 100
[390] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 102
[391] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 104-105
[392] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 90
[393] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 101-102
[394] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.9-10

sendte troppene i forveien og dro til Moesia.[395] Ustabilitet i områder utenfor Italia måtte altså prioriteres i begynnelsen, noe som ikke er så overraskende.

Hadrian skal ha hastet til Roma etter at henrettelser av fire menn av konsulrang førte til at folkets holdning til han ble veldig negativ (se s. 67-69). For å stoppe ryktene om ham ga han personlig folket en dobbel pengegave, selv om det i hans fravær hadde blitt delt ut tre aurei, gullmynter, til hver borger.[396] Han brukte alle midler for å vinne popularitet, blant annet etterga han enorme summer penger til private gjeldhavere som skyldte staten i Roma og Italia, og i provinsene etterga han store summer resterende skyld. Han beordret at gjeldsbrevene skulle brennes i Trajans forum, slik at følelsen av sikkerhet skulle øke deretter.[397] Hadrian ga gladiatorkamper i seks dager etter hverandre, og på sin bursdag sendte han ett tusen ville dyr i arenaen.[398] Han avslo alle sirkusleker i sin ære, bortsett fra de holdt på hans bursdag.[399] Her kommer det altså frem flere beskrivelser av hvordan Hadrian skal ha gått frem for å vinne folkets godvilje, gjennom gavmildhet og underholdning.

I Roma bygget han om Pantheon, plassen hvor det ble holdt avstemninger, Neptuns basilika, veldig mange templer, Augustus sitt forum og Agrippas bad. Alle disse byggene ble også dedikert til de som originalt hadde fått dem bygd. Han fikk også bygd en bro som ble kalt opp etter ham selv, et massivt mausoleum, nå kjent som Castel Sant 'Angelo på Tiberens bredder og et tempel til Bona Dea, forteller biografien.[400] Han flyttet også, med arkitekten Decrianus sin hjelp, Neros gigantiske statue av selg selv, og viet den til solen etter å ha fjernet trekkene til Nero. Dette var en enorm jobb og, ifølge biografien, skal arbeidet ha krevd 24 elefanter for å få flyttet statuen.[401] Hadrians ombygging av Pantheon gjorde bygget mye større og ga det en helt ny form enn sin forgjenger fra Augustus sin tid, og trolig fra Domitians ombygging.[402] Mausoleet til Hadrian ble påbegynt i 120-årene e.v.t. og var ufullstendig da han døde. Både rekonstruksjonen av byggets originale utseende, spesielt i de øvre etasjene, og den generelle kronologien er svært vanskelig, ifølge Boatwright.[403]

---

[395] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VI.6
[396] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.1-4
[397] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.6
[398] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VII.12
[399] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), VIII.2
[400] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIX.10-11
[401] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIX.12-13
[402] Boatwright, Mary T.: *Hadrian and the City of Rome* (Princeton, N.J. 1987), s. 43
[403] Boatwright: *Hadrian and the City of Rome* (1987), s. 161

I beskrivelsen av hvordan Hadrian reiste fra Roma til Afrika utelates en periode på tre år hvor Hadrian befant seg i Italia. I denne perioden bygde han offentlige bygninger og aksepterte endelig tittelen «pater patriae».[404] Her har altså flere eksempler på hva Hadrian gjorde for Italia blitt borte, i tillegg til at han godtok tittelen fedrelandets far. Det kommer allikevel ikke fram i biografien at Hadrian skal ha hatt noen spesiell uvilje mot Roma. Gjennom de gangene det nevnes at Hadrian skal ha forsøkt å vinne folkets gunst, eller at det var uvilje mot ham i Roma, kan det derimot virke som om folket var mindre glad i keiseren. Selv om Hadrian jobbet hardt for å forbedre dette forholdet gjennom forskjellige velgjerninger virker det ikke som om han lykkes, ettersom biografien hevder at det ble sagt mye imot ham da han døde.[405]

Ifølge Ræder ble Hadrian aldri populær i Roma, spesielt ikke i senatskretsen, og forfatteren la vekt på det han kalte en systematisk bakvaskelse, både før og etter hans død.[406] Han mente også at Hadrian aldri var spesielt glad i Roma eller de menneskene som befant seg der. Hadrian slo seg aldri til ro i Roma, ifølge Ræder.[407] Det virker som om forfatteren mente at Hadrian hadde litt tillitsproblemer, og trekker linjer tilbake til beskrivelsen av at Hadrian skal ha skiftet venner ofte. I løpet av hans siste år i Roma må han ha merket hvor lite likt han var der, hevdet Ræder. Han hadde ikke gjort så mye for å vinne over folket etter at hans stilling var sikret. Få gladiatorkamper og dyrekamper fordi han var for hellenistisk for det. Hadrian og romerne manglet forståelse og dermed tillit.[408] At Hadrian gjorde lite for å vinne over befolkningen virker feil med tanke på alle byggeprosjektene og pengedonasjonene som ble gitt, så på dette punktet har nok Ræder overdrevet.

Birley nevner ved en anledning at Hadrian trolig var glad for å være tilbake i Roma, om enn kun for å inspisere fremgangen til de mange og store byggeprosjektene sine som var underveis. Ombyggingen av Pantheon var ved denne anledningen ferdig, og flere andre fornyelser i samme område var også snart ferdig.[409] Et annet kort opphold i Roma ble også gjort for å inspisere byggeprosjekter, men også for å forsikre seg om at Roma var i gode hender.[410] Birley understreker videre at Hadrian alltid fant tid til å håndtere keiserrikets saker, og at han regelmessig ga oppmerksomhet til ting som å fylle poster på alle nivåer.[411] Birley

[404] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), s. 41, fotnote 5-6
[405] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXVII.1
[406] Ræder, *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 34-35
[407] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 54-55
[408] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 209
[409] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 191
[410] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 214
[411] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 173

sin tolkning virker, om ikke rent positiv, så i hvert fall langt mindre negativ enn Ræder sin tolkning. Keiseren skal ha tatt tid til å sikre administrasjonen, og var tydeligvis nøye med sine byggeprosjekter for byen, så det virker ikke som om det var noen negative holdninger til Roma eller de menneskene som befant seg der. Det ser i hvert fall ikke slik ut basert på velgjerninger Hadrian utførte.

Historia Augusta forteller kort at Hadrian hadde en villa i Tibur som var fantastisk konstruert. Keiseren ga til og med villaens forskjellige deler navn etter svært kjente provinser og steder, som for eksempel Lyceum, Academia, Prytaneum, Canopus, Poecile og Tempe. Han lagde til og med et Hades, for å ikke ha utelatt noe, forteller biografien.[412] Ifølge Magie var dette palasset, bygd i løpet av Hadrians siste periode som keiser, et karakteristisk utrykk for både hans eksentrisitet og storslagenhet.[413] Birley mener Hadrians villa er et resultat av hans store nysgjerrighet, noe som også påvirket hans reising. Han kaller de forskjellige delene av villaen for suvenirseksjoner, med et fokus på Athen.[414] Egypt fikk også sin egen seksjon hvor også minnet om Antinous ble omfattende hedret.[415] Denne seksjonen fikk navnet Canopus, og var trolig det stedet som turen opp Nilen hadde begynt fra, ifølge Birley.[416]

For Ræder var villaen et tilfluktssted hvor Hadrian kunne komme seg vekk fra Roma, hvor han ikke ønsket å bo og aldri hadde trives, og hvor han kunne leve for sine interesser.[417] Dette passer godt inn i beskrivelsen av forholdet mellom Hadrian og Roma som Ræder fulgte. Boatwright trekker på sin side inn at Hadrians villa passet inn i et edikt om residenser for romerske senatorer i Roma eller innenfor en 20 mils omkrets fra byen. I tillegg hadde både Augustus og Claudius lengre opphold i sine residenser i Tibur uten å vekke kritikk.[418] Det virker som den generelle tolkningen av villaen er at den var et uttrykk for Hadrians interesser og natur, noe som også kan ses i biografiens beskrivelse. Det stemmer for øvrig med beskrivelsen av keiseren som en nysgjerrig og reiselysten person, med en stor interesse for arkitektur.

7-8 Avslutning:

---

[412] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXVI.5
[413] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), fotnote 3 s. 78-79
[414] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 306
[415] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 285
[416] Birley: *Hadrian: The Restless Emperor* (1997), s. 243
[417] Ræder: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (1897), s. 205
[418] Boatwright: *Hadrian and the City of Rome (1987), s. 140*

Biografien gir svært lite detaljer om Hadrians reiser og nøyaktig hvor han dro. Et aspekt av hans reisevirksomhet som allikevel blir gitt en god del oppmerksomhet er hans byggevirksomhet, og han blir framstilt som en generøs keiser som hjalp de samfunnene som ble rammet av naturkatastrofer eller på annen måte trengte støtte. Ræder la stor vekt på det han mente var Hadrians plan om å løfte frem provinsene og likestille dem med Italia. Birley legger mer vekt på praktiske sider av Hadrians byggevirksomhet, som det faktum at slik virksomhet ofte kunne vinne mer popularitet, og at keiseren hadde et ønske om å forsterke grensene.

Hadrians reiser ga ham også tid og anledning til å utforske personlige interesser, som å besøke berømte naturfenomener og bruke tid på jakt. Biografien hevder at Hadrian var en nysgjerrig person som ønsket å utforske ting han hadde lest eller hørt om personlig. Både Ræder og Birley fører disse aspektene av keiserens personlighet videre, samtidig som de understreker Hadrians interesser for blant annet arkitektur og mer spirituelle elementer, som for eksempel astrologi. Ræder går allikevel lengre enn Birley i å romantisere bildet av Hadrian som en mann som trivdes i det enkle utendørslivet, og som en vandrende sjel på leting etter noe å ankre seg til.

Når det kommer til forholdet mellom Hadrian og den greske verden kommer det fram i biografien at keiseren hadde en spesiell interesse for det greske. Det er derfor interessant at et av Hadrians viktigste beslutninger for Hellas, nemlig å stifte Panhellenion, ikke gis noe oppmerksomhet i biografien. Flere av hans byggeprosjekter gis allikevel oppmerksomhet, som templet til Olympiske Zeus, som hadde stått ufullstendig i 600 år. Både Ræder og Birley legger mye vekt på Hadrians interesse for det greske, og at han skal ha trivdes spesielt godt i Hellas, og Athen skal ha vært den byen Hadrian tilbrakte mest tid i, bortsett fra Roma. Alt dette gjør det klart at Athen, og Hellas generelt, hadde en spesiell betydning for Hadrian.

Til slutt i dette kapitlet så jeg nærmere på forholdet mellom Hadrian og Roma. I biografien kommer det ikke tydelig frem noen spesiell uvilje fra keiserens side mot byen eller befolkningen der. Det trekkes fram at Hadrian skal ha satt i gang flere byggeprosjekter og renovasjoner i Roma, og Italia, men at flere tiltak ble ansett som nødvendige for å forbedre befolkningens holdning til keiseren. Det var blant annet henrettelser av fremstående personer tidlig i Hadrians regjeringstid som skapte mye misnøye, og det lyktes tydeligvis ikke å endre dette hvis man skal tro biografien. Ifølge Ræder var det aldri noe godt forhold mellom Hadrian og Roma, og keiseren skal ikke ha trivdes i byen. Birley legger derimot vekt på at

Hadrian var en pliktoppfyllende keiser som stadig tok seg tid til administrasjonen, selv under sine reiser.

8 Konklusjonskapittel

8-1 Innledning:

I dette kapitlet vil jeg forsøke å samle trådene i de tidligere kapitlene, og vise hva slags konklusjoner jeg har kommet fram til gjennom de forskjellige emnene. Hovedfokuset mitt i dette kapitlet vil først være å gå gjennom beskrivelsen av Hadrian som kommer frem av biografien i *Historia Augusta.* Her vil jeg ta for meg beskrivelsen av hans personlighet, og hvordan dette kan kobles til det jeg har diskutert og kommet fram til i de tidligere kapitlene. Jeg vil også diskutere bruken av Ræder og Birley sine verk i denne oppgaven, for å vise hvordan disse skiller seg fra hverandre og hva jeg har funnet av hvordan de har brukt og tolket *Historia Augusta.*

Videre vil jeg i dette kapitlet gå gjennom hvordan *Historia Augusta* passer inn i sjangeren biografi, og hvilke elementer jeg har funnet i biografien som kan kobles til sjangeren. Viktige aspekter i denne sammenheng vil blant annet være bruken av etablerte *topoi,* som diskutert i metodekapitlet. Et annet viktig aspekt vil være hvordan biografien behandler forskjellige elementer knyttet til bildet av gode og dårlige keisere, som for eksempel mildhet når det kom til å straffe kriminelle. Denne delen vil altså omhandle biografien som et mer litterært verk, heller enn et historisk verk.

Til slutt vil jeg også se på hvordan Hadrians biografi fungerer som levning i forbindelse med verkets historiske kontekst, nemlig senantikken. Som tidligere diskutert er det en viss enighet om at *Historia Augusta* skal ha blitt skrevet rundt slutten av det fjerde århundret e.v.t. og det er denne perioden jeg vil fokusere på i forbindelse med verkets kontekst. Jeg vil i denne sammenheng se på hvilke elementer i biografien som kan ha blitt påvirket at tiden biografien skal ha blitt skrevet i, og om dette kan gi noen innsikt i beskrivelsen av Hadrian.

8-2 Beskrivelsen av Hadrian:

Biografien beskriver Hadrian som hard og jovial, fornem og leken, somlete og handlesterk, gjerrig og generøs, listig og direkte, grusom og barmhjertig, og alltid foranderlig i alle ting.[419] Keiserens diverse interesser blir også listet opp. Biografien forteller at Hadrian var svært

[419] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.11

interessert i poesi og skriving. Han skal ha vært svært dyktig i aritmetikk, geometri og maling. Om sine kunnskaper i fløytespill og synging skal han ha skrytt åpenlyst. Han skal ha gått langt i å tilfredsstille sine lyster, og han skal ha skrevet mange vers om sine yndlinger, i tillegg til å skrive kjærlighetsdikt. Hadrian var ifølge biografien en våpenkjenner, hadde grundig kjennskap til krigføring, og kunne bruke gladiatorvåpen.[420] Ifølge biografien var altså Hadrian en mann av kontraster, og var skiftende i sin natur. At han skal ha hatt både gode og negative sider av seg kommer godt fram i biografiens fremstilling.

For eksempel blir denne skiftende personligheten svært tydelig når det kommer til hans personlige forbindelser og hvordan han skal ha behandlet sine venner. Som diskutert i kapitlet om personlige forbindelser (se s. 33-35) kunne Hadrian være både gavmild og snill med sine venner, spesielt i begynnelsen av hans regjeringstid. Etter hvert blir allikevel framstillingen langt mer negativ og det blir lagt vekt på hvordan Hadrian skal ha forfulgt og straffet sine tidligere venner og allierte. Denne tosidige beskrivelsen kan også illustreres gjennom andre forbindelser, som forholdet til Trajan (se s. 38-41). Biografien i seg selv kan også reflektere noe av det samme, ettersom den går fra positive til negative beskrivelser fra begynnelsen til enden av fortellingen.

Biografien forteller at Hadrian skal ha vært glad i å diskutere med lærere og filosofer som om han var mer kunnskapsrik enn dem, og utsette dem for latterliggjøring, forakt og ydmykelse.[421] Samtidig skal Hadrian ha gitt de menneskene han plaget med sine spørsmål med både ære og penger. Og selv om keiseren var grunnen til at mange dro fra ham med sårede følelser skal han ha sagt at han hatet å se slikt.[422] At Hadrian skal ha plaget folk med sine spørsmål kan ha blitt noe overdrevet over tid, og det er mulig at han likte å spørre ut lærde fordi han var genuint nysgjerrig. At han likte å diskutere får det i hvert fall til å virke sånn, og at han syntes det var interessant å kunne diskutere saker som han var opptatt av. Han kompliserte personlighet kan ha bidratt til at diskusjonene ble opphetet.

At Hadrian skal ha fulgt sine lyster kan kobles til generell oppførsel, som å følge sine interesser for spennende steder mens han reiste, eller all tiden han skal ha brukt på jakt (se s. 82-84). Det kan også kobles til seksuell adferd, spesielt med tanke på at det blir nevnt i forbindelse med at han lagde dikt for sine yndlinger. Dette gir assosiasjoner til keiserens

[420] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.8-10
[421] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XV.10-11
[422] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVI.8-9

forhold til Antinous, og det som nevnes av hans utenomekteskapelige forhold. Som nevnt var slike seksuelle utskeielser, eller anklagelser om slik adferd, ofte brukt for å feminisere en person og dermed vise at de ikke var skikket for det politiske liv (se s. 29-31).

Hadrians interesse for våpen og krigføring er en interessant kontrast til biografiens kritikk av mangelen på viktige felttog i hans regjeringstid (se s. 57-59). Det er allikevel passende med tanke på hvor mye tid og ressurser han brukte på militæret (se s. 49-52), og at han skal ha vært dyktig nok til å imponere Trajan (se s. 39-41). Det virker altså som om Hadrian var interessert i det militæret, og at han skal ha vært dyktig på dette området, noe han får positiv omtale for. Allikevel kommer det fram en del kritikk knyttet til Hadrians håndtering av andre herskere, og anklager om at han skal ha kjøpt fred (se s. 54-57). Det er uansett interessant at en keiser som får mye kritikk for å oppgi erobrede områder, ikke utvide keiserrikets grenser og heller legge vekt på forsterking av grenser og diplomati skal ha hatt et godt hode for krig og et godt forhold til hæren.

Påstanden om at Hadrian var både barmhjertig og grusom ble illustrert i kapitlet om keiseren og senatet. Tidlig kom det fram at Hadrian skal ha ønsket å være mild, selv mot de han ble rådet til å straffe av sine allierte, men mot slutten ble keiseren beskrevet som grusom. Fremstillingen gikk altså fra en mild og varsom keiser i begynnelsen, til en grusom tyrann som beordret folk i døden selv for små krenkelser (se s. 69-71). Dette viser også veldig tydelig hvordan biografien varierer i sin fremstilling av Hadrian, samtidig som det åpnet for en svært positiv fremstilling av hans etterfølger, Antoninus Pius, som dermed kunne skilles klart fra forgjengerens mørke siste periode (se s. 44-47). Det viste at selv om Hadrian hadde gått hardt ut mot eliten den siste tiden så ville ikke dette fortsette under Antoninus Pius.

8-3 Bruken av Historia Augusta:

Historia Augusta blir ofte kritisert for å være en komplisert og upålitelig kilde. Allikevel kan det ofte være umulig å unngå den, og den blir stadig brukt av historikere. Derfor har det vært spennende å se på hvordan dette verket blir brukt av to kilder som er så langt fra hverandre i tid som verkene til Anton Ræder og Anthony R. Birley. Selv om det er 100 år mellom de to bruker de begge aktivt *Historia Augusta* som en kilde til Hadrians liv og gjerninger. Da Ræder ga ut sin bok hadde enda ikke diskusjonen om *Historia Augusta* sin troverdighet fått like mye oppmerksomhet som da Birley skrev sin bok (se s. 1-4), noe som kommer fram i tolkningen deres, men ikke langt så ofte som jeg trodde da jeg begynte på denne oppgaven.

Som diskutert i kapitlet om Hadrians reiser hadde både Ræder og Birley en tendens til å trekke fram Hadrians interesse for det greske, og begge la vekt på at Hadrian skal ha trivdes svært godt i Hellas, og spesielt Athen. Begge la også vekt på alt Hadrian skal ha gjort for å løfte frem Athen som en ny hovedstad for den greske verden, og at grekerne fikk mer spillerom i det romerske politiske systemet (se s. 80-82). Selv om begge også trakk fram at Hadrian skal ha vært en nysgjerrig person, og svært opptatt av kunst og arkitektur, så kom det tydelig fram under denne diskusjonen at Ræder hadde en tendens til å romantisere Hadrian på en måte som ikke kom fram hos Birley (se s. 82-84). Sistnevntes beskrivelse var noe mer jordnær, og gikk ikke like langt i å anta keiserens planer for å jevne ut forholdet mellom Italia og provinsene (se s. 84-86).

Forskjellen i tid kommer allikevel fram i de to verkene, spesielt med tanke på forholdet til Antinous. I denne sammenheng var Ræder kjapt ute med å gå bort fra den forklaringen som biografien hinter sterkt til, og den som Birley aksepterer uten problemer, nemlig at forholdet skal ha vært fysisk. For Birley finnes det ingen problemer med denne forklaringen, og han hevdet at Hadrian ikke la skjul på forholdets natur. Han la heller vekt på at Hadrian skal ha fulgt gresk tradisjon. For Ræder var dette mer problematisk, noe som jeg mener bunner i den tiden han levde i, hvor slike forhold ble sett kraftig ned på. Ræder valgte heller å følge ett av ryktene som biografien nevner, nemlig at Antinous skal ha ofret seg for Hadrian, noe som gir det hele en mer heroisk følelse, og at deres forhold var vennskapelig heller enn seksuelt (se s. 29-31).

En annen ting som kom fram gjennom boken til Ræder er at han hadde en tendens til å ta biografien mer på ordet enn Birley, noe som sannsynligvis også er knyttet til tidsforskjellen mellom de to verkene. Dette ble tydelig blant annet gjennom de to forfatternes behandling av den såkalte konspirasjonen mot Hadrian som førte til henrettelser av fire menn, tidlig i Hadrians regjeringstid. Ræder hadde ingen problemer med å tro på biografiens beskrivelse av konspirasjonen, og var ikke overrasket over at det skjedde. Birley hadde en mer nyansert diskusjon av hendelsen, og trakk inn muligheten om at biografien kan ha misforstått en kilde. Begge legger allikevel samme årsak til henrettelsene til grunn, nemlig Hadrians endring av politikk (se s. 67-69).

Konklusjonen for hvordan de to forfatterne har anvendt *Historia Augusta* som en historisk kilde, og hvordan de har tolket beskrivelsen av Hadrian er altså at de bruker den overraskende likt og at de kommer til lignende slutninger. Ræder trakk sine slutninger noe lenger enn

Birley, og var tydeligere i sitt forsvar av keiseren der han følte det trengtes. I sin romantisering av Hadrian var han nærmere biografien som et litterært verk, og muligens nærmere en tolkning som passet bedre i antikken. Birley er mer påvirket av tradisjonen som har vokst frem rundt *Historia Augusta* og at man har gått lenger i undersøkelsene av dette verket enn på Ræders tid. Hans tolkninger er mer knyttet til biografien som et historisk verk, og går tettere inn på dens nytte som en historisk kilde.

8-4 Historia Augusta som et litterært verk:

Biografi var svært populært i senantikken. Tidligere hadde tradisjonen vært å bruke biografier til å illustrere generelle sannheter om menneskers karakter. I senantikken, spesielt etter det tredje århundre, ble biografier oftere brukt til å reflektere auraen til karismatiske personer. Objektene ble representert som om de hadde guddommelig, eller nært guddommelig status, noe som ofte ble demonstrert ved deres angivelige overnaturlige evner.[423] At disse verkene begynte å oppstå under den viktigste perioden for endring fra hedensk polyteisme til kristendom er ikke overraskende, og de ble brukt som propaganda for rivaliserende religiøse og filosofiske motstandere.[424] *Historia Augusta* ble skrevet på et tidspunkt hvor kristendommen for alvor begynte å gjøre seg gjeldende i det romerske imperiet.[425] I denne sammenheng kan man muligens se henvisningene til Hadrians ekspertise innenfor astrologi i et annet lys. Biografien forteller nemlig at keiseren skal ha vært så dyktig at for det året han døde skrev han ned alt han kom til å gjøre, helt ned til den siste timen han levde.[426]

Historia Augusta viser ikke noen bestemt tilknytning til en bestemt religion så det er vanskelig å si at biografien støtter den ene eller den andre siden i konflikten mellom den gamle polyteistiske religionen eller kristendommen. Det som kommer fram i biografien er at Hadrian skal ha overholdt de romerske kultene svært samvittighetsfullt, og mislikt de som blir beskrevet som fremmede.[427] Ved beskrivelsen av kulten som ble satt opp i Antinous sitt navn kommer det heller ikke fram noe direkte kritikk.[428] Det kan være fristende å koble beskrivelsen av Hadrians talent for astrologi til et forsøk på å vise at keiseren kan ha hatt en spesiell evne, men det er viktig å være klar over at denne evnen blir nevnt i sammenheng med

[423] Mitchell, Stephen: *A History of the Laster Roman Empire, AD 284-641* (Malden, Mass 2007), s. 15
[424] Mitchell, Stephen: *A History of the Laster Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 15
[425] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 31-32
[426] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVI.7
[427] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXII.10
[428] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XIV.7

at keiseren selv skal ha ment at han var svært dyktig.[429] Beskrivelsen kan derfor også ha vært ment som en illustrasjon av Hadrians høye tanker om seg selv.

En ting som påvirket kildene for senantikken er koblet til den autokratiske og autoritære naturen av den senere romerske staten. Det var trolig noe diskusjon av store politiske og sosiale temaer, men åpen dissens var ikke oppmuntret, eller tolerert, av de som hadde makten.[430] Fordømmelse av hoffintriger var allikevel vanlig blant forfattere som skrev om døde keisere og deres kolleger.[431] Dette var nok tryggere enn å kritisere levende keisere, samtidig som man da kunne indirekte kritisere en keiser som var i live. Som nevnt tidligere ble keiseren i senantikken ofte beskrevet som en som fattet beslutninger i hemmelighet, og kunne fremstilles som påvirket av dårlige rådgivere, spesielt evnukker (se s. 18-20). Biografien forteller at Hadrian forhørte seg grundig om sine dommeres handlinger, og at han skal ha gått langt for å sikre seg at hans frigjorte slaver ikke skulle ha noen makt over ham. Han mente, ifølge biografien, at alle tidligere keisere var ansvarlige for sine frigjorte slavers handlinger.[432]

Det virker som om biografien her forsøker å lage en kontrast til keisere som ikke tok ansvar for sine embetsmenn gjennom beskrivelsen av Hadrians undersøkelser knyttet til dommere. Hadrian virker som en ansvarlig keiser som fulgte aktivt med for å sikre at alt var i orden, og at ingen av dommerne gjorde noe de ikke burde. Beskrivelsen av oppførselen knyttet til frigjorte slaver virker som et nokså tydelig stikk mot andre som skal ha blitt påvirket av sine frigjorte eller andre som kan ha vært en dårlig innflytelse. Om Hadrian faktisk har sagt det som står i biografien er nok ikke så viktig som at forfatteren inkluderte det i denne sammenheng, for det viser at forfatteren ønsket å skape en kontrast mellom Hadrian og keisere som ble påvirket av umoralske personer.

Som nevnt fantes det en vanlig beskrivelse av keisere som gode generaler, noe som ofte inkluderte en beskrivelse av hvordan den aktuelle keiseren gjenopprettet den militære disiplinen. Dette gjelder også Hadrian, noe som er interessant når man tenker på hvor nært knyttet til det militæret hans forgjenger var. I denne sammenheng er det allikevel viktig å huske på at det finnes et godt grunnlag for Hadrians fokus på disiplinen i hæren (se s. 49-52).

---

[429] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XVI.7
[430] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 16-17
[431] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 27
[432] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), XXI.1-2

Selv om dette altså er et trekk ved biografier knyttet til keisere, så stemmer det ganske godt med Hadrians arbeid med det militæret.

Et annet viktig element som knytter seg tett til beskrivelsen av keiserens personlighet er aspekter forbundet med egyptiske elementer. Som nevnt var det visse negative aspekter som ble overført til keisere som var interesserte i Egypt. Spesielt relevant for Hadrian var at slike keisere ofte ble koblet til drap på senatorer og familiemedlemmer, de ble beskrevet som lumske og onde (se s. 6-8). Som fortalt ble Hadrians siste tid som keiser formørket av at han skal ha beordret flere henrettet og han skal ha tvunget andre til å begå selvmord (se s. 69-71). I tillegg skapte henrettelsene tidlig i regjeringstiden et dårlig forhold mellom Hadrian og befolkningen i Roma og senatet (se s. 67-69). Jeg har trukket fram flere ganger hvordan biografien benytter betegnelsen «mange andre» for å overdrive Hadrians grusomme handlinger, ikke bare mot senatorer og lignende, men også mot andre forbindelser (se s. 27-28). Dette tyder på at biografien gjorde et bevisst retorisk valg for å fremstille Hadrian som mer aggressiv eller grusom enn det var grunnlag for, trolig for å understreke at hans gode gjerninger hadde en motvekt i onde gjerninger.

8-5 Historia Augusta som levning:

De sekulære historikerne i senantikken er de som gir mest informasjon om de hendelsene som formet senere romersk historie. Deres hovedfokus var å bevare dokumentasjon av det romerske keiserriket og dets keiseres framgang og fiaskoer. Dette inkluderte aktivitetene til keisere og høye embetsmenn, hærer og felttog, diplomati og maktkamper, og andre politiske hendelser. Nesten alle sekulære historikere i senantikken var embetsholdere og deltok i statens affærer på høyt nivå. Og de skrev ikke om fjern fortid, men hendelser de hadde levd gjennom selv, eller som var i minnet til folk de snakket med. De var altså nære det romerske maktsentret med god tilgang til informasjon om store hendelser.[433]Det er allikevel et problem knyttet til rekonstruksjonen av den politiske historien til den første halvdel av det fjerde århundre, nemlig at det ikke finnes noen større historisk narrativ fra denne perioden.[434]

Det fjerde århundret e.v.t. så flere militære konflikter mellom motstandere til keisermakten. Det var blant annet et slag mellom Licinius og Konstantin ved Cibalae i 316 e.v.t., hærene til Konstantius og Magnentius møttes ved Mursa i 351 e.v.t. og Eugenius og troppene til

[433] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 19
[434] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 20

Theodosius ved elven Frigidus i 394 e.v.t. Tronrøvere fikk ved flere anledninger mulighet til å gripe makten gjennom sine stillinger som militærkommandører og militær makt. Keiserne var selv militære offiserer og de oppnådde sin stilling gjennom støtte fra hæren.[435] Dette gir assosiasjoner til beskrivelsen av at hæren utropte Hadrian til keiser etter Trajans død, og det gir et interessant perspektiv på Hadrians beklagelse ovenfor senatet (se s. 63-67), og usikkerheten knyttet til adopsjonens legitimitet (se s. 28-29). Som nevnt hadde senatet formelt siste ord i godkjennelsen av en ny keiser (se s. 61-63), men å bli utropt av hæren hadde mye vekt.[436]

Fra Diokletian sin aksesjon i 284 e.v.t. og fram til Theodosius I sin død i 395 e.v.t. ble det romerske riket styrt av krigerkeisere som kjempet hardt mot interne rivaler, og forsvarte grensene mot eksterne fiender. I omtrent 200 år etter dette var keiserne og deres hoff langt mer begrenset, og holdt seg stort sett til Konstantinopel, for den østlige delen av keiserriket, og Ravenna eller Roma for den vestlige delen. Med dette kom også en drastisk endring av styresettet.[437] Fra sent i det fjerde århundret ble grensene til den vestlige delen av keiserriket mer porøse, og nordeuropeiske stammegrupper beveget seg inn på områder tett innpå de tidligere grensene. Etter hvert ble de tidligere vestlige provinsene til mindre kongedømmer.[438] Mellom 380-årene og 390-årene e.v.t. så det romerske keiserriket gjentakende borgerkriger og religiøse konflikter.[439]

Det romerske keiserriket i senantikken var sterkt påvirket av militær aktivitet, og store deler av statens økonomi gikk til det militære. Gjennom det fjerde århundret hadde romerske kriger hovedsakelig tre formål. Det første var å vedlikeholde imperiets integritet innen etablerte grenser mot eksterne fiender. Det andre omhandlet krig mellom rivaler over makt, og det siste var at krig sikret soldatenes yrke, og ga dem bytte som motiverte dem.[440] Et viktig poeng i sammenheng med fokuset på militær aktivitet er at i denne perioden, 284-379 e.v.t., var det forventet at keiseren personlig ledet alle større felttog og nesten alltid gjorde det.[441]

I biografien kommer det sjeldent fram at Hadrian ledet viktige felttog selv. Det vanligste i biografien er heller at andre tok ansvaret for selve krigene, som for eksempel under krigen

[435] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 49
[436] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s.49
[437] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 52
[438] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 53
[439] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 86
[440] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 53
[441] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 54

mot jødene. Hadrian skal ha vært til stede, men han lot andre kontrollere slagene (se s. 57-59). Et annet eksempel er hvordan han heller sendte menn han stolte på til å håndtere problematiske situasjoner, som for eksempel når Turbo ble sendt for å håndtere situasjonen i Mauretania i begynnelsen av regjeringstiden.[442] Kritikken av mangelen på viktige felttog under Hadrian kan altså ha stammet fra det faktum at Hadrian ikke selv ledet felttogene. Dermed kan det ha vært mindre attraktivt å beskrive disse slagene, eller det kan ha virket mindre viktig, ettersom keiseren ikke ledet an. Det kan også ha vært indirekte kritikk av keiserens valg om å ikke lede felttogene selv. Uansett var Hadrians periode som keiser nokså fjernt fra perioden med krigerkeisere og tunge interne konflikter.

Én ting kan allikevel sies å ha vært gjeldene for Hadrians regjeringstid når det kommer til krigenes formål, nemlig å sikre imperiet mot fiender. Biografien bruker mye tid på å forklare hvordan Hadrian gikk frem for å sikre fred gjennom forsterking av grenser og ved å styrke disiplinen og beredskapen til hæren (se s. 54-57). Biografien understreker allikevel at selv om han var en fredens mann, så var Hadrian beredt på å bruke militær makt for å beskytte det romerske riket (se s. 57-59). Bruken av diplomati heller enn militær makt var heller ikke helt fremmed i senantikken. Valentinian tok over den vestlige delen av imperiet i 365 e.v.t. og brukte heller diplomati enn åpen krig for å holde grensen langs Rhinen og øvre Donau sikker, noe han fikk støtte for av historikeren Ammianus.[443] Det fjerde århundret e.v.t. så også problemer utenfor grensene på flere sider, blant annet med Persia og goterne. I forbindelse med goterne virker det som om fokuset endret seg fra krig til diplomati, og det skal ha vært kritikk av tidligere regimer grunnet krigers kostnader.[444] En avtale med goterne i 382 e.v.t. førte til at goterne fikk slå seg ned innenfor keiserrikets grenser.[445]

Det fjerde århundret e.v.t. var altså sterkt preget av borgerkriger og tronrøving.[446] Etter Konstantins død i 337 e.v.t. var det en ny periode med rivalisering om makten mellom hans etterfølgere og andre tronrøvere.[447] Med Valentinian, som var keiser fra 365 e.v.t. fikk man også den første barnekeiseren, Gratian, da sistnevnte ble utnevnt til Augustus av faren i 367 e.v.t. og senere enda en, Valentinian II 375 e.v.t. Under disse keiserne falt mer makt over på

[442] Magie (overs.): "Hadrian, by Aelius Spartianus" (1921), V.8
[443] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 79
[444] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s.- 81-83
[445]Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 85-86
[446] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 78
[447] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 70

generaler og andre høytstående embetsmenn.[448] Det virker altså som om det var mye problemer knyttet til overføring av makten i denne perioden, samtidig som en tendens dukker opp med å utnevne barn for å gi et inntrykk av stabilitet.

I denne sammenheng er Hadrians adopsjon av Antoninus Pius, og kravet om at Antoninus Pius skulle adoptere to sønner, en interessant kontrast. Selv om beskrivelsen av Hadrians første valg for etterfølger ikke ble framstilt veldig positivt, så virker biografien langt mer positiv til det endelige valget. Biografien virker også positiv til at Hadrian skal ha sikret ikke bare en etterfølger for seg selv, men også for Antoninus Pius (se s. 44-47). Med tanke på problemene nevnt ovenfor er det fristende å se på beskrivelsen av Hadrians valg som forfatterens forsøk på å vise at dette var en bedre fremgangsmåte. Spesielt blir kontrasten stor når man tar i betraktning at barn ble opphøyd til keiserstillinger, og her kan man også ane kritikken av keisere som ble påvirket av rådgivere. Hadrian var jo også adoptert av Trajan, selv om det trekkes frem at noen var tvilende til dette, og selv om han hadde sine negative sider var han en dyktig keiser. Siden Antoninus Pius heller ikke hadde en åpenbar arving tok Hadrian steg tidlig for å unngå konflikt som kunne oppstå senere.

8-6 Avslutning:

Hadrian beskrives i biografien som en person av kontraster, og som en svært nysgjerrig, men til tider arrogant person med varierte interesser og en tendens til å følge disse interessene hvor de ledet ham. Disse trekkene har gjort seg gjeldene gjennom hele biografien i beskrivelser av hans interaksjoner med andre, hans reiser og hans avgjørelser. Den kontrastfylte naturen har også gjort seg gjeldene i biografiens narrativ gjennom endringen fra en mer positiv og lysere tone i begynnelsen, til en mer negativ og mørkere tone mot slutten. Hadrians gode gjerninger og positive sider blir veid opp mot negative sider og grusomme handlinger. For meg er dette én av tingene som har gjort denne oppgaven interessant å jobbe med.

Kontrastene gjør Hadrian til en svært spennende keiser og person. Nesten like interessant har det vært å se på hvordan Anton Ræder og Anthony R. Birley har tolket og brukt *Historia Augusta.* Selv om verkene er tidsmessig langt fra hverandre har de overraskende mye til felles, og begge virker like fascinert av det bildet biografien maler. Visse ting skiller allikevel de to forfatterne, som at de begge er påvirket av tiden de har skrevet i. I tillegg har Birley

[448] Mitchell: *A History of the Late Roman Empire, AD 284-641* (2007), s. 81

skrevet etter at *Historia Augusta* har fått mye oppmerksomhet og blitt studert nøyere enn da Ræder skrev.

Både sjangerens natur og tiden den ble skrevet i har satt sine spor i biografien. Jeg sitter igjen med en tanke om at retoriske virkemidler og sjangerbaserte *topoi* blandes sammen med fakta for å illustrere, heller enn dokumentere rent objektivt. Når man ser på den voldsomme perioden i senantikken som ledet opp til verkets tilblivelse er det fristende å se skjult kritikk og lange linjer, eller et forsøk på å vise andre en bedre metode fra en annen tid. Problemet med *Historia Augusta* er allikevel at selv om man kan si at den trolig ble skrevet på slutten av det fjerde århundret e.v.t. og sannsynligvis av færre forfattere enn biografien hevder, så er det vanskelig å si hva som faktisk var formålet til dette verket.

Litteraturliste

Andersen, Øivind: “Muntlighet, skriftlighet, retorikk” i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1.

Andersen, Øivind: *I Retorikkens Hage* (Oslo 1995)

Barnes, T.D.: *The Sources of the Historia Augusta* (Bruxelles 1978)

Baynes, Norman: *The Historia Augusta: Its date and purpose* (Oxford 1926)

Birley, Athony R.: *Hadrian: The Restless Emperor* (London 1997)

Boatwright, Mary T.: *Hadrian and the Cities of the Roman Empire* (Princeton, N.J. 2000)

Boatwright, Mary T.: *Hadrian and the City of Rome* (Princeton, N.J. 1987)

Conte, Gian Biagio: *Latin literature: A history* (Baltimore, Md 1994) Oversatt til engelsk av Joseph B. Solodow

Croke, Brian: “Late Antique Historiography” i Marincola, John (red.): *A Companion to Greek and Roman Historiography, volume II* (Malden, Mass 2007)

Danielsen, Tosterud Bjørg (oversatt til norsk): «Scriptores Historiae Augustae, Aelius Spartianus: Hadrianus» i Schreiner, Johan Henrik og Knut Ødegård (red.): *To gode keisere? Roma under Traianus og Hadrianus* (Oslo 1996)

Edwards, Catharine: *The Politics of Immorality in Ancient Rome* (Cambridge 1993)

Fornara, Charles William: *The Nature of History in Ancient Greece and Rome* (Berkeley, Calif 1983)

Garzetti, Albino: *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire AD 14-192* (London 1974), oversatt av J.R. Foster

Iddeng, Jon W: *Principes et vis librorum*: *Literature, liberty and the Flavian regime (AD 69-96)* (Oslo 2004)

Iddeng, Jon W.: “Antikk litteratur: Tekst og kontekst” i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1.

Iddeng, Jon W.: “Litteratur som historisk kilde” i *Historisk Tidsskrift* (Oslo 2005: 3)

Levick, Barbara M: *Faustina I and II: Imperial Women of the Golden Age* (Oxford 2014)

Mehl, Andreas: *Roman Historiography: An Introduction to its Basic Aspects and Development* (Malden, Mass 2011), Oversatt til engelsk av Hans-Friedrich Mueller

Mellor, Ronald: *The Roman Historians* (London 1999)

Mitchell, Stephen: *A History of the Later Roman Empire, AD 284-641* (Malden, Mass 2007)

Page, T.E. m.fl. (red.): *The Scriptores Historiae Augustae vol. 1* (London 1921), oversatt til engelsk av David Magie

Rohrbacher, David: *The Historians of late Antiquity* (London 2002)

Ræder, Anton: *Keiser Hadrian: En Kulturhistorisk Skildring* (Kristiania 1897)

Sande, Siri: «Hadrian og det egyptiske element» i Schreiner, Johan Henrik og Knut Ødegård (red.): *To gode keisere? Roma under Traianus og Hadrianus* (Oslo 1996)

Schreiner, Johan H.: “Historieskriving” i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1.

Stadter, Philip: «Biography in History» i Marincola, John (red.): *A Companion to Greek and Roman Historiography, volume II* (Malden, Mass 2007)

Syme, Ronald: *The Historia Augusta: A Call of Clarity* (Bonn 1971)

Syme, Ronald: *Historia Augusta Papers* (Oxford 1983)

Talbert, Richard J.A.: *The Senate of Imperial Rome* (Princeton, N.J. 1984)

Vidén, Gunhild: “Vad skrev författaren egentligen? Om texttradering och textkritik» i Iddeng, Jon W. (red.): *Ad Fontes: Antikkvitenskap, kildebehandling og metode* (Oslo 2000), (trykt utg.) 1.

Weidling, Tor Ragnar. (2017, 7. mars). Historie. I Store norske leksikon. Hentet 08. februar 2017 fra https://snl.no/historie.